

Видавництво
АТЛАНТ

UCRAINA ȘI LUMEA:

INTRODUCERE ÎN
ISTORIE ȘI EDUCAȚIE
CIVICĂ

Cum se studiază istoria?

Povestea mea despre Istorie!
Alăturați-vă la maratonul de povești. Folosiți cunoștințele dobândite și imaginile din comicsuri, creați o poveste fascinantă despre fiecare capitol al manualului. **Vă dorim succes!**

Surse de cunoaștere a trecutului și prezentului

În Egiptul Antic

În China Antică

Ceasul magic!!!

Timpul înaintea neîncetă!

Salutare, Măreția Voastră! Au loc turnee cavalerice?

Da, și avem și tipărire de cărți, temple

Desene pe stâncă!

Stema familiei regale

Mă bucur de Porțile Iștar

Costumul național al indienilor și wigwam — locuința tradițională.

Icona Sfântului Gheorghe învingătorul Balaurului

Atelier de meșteșugari?

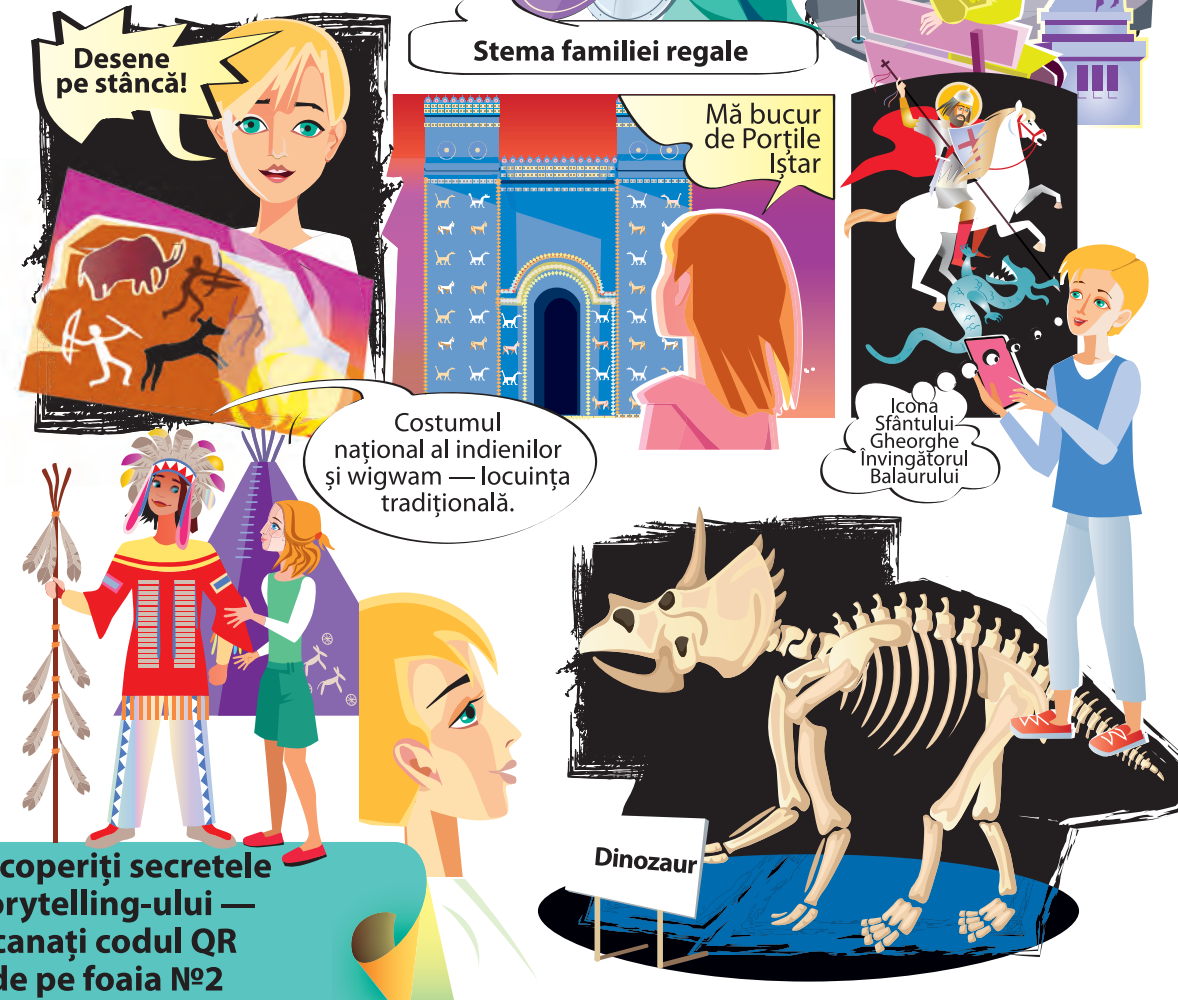
Îți dăruiesc ție sabia!

Sunt fierar, fabric arme și alte echipamente pentru cavaleri.

Mie îmi revine sabia, ție monedele!

Descoperiți secretele storytelling-ului — scanați codul QR de pe foaia №2

Dinozaur

UCRAINA ȘI LUMEA:

INTRODUCERE ÎN ISTORIE ȘI EDUCAȚIE CIVICĂ

Manual pentru clasa a 5-a
a instituțiilor de învățământ mediu general
cu predare în limba română

Recomandat de Ministerul Educației și Științei al Ucrainei

Київ
Видавництво «Атлант»
2023

УДК 94*кл5(075.3)

Щ96

Перекладено за виданням:

Щупак І. Я. Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти : підр. інтегр. курсу для 5 класу закл. заг. серед. освіти / І. Я. Щупак, Н. С. Власова, В. О. Кронгауз, В. А. Павловська-Кравчук, Д. О. Секиринський. — Київ : УОВЦ «Оріон», 2023. — 176 с. : іл.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 № 140)

Видано за рахунок державних коштів.

Продаж заборонено

In corespondere cu model de curriculum „Ucraina și lumea: introducere în istorie și educație civică. 5-6 curs integrat” pentru instituțiile de învățământ mediu general (colectivul de autori: Vlasova N. S., Jeliba O. V., Crongauz V. O., Sechirinskii D. O, Șciupac I. I.).

Colectivul autorilor manualului:

Igor Șciupac, Natalia Vlasova, Vladislav Crongauz,
Victoria Pavlovska-Kravchuk, Dmitro Sechirinskii.

Щупак І. Я.

Щ96

Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти : підр. інтегр. курсу для 5 класу з навч. румунською мовою закл. заг. серед. освіти / І. Я. Щупак, Н. С. Власова, В. О. Кронгауз, В. А. Павловська-Кравчук, Д. О. Секиринський ; переклад О. Г. Апетрі. — Київ : Вид-во «Атлант», 2023. — 176 с. : іл.

ISBN 978-617-8159-08-5 (рум.)

ISBN 978-966-991-207-7 (укр.)

УДК 94*кл5(075.3)

ISBN 978-617-8159-08-5 (рум.)
ISBN 978-966-991-207-7 (укр.)

© Щупак І. Я., Власова Н. С.,
Кронгауз В. О., Павловська-
Кравчук В. А., Секиринський Д.
О., 2023
© УОВЦ «Оріон», оригінал-макет,
художнє оформлення 2023
© Апетрі О. Г., переклад румун-
ською мовою, 2023

CUPRINS

INTRODUCERE

§ 1. Măreția istoriei	6
---------------------------------	---

CAPITOLUL 1. CUM STUDIEM ISTORIA

§ 2. Măsurarea timpului în istorie	13
§ 3. Periodizarea în istorie.	19
§ 4. Cum măsoară istoricii timpul	25
§ 5. Cronologia — știința despre timp. Cum se numește trecerea timpului.	30
§ 6. Lucrare practică. Jocuri cronologic.	36
§ 7. Spațiul geografic și istoric. Mijloacele de redare a lor.	39
§ 8—9. Istoria Ucrainei și a lumii pe hartă. Cum s-au schimbat hărțile de-a lungul istoriei	45
§ 10. Regiunea istorico-geografică	53
§ 11. <i>Lucrare practică</i> . Harta de contur	57
§ 12. <i>Lecție de generalizare la capitolul 1</i> . Controlul și corecția cunoștințelor acumulate.	60

CAPITOLUL 2. SURSELE DE CUNOAȘTERE A TRECUTULUI ȘI PREZENTULUI

§ 13. Sursele de informație. Științele, care ne ajută să studiem istoria.	63
§ 14. Sursele materiale — cele mai vechi mărturii despre trecut. Cercetările arheologice.	70
§ 15. Sursele scrise — cele mai importante mărturii despre.	75
§ 16. Despre ce ne povestesc sursele orale	81
§ 17. Istoria văzută și ascultată. Informația istorică din internet	88
§ 18. Sursele etnografice — comori tradiționale ale poporului	96
§ 19. Unde și cum se păstrează sursele istorice?	102
§ 20. <i>Lucrare practică</i> . Ghid al trecutului. Sursele de informație.	108
§ 21. <i>Lecție de generalizare la capitolul 2</i> . Controlul și corecția cunoștințelor acumulate	112

CAPITOLUL 3. ISTORIA ÎN JURUL NOSTRU

§ 22. Unde „este” istoria?	114
§ 23. Istoria în denumiri și nume	120
§ 24. Istoria în denumiri geografice	124
§ 25. Memoria istorică și monumentele istorice	130
§ 26. Monumentele arhitecturale și de artă	135
§ 27. Istoria plaiului natal.	145
§ 28. <i>Lucrare practică</i> . Formăm ruta istorică.	149
§ 29. <i>Lecție de generalizare la capitolul 3</i> . Controlul și corecția cunoștințelor acumulate.	152

CAPITOLUL 4. CERCETĂTORII ISTORIEI

§ 30. Cum omul cercetează trecutul	154
§ 31. Profesia mea viitoare — istoric.	159
§ 32. De ce avem nevoie de istorie	164
§ 33. De ce avem nevoie de istorie	168
§ 34. <i>Lucrare practică</i> . Cercetăm istoria neamului.	172
§ 35. <i>Lecție de generalizare la materialul studiat</i>	174

LEGENDĂ

 Merită memorizat!

 Să cugetăm!

 Fapt sau feic?

 Detalii istorice

 Să activăm: minut practic

 O clipă pentru curiozități

DRAGI ELEVI ȘI ELEVE AI CLASEI A CINCEA!

Ați răsfoit primele pagini nu doar ale unui manual, ci ale unui ghid despre istoria umanității și a societății civile. Pe parcursul acestei călătorii, veți continua să descoperiți lumea, să explorați evenimentele trecutului și să învățați cum să deveniți cetățeni în societatea actuală. În cadrul cursului „Ucraina și lumea. Introducere în istorie și educație civică”, vă așteaptă multe descoperiri interesante.

În primul rând, veți învăța să vă cunoașteți pe voi înșivă, să investigați propriul vostru trecut, istoria familiei și a comunității voastre. Vă veți aprofunda în istoria țării noastre și a întregii lumi. Veți descoperi cum au fost comunitățile umane în trecut și cum este societatea în care trăim acum. Și cel mai important, veți studia ce este necesar pentru a deveni o parte deplină a acestei societăți și cum să interacționați cu ceilalți oameni.

Pentru a face acest lucru, trebuie să înțelegeți, cum oamenii și-au organizat viața în trecut și cum o fac astăzi. Trebuie să concepeți, că istoria nu este doar trecut îndepărtat, ci și ceea ce se întâmplă cu noi astăzi. Veți învăța să analizați evenimentele istorice și sociale, să înțelegeți cum lucrează istoricii, cum se formează percepția asupra trecutului și cum acest lucru ajută oamenilor să înțeleagă prezentul și pe ei înșiși.

Textele de învățare și cele ilustrative, întrebările și sarcinile vă vor ajuta în acest proces. Fiți atenți la rubrici, termeni noi și cuvinte necunoscute. Asigurați-vă să aflați înțelesul lor și să le memorizați.

Pentru a înțelege mai bine subiectul, efectuați sarcini practice, proiecte creative, singuri sau în echipă cu colegii de clasă.

Ei bine, sunteți pregătiți? Atunci, să începem această călătorie!

Vă dorim succese!

Cu respect — autorii

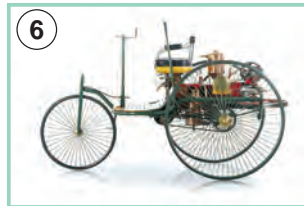
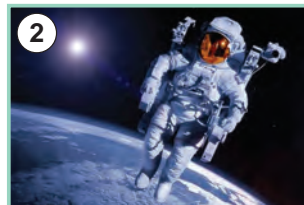
INTRODUCERE

§ 1 MĂREȚIA ISTORIEI

Gândiți-vă la semnificația cuvintelor „istorie” și „trecut”. Ce evenimente istorice din trecut cunoașteți? Cum se poate cerceta istoria? Este istoria considerată o știință?

1. ISTORIA ESTE O ȘTIINȚĂ CARE STUDIAZĂ ACTIVITĂȚILE OAMENILOR DIN TRECUR

Este adevărat, că tot ceea ce știm despre trecutul omenirii constituie istoria noastră. Trăim într-o lume care se schimbă constant, iar ceea ce se întâmplă cu noi în acest moment va deveni și istorie într-o zi, pe măsură ce se transformă în trecut. Construirea piramidelor, zborul în spațiu, inventarea telefoanelor și toate celelalte evenimente fac parte din istorie, adică din ceea ce s-a întâmplat în trecut.

Indicați, ce fapte sunt redate prin imaginile următoare. De unde știți despre ele?

Oamenii au fost întotdeauna interesați de evenimentele trecutului, așa că au încercat să le explice și să le studieze. Prin **urma-re**, istoria este știința care studiază dezvoltarea omenirii și legile sale. Cum să aflăm despre trecut? Cu ajutorul diferitelor surse istorice, care conțin informații despre vremuri îndepărtate.

Merită memorizat!

Istoria este o știință care studiază dezvoltarea omenirii și legile sale.

?

Să cugetăm!

Priviți schema. Gândiți-vă, cum istoria este legată de activitatea omului și studiarea trecutului.

Pe parcursul istoriei sale, oamenii au lăsat în mod constant urme ale activității lor. Dovezile materiale ale existenței umane pe Pământ includ locuri de extragere a focului, unelte de muncă, vase și multe altele. Toate acestea ajută cercetătorii să studieze evenimentele din trecut și să formeze o înțelegere a vieții și activității umane în diferite epoci. Oamenii care se ocupă profesional de cercetarea trecutului și studiarea istoriei sunt numiți **istorici**.

?

Să cugetăm!

Priviți ilustrațiile. Gândiți-vă, ce pot „povesti” imaginile ilustrate despre abilitățile și ocupațiile oamenilor în trecut.

1
Săgeata și cuțitul indienilor (sec. VI — XIII)

2
Ceramica culturii tripoliene (sec. V — IV î.e.n)

3
Cuțite (pendule) din perioada Rusiei Kyivene sec. XI — XIII

4
Fonograf (prima jumătate a secolului XX)

2. ISTORIA CA OBIECT DE STUDIU

În clasa a 5-a, începeți să studiați istoria ca una dintre materiile școlare. Este important să înțelegeți că istoria ca știință și istoria ca disciplină școlară sunt semnificativ diferite una de cealaltă.

Istoria ca tiință cercetează diferite perioade (etape) de dezvoltare a omenirii, studiază evenimentele trecutului care au avut loc în diverse locuri din țara noastră și în lume.

Principalul **scop al istoriei ca materie școlară** este de a **vă familiariza cu istoria lumii** și a Ucrainei, cu evenimentele, procesele și fenomenele din trecutul nostru comun.

În clasa a 5-a, cursul de istorie vă va ajuta să formați o imagine despre evenimentele și fenomenele istorice de bază, precum și să aveți capacitatea de „a vedea” și „a auzi” istoria din jurul nostru.

1. Determinați, ce cuvinte se referă la istorie, iar care se referă la alte discipline școlare.
2. Ce cunoștințe din alte materii școlare, credeți că pot fi utile în timpul studierii istoriei?

Să activăm: minut practic

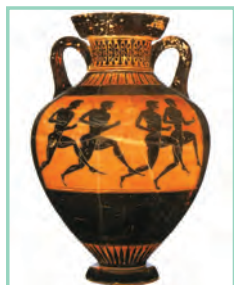
Istoria este strâns legată de viața de zi cu zi a societății. Adesea auzim astfel de expresii:

- a lăsa o amprentă în istorie;
- a schimba istoria;
- a crea istorie;
- a influența istoria.

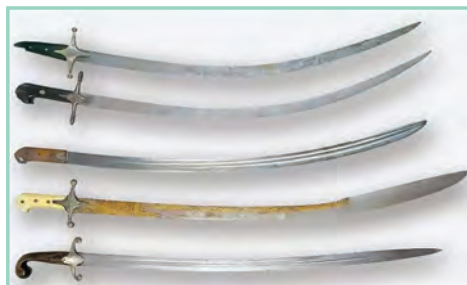
1. Gândiți-vă la semnificația fiecărui enunț.
2. Creați propoziții despre evenimente din viața voastră, folosind aceste enunțuri.
3. Formați perechi și inventați un dialog, folosind enunțurile date.

3. MEMORIA ISTORICĂ ȘI MODALITĂȚI DE PĂSTRARE A EI. ISTORIA DIN JURUL NOSTRU

Amintiți-vă de locurile istorice pe care le-ați vizitat. Cum înțelegeți expresia: „Să păstrăm amintirea trecutului”? Dați exemple.

Amfora din Grecia Antică
(aproximativ 500 î.e.n)

Spadele cazacilor
(secolele XVII — XVIII)

1. Analizați și reflectați asupra unor obiecte istorice și gândiți-vă la modul, în care acestea erau folosite în trecut și dacă pot fi folosite și în prezent.
2. Investigarea obiectelor de familie, care au fost transmise de-a lungul generațiilor. Aveți posibilitatea să discutați cu adulții din familie, pentru a afla istoria acestor obiecte și apoi să creați un scurt sumar despre unul dintre aceste obiecte, evidențiind importanța și povestea lui.

De-a lungul istoriei, oamenii au fost dornici să păstreze obiecte istorice și să fie curioși cu privire la povestea lor. La fel ca în trecut, legende și povești au fost transmise prin grai viu, în familii se transmit obiecte de la o generație la alta. Aceasta este o modalitate prin care oamenii păstrează amintirea trecutului și a strămoșilor săi. Toate acestea contribuie la formarea conștiinței istorice a oamenilor — **memoria istorică**.

Merită memorizat!

Memoria istorică — ansamblul ideilor oamenilor despre trecutul comun.

Pentru a păstra memoria istorică, este important să nu pierdem cunoștințele și experiența generațiilor anterioare, **motiv pentru care oamenii se îngrijesc de protejarea monumentelor istorico-culturale** — locurile de importanță semnificativă (unde s-au desfășurat evenimente importante), clădirile, operele de artă, obiectele care au fost moștenite de la strămoși. Statul protejează aceste monumente în conformitate cu Legea Ucrainei „Cu privire la protecția patrimoniului cultural”.

Orașul Hersones (din greacă — peninsula) a fost fondat de coloniștii greci acum mai bine de 2500 de ani pe teritoriul Crimei (în prezent, orașul Sevastopol). Hersonesul Tauric este considerat una dintre cele Șapte Minuni ale Ucrainei. Istoria orașului face parte nu doar din istoria Ucrainei contemporane, ci și din istoria Greciei antice, Romei și a popoarelor nomade. În timpul săpăturilor arheologice din Hersones, s-au descoperit numeroase obiecte de valoare istorică, care necesită protecție. În fondurile muzeului-architectural și istoric „Hersones Tauric” din Sevastopol, se găsesc peste 200 de mii de astfel de obiecte.

Victorină-online
„Hersones Tauric”
cutt.ly/nK7uP48

1. Analizați ilustrația și citiți informațiile istorice. De ce credeți că Hersones Tauric are statutul de muzeu-architectural și este sub protecția statului?
2. Gândiți-vă la valoarea istorică a obiectelor găsite pe teritoriul acestui sit arheologic.
3. Participați la concursul online „Hersones Tauric”.

Peste tot în jurul nostru avem „martori” ai trecutului, purtători ai istoriei. Aceștia includ opere de artă și structuri arhitecturale, denumiri ale locurilor, obiecte naturale (râuri, munți, păduri), localități, străzi și piețe, și așa mai departe.

Să activăm: minut practic

1. Decriați cuvântul ascuns în rebus și încercați să „citiți” compoziția sculpturală cu ajutorul acestuia.
2. Aflați prin ce a devenit celebru Antoine-Auguste Parmantier și cum a reușit să diversifice dieta europeanilor.
3. Interesați-vă, când a devenit cartoful parte a bucătăriei ucrainene.

Portretul sculptural (*fragment*) de Antuan Oghiust Parmantie
În metroul parizian (*poză actuală*)

4. ISTORIA UCRAINEI CA PARTE A ISTORIEI EUROPENE

?

Să cugetăm!

1. Analizați fotografia și gândiți-vă la modul în care Ucraina este legată de alte țări europene. Cum influențează acest lucru cursul istoriei?
2. Ce dovezi există că Ucraina este o țară europeană?

Anna Iaroslavna — cneghină a Rusiei-Kyivene, regină a Franței între anii 1051 și 1060 (*statuie în orașul Senlis, Franța*).

Scrisoare a zaporojenilor către sultanul turc (*pictorul Ilie Repin, 1891*)

Cântăreața ucraineană Djamala — câștigătoare a Concursului Eurovision 2016

Simbolurile Campionatului European de Fotbal „Euro 2012” (*găzduit de Polonia și Ucraina*)

Istoria diferitor țări și popoare este o istorie mondială, iar **istoria Ucrainei** este o parte indispensabilă și a acesteia. Ucraina este situată în Europa, popoarele sale au participat la evenimentele din istoria europeană, iar ucrainenii împărtășesc valorile comunității europene: respectul pentru drepturile omului și demnitatea umană, modul democratic de luare a deciziilor.

Pentru a se dezvolta, pentru a-și apăra drepturile, pentru a trăi confortabil și complet în societate și pentru a influența dezvoltarea acesteia, oamenilor le sunt necesare cunoștințele și abilitățile potrivite. Bazându-se pe ele, pot lua decizii eficiente și pot fi responsabili pentru acțiunile lor. Acest lucru este ceea ce învață educația civică — o educație care vizează formarea capacităților unei persoane de a trăi eficient într-o societate democratică, manifestând respect față de valorile altor comunități, cultura lor, tradițiile și obiceiurile lor.

Prin urmare, istoria este o adevărată comoară a experienței umanității, asupra căreia merită să reflectăm în momentul luării deciziilor de astăzi. Și pentru a participa eficient la viața modernă, educația civică, sau „sora istoriei”, ne îndrumă.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

- Definiții ale conceptelor: „*istorie*”, „*memorie istorică*”, „*monument istoric*”.
- Identificați evenimentele care se referă la istoria Ucrainei și cele care se referă la istoria universală. Completați un tabel în caietul vostru, punând numerele de ordine ale evenimentelor istorice date în celulele corespunzătoare. **Fiți atenți:** unele dintre evenimentele prezentate sunt semnificative atât pentru istoria ucraineană, cât și pentru cea mondială.
1 — apariția scrierii, **2** — introducerea banilor în circulație, **3** — fondarea Kyivului, **4** — creștinarea Rusiei-Ucraina, **5** — inventarea prese tipografice, **6** — înființarea Siciei Zaporojene, **7** — formarea Uniunii Europene, **8** — proclamarea independenței Ucrainei.

Istoria Ucrainei	Istoria Universală

II. Discutați în grup

Uniți-vă în grupuri. Pregătiți o prezentare istorică despre unul dintre monumentele ilustrate. Explicați valoarea lor istorică.

Complexul istoric și cultural „Secea Zaporojeană” de pe insula Hordița (orașul Zaporojie, fotografie contemporană)

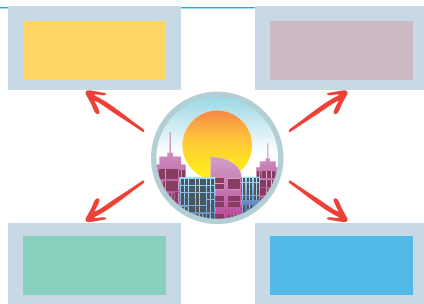

Palatul hanului crimean din orașul Bahcisarai (*Republica Autonomă Crimeea*, fotografie actuală)

III. Gândesc creativ

Imaginează-ți că ești un cercetător al istoriei comunității tale natale. Fotografiți sau găsiți imagini pe internet ale monumentelor, care păstrează memoria trecutului localității voastre.

Pregătiți o scurtă informație despre una dintre acestea și prezentați-vă munca, folosind metoda iconografică, după un model.

CAPITOLUL 1. CUM STUDIEM ISTORIA

§ 2 MĂSURAREA TIMPULUI ÎN ISTORIE

Gândiți-vă, ce este „timpul”. De ce omul are nevoie să măsoare timpul?

1. UNITĂȚI DE MĂSURARE A TIMPULUI

După cum știți deja, istoria examinează trecutul, și este **strâns legată de timp**. Istoria oferă răspunsuri la multe întrebări, una dintre ele fiind „Când?”. Cercetătorii stabilesc momentul când au avut loc războaie, construirea piramidelor sau primul zbor al omului în cosmos. Pentru a înțelege cât de demult au avut loc evenimentele istorice, trebuie să fim familiarizați cu modalitățile de măsurare a timpului.

?

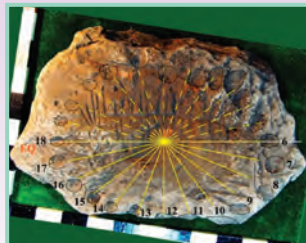
Să cugetăm!

1. Formați grupuri și gândiți-vă cum s-a schimbat de-a lungul istoriei percepția umană asupra timpului. Cum afectează timpul dezvoltarea societății?
2. Examinați ceasurile. Încercați să identificați tipurile lor și să le aranjați de la cel mai vechi la cel mai modern.

* O clipă pentru curiozități

În Ucraina, în apropiere de orașul Donețk, arheologii au descoperit un ceas solar antic, creat aproximativ în secolul al XIII-lea î.e.n. Ceasul este săpat pe o piatră mare, care, probabil că, era așezată în poziție orizontală. În mijlocul „cadranului” imaginar era montat o băț lung, care proiecta o umbră. Acest dispozitiv măsura timpul în jumătăți de oră — o gradare rară. Un ceas solar similar a fost găsit în timpul excavărilor în Valea Regilor din Egipt.

Ceasul găsit în apropierea orașului Donețk (Ucraina, fotografie contemporană)

Evident, la început, oamenii au înțeles conceptul de zi. Era important pentru ei să înțeleagă cât timp mai aveau pentru vânătoare înainte de apus. Primul ceas a fost un băț, iar umbra sa arăta o aproximare a orei din zi. Pentru a ușura înregistrarea timpului, ziua a fost împărțită în perioade care puteau fi subdivizate în intervale de timp mai mici. Astfel au apărut orele, minutele și secunde.

~ Să activăm: minut practic

Faceți cunoștință cu unitățile de măsurare a timpului în istorie. Numiți anul, secolul și mileniul în care trăim.

Sutcă — perioada în care Pământul se rotește în jurul axei sale. Cu alte cuvinte, trecem prin zi și noaptea. O zi durează exact 24 de ore.

An — o unitate de timp egală cu aproximativ o revoluție a Pământului în jurul Soarelui. Un an are 12 luni calendaristice și, de obicei, durează 365 de zile.

Secol — o unitate de timp, care corespunde unei perioade de 100 de ani. Nu există un secol zero.

Mileniu — o unitate de timp, care corespunde unei perioade de 1000 de ani.

2. CALENDARUL ȘI SISTEMELE DE CALENDAR

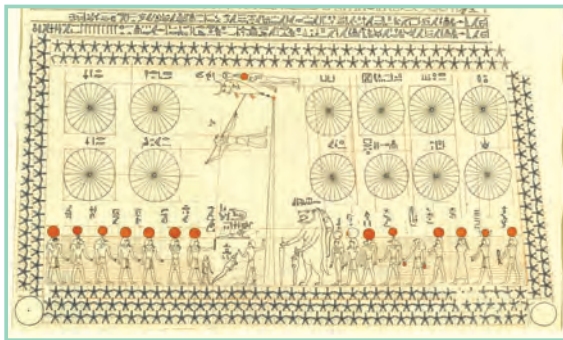
Când oamenii au început să se ocupe de creșterea animalelor, au avut nevoie să poată determina, când se vor naște puii — era necesară o înregistrare a timpului mai mare decât o zi. Punctul de reper pentru înțelegerea acestor perioade de timp a fost Luna, care orbitează în jurul Pământului aproximativ în 28 de zile. Astfel au apărut luni. Pe măsură ce oamenii au început să se ocupe de agricultură, au început să acorde atenție anilor. Era important să știe anotimpurile, care aveau un impact asupra activității agricole. Astfel a apărut **calendarul** anual.

Merită memorizat!

Calendarul este un sistem de măsurare a timpului, o metodă de numărare a zilelor într-un an.

Sistemele de calendar sunt obișnuite pentru diferite popoare și culturi din întreaga lume și reprezintă moduri variate de măsurare a timpului.

Se socotește că primul calendar a fost inventat în Egiptul Antic. Conform acestui calendar, anul avea o durată de 365 de zile și era compus din 12 luni cu câte 30 de zile fiecare. La sfârșitul anului, mai existau cinci zile suplimentare dedicate sărbătorilor. În trecut, pe teritoriul ucrainean, anul începea cu „trezirea naturii” la 1 martie, iar calendarul avea 13 luni, care corespundeau fazelor Lunii, fiecare având 28 de zile.

Calendarul egiptean antic, găsit în mormântul lui Senenmut, arhitect, care a trăit în secolul al XV — lea î.e.n.

1. Analizați calendarul. La ce nivel de cunoștințe științifice ale vechilor egipteni face referire?
2. Gândiți-vă, de ce vechilor egipteni le era necesar un calcul precis al timpului?

În diferite epoci și printre diferitele popoare, calendarele au avut diferențe și caracteristici distincte. Popoarele nomade antice au creat un **calendar lunar**, care se baza pe fazele ciclului lunar. Atunci când oamenii au trecut la un stil de viață sedentar și au început să se ocupe de agricultură, au trebuit să găsească modalități de a calcula corect perioadele de plantare, recoltare și recoltare. Astfel a apărut **calendarul solar**.

În Israel, încă se utilizează **calendarul ebraic** (care este în același timp secular și religios), în care numărătoarea anilor începe de la ziua creației Universului. De exemplu, anul 2022 d.C. în calendarul ebraic corespunde anului 5783.

În China, Japonia, Coreea, Cambodgia, Vietnam și în alte țări din Asia, se folosește calendarul chinezesc (oriental). În calendarul chinezesc, anii au denumiri și se repetă la fiecare 60 de ani.

În cultura musulmană, se folosește calendarul lunar, în care anul are cu 10—11 zile mai puțin decât anul solar, și numărătoarea timpului începe cu anul 622 d.Hr., legat de viața profetului Muhammad.

Să activăm: minut practic

Formați grupuri și jucați loto istoric. Stabiliți corespondența între sistemele de calendar, țările la care aparțin sărbătorile menționate și ilustrațiile. Pregătiți proiecte de cercetare despre diferitele sisteme de calendar.

Ramadan

Iudeii

Calendarul iulian

Purim

Creștinii

Calendarul musulman

Paștele

Musulmanii

Calendarul grigorian

O perioadă îndelungată în Europa și pe teritoriile ucrainene (începând din secolul al X — lea — după introducerea creștinismului în Rusia-Ucraina) a fost folosit calendarul iulian. Acesta a fost creat în Roma Antică și introdus în anul 45 î.e.n pentru a corecta „întârzierea” în timpul anului lunar, care era mai scurt decât cel solar.

Romanii au descoperit că durata aproximativă a anului era de 365 și 1/4 zile. Guvernatorul roman din acea perioadă, Gaius Iulius Cezar, a efectuat o reformă finală a calendarului roman, datorită căreia a primit numele de calendar iulian.

?

Să cugetăm!

La curtea împăratului roman Gaius Iulius Cezar a slujit un astronom și matematician grec numit Sosigen. El a fost cel care a propus împăratului să efectueze o reformă a calendarului și a dezvoltat calendarul iulian. Sosigen a luat ca bază calendarul solar egiptean (în loc de cel lunar) și a adăugat anul bisect, cunoscut și sub numele de an intercalar (în acest an, nu au fost 365, ci 366 de zile).

Gândiți-vă la motivele pentru care astronomul și matematicianul Sosigenes a devenit dezvoltatorul reformei sistemului de calendar în Roma. Ce cunoștințe au fost necesare acestui savant pentru a crea un calendar?

În lumea modernă, calendarul gregorian este larg acceptat, fiind introdus în 1582 de Papa Roman Grigore al XIII-lea (de unde și numele său). El a reformulat (modificat) calendarul, luând în considerare „întârzierea” de 10 zile acumulată în timpul existenței calendarului iulian. Calendarul Gregorian a fost pentru prima dată adoptat de Italia, Franța, Spania, Portugalia și Republica Celor Două Națiuni (Rei Pospolita), care la acea vreme cuprindea majoritatea teritoriilor ucrainene.

Acesta este un timbru poștal din Germania emis cu ocazia sărbătoririi a 400 de ani de la introducerea calendarului gregorian în 1582.

Detalii istorice

În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, o mare parte a teritoriilor ucrainene a fost anexată la Moscova, unde calendarul iulian a continuat să fie în vigoare. Astfel, pe întreg teritoriul Ucrainei, calendarul gregorian a fost reintrodus la data de 25 (12) februarie 1918. Astfel, data de 15 februarie a devenit 1 martie, iar ceasurile au fost setate cu 1 oră și 8 minute înapoi.

Calculați, câți ani au trecut de la introducerea calendarului gregorian până la momentul implementării acestuia în Ucraina.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

Stabiliți concordanța între evenimente și statele cu care sunt legate.

1 Apariția primului calendar

A Roma

2 Introducerea calendarului de către Gaius Iulius Cezar

B Egipt

3 Utilizarea calendarului oriental

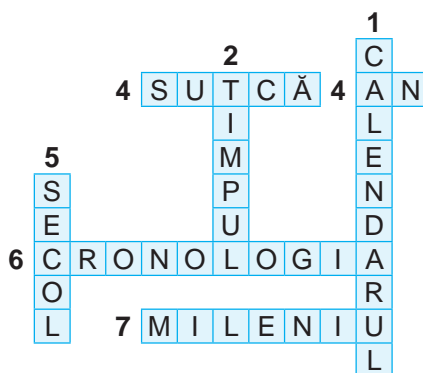
C Israel

4 Utilizarea calendarului iudaic

D China

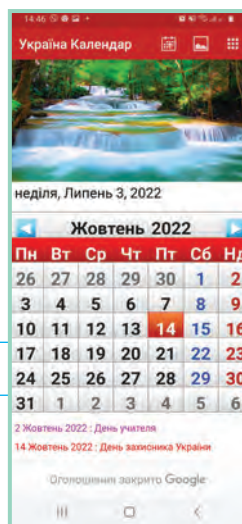
II. Discutați în grup

- Împărțiți-vă în două grupuri. Încercați să reprezentați conceptul de „timp” sub formă de desen. Prezentați lucrările grupurilor și discutați-le în clasă. Exprimați-vă opinia cu privire la rolul timpului în viața omului.
- Cuvinte încrucișate invers.** Formulați întrebări pentru fiecare cuvânt din cuvintele încrucișate și propuneți colegilor voștri să răspundă la ele.

- Date calendaristice.** Cu siguranță ați observat, că aceeași zi a lunii (de exemplu, 1 septembrie) cade în zile diferite ale săptămânii în fiecare an. Gândiți-vă la motivele acestui lucru. Formați echipe, identificați o listă de date calendaristice și propuneți unei alte echipe să afle în ce zile ale săptămânii au căzut aceste date în ani diferiți.

Pentru aceasta, puteți folosi aplicația mobilă „Ucraina. Calendar” și să faceți un screenshot

III. Gândesc creativ

Împărțiți-vă în grupuri de cercetare și pregătiți un proiect despre „Sistemele de calendar ale diferitelor popoare din lume”. Realizați o prezentare a proiectului în clasă.

§ 3 PERIODIZAREA ÎN ISTORIE

Ce unități de măsurare a timpului sunt cunoscute? Când și de ce a apărut necesitatea perioadelor în istorie? Care au fost circumstanțele determinante pentru fiecare dintre perioadele istorice?

1. PERIOADELE ISTORICE ȘI DATELE ISTORICE

În timpul întregii evoluții istorice, viața umană s-a schimbat. În epoca primitivă, oamenii au început să folosească focul. Mai târziu, au învățat să lucreze pământul și să domesticească animalele. Astfel, agricultura și creșterea animalelor au apărut. Ulterior, oamenii au început să construiască fortificații și orașe, iar mai târziu au dezvoltat avioane, rachete spațiale și computere. Cu alte cuvinte, *istoria a avut caracteristicile ei distincte în diferite perioade.*

Pentru comoditate, oamenii de știință au împărțit istoria umanității în perioade. Această **periodizare a istoriei** este o divizare general acceptată a întregii istorii umane în anumite intervale de timp, ținând cont de particularitățile fiecărei etape (perioade).

Să cugetăm!

1. De ce credeți că istoria a fost împărțită în anumite perioade?
2. Diferite țări și popoare au propriile lor perioade în istorie?
3. Cum stabilesc istoricii începutul și sfârșitul perioadelor istorice?

Periodizarea istoriei este strâns legată de timpul istoric și de înțelegerea conținutului acestuia. Pentru a separa fiecare perioadă, cercetătorii se bazează, de obicei, pe **date istorice concrete**. De exemplu, conform opiniei oamenilor de știință, cea mai veche perioadă din istoria umanității a durat de la apariția primilor oameni pe Pământ (aproximativ acum 2 — 2,5 milioane de ani î.e.n) până la formarea statului Egiptului Antic (aproximativ acum 3.000 î.e.n).

Merită memorizat!

Periodizarea istorică este împărțirea istoriei în perioade distincte, care reprezintă etape în dezvoltarea socială sau culturală a țărilor și popoarelor și sunt caracterizate de evenimente și fenomene semnificative.

Data istorică reprezintă momentul exact în calendar al unui eveniment istoric.

Diferite perioade istorice se deosebesc în funcție de apariția unor noi instrumente de muncă sau fenomene sociale. Periodizarea a putut să se bazeze pe evenimente istorice importante, apariția și decăderea statelor și religiilor, și așa mai departe.

Luați în considerare periodizarea istoriei umane antice (primitive). Numiți fenomenele și tehnologiile, care au determinat o astfel de periodizare.

Paleoliticul

(epoca de piatră veche)

Aproximativ 2 milioane — 10 mii de ani în urmă

Mezoliticul (epoca de piatră mijlocie)

10 mii î.e.n — 7 mii î.e.n

Neoliticul (epoca de piatră nouă)

7 mii î.e.n — 4 mii î.e.n

Eneoliticul (perioada de folosire a cuprului.)

4 mii î.e.n. - 3 mii î.e.n.

Perioada Bronzului (400 de mii de ani î.e.n — e mii de ani î.e.n.)

Începutul perioadei este aproximativ
2 mii î.e.n. - 1 mii î.e.n

Perioada Fierului (1 mie de ani î. n. e. — bl. 340 î. n. e.)

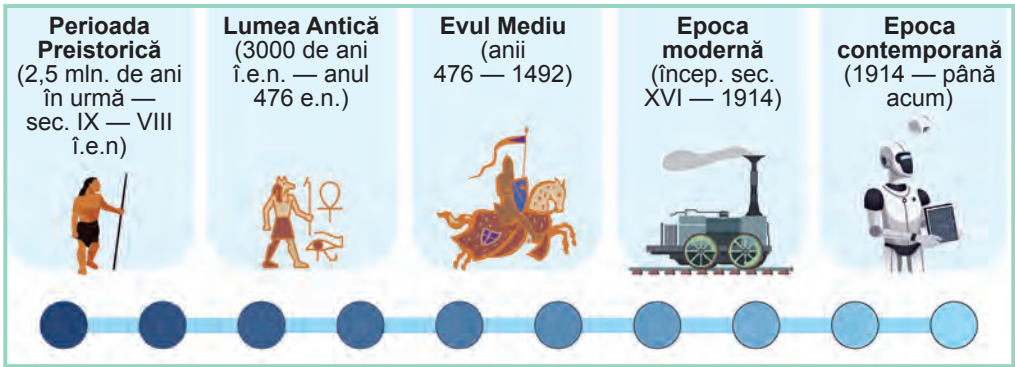
1 mii î.e.n până în jurul anului 340 e.n.

Exercițiu-online
„Periodizarea istoriei
cutt.ly/vk7idrc”

2. PERIODIZAREA ISTORIEI UCRAINEI ȘI A ISTORIEI UNIVERSALEI

Periodizarea întregii istorii a omenirii și a istoriei Ucrainei prezintă caracteristici comune. Cercetătorii au identificat în istoria universală următoarele mari perioade: Preistorie, Antichitate (inclusiv Antichitatea — colecția realizărilor antice grecești și romane, care au stat la baza culturii europene), Evul Mediu, Istoria Modernă (cu o distincție între Epoca Modernă Timpurie și Epoca Modernă) și Istoria Contemporană.

1. Gândiți-vă la ce i-a determinat pe cercetători să atribuie aceste denumiri perioadelor.
2. Formulați presupuneri cu privire la evenimentele și procesele istorice, care au fost importante pentru fiecare dintre perioadele istorice.

Să activăm: minut practic

Folosind nourașul cuvintelor, corecțați greșelile din exercițiul „Perioadele istoriei universale”. Completați-l cu alte evenimente istorice.

Exercițiul „Periodizarea istoriei Universale”

Perioada istorică	Limitele temporale (cronologice) ale perioadei	Evenimente
Perioada Preistorică	Apariția omului — 3000 de ani î.e.n.	Două războaie mondiale, care au avut consecințe semnificative
Lumea antică	1914 — până acum	Marile descoperiri geografice, dezvoltarea tehnologiilor
Evul mediu	anii 476 — 1492	Invenția și perfecționarea uneltelor de muncă
Epoca modernă	anii 1492-1914	Formarea primelor state. Orașele devin centrul meșteșugurilor, comerțului, culturii și puterii
Epoca contemporană	3000 de ani î.e.n. — anul 476 e.n.	Desființarea imperiilor antice. Formarea statelor în Europa, Asia și Africa

Persoana ce a încercat prima dată să ordoneze istoria Ucrainei a fost renumitul istoric ucrainean Mihailo Grușevskiy. Periodizarea dezvoltată de acest cercetător a fost ulterior completată și modificată de succesorii săi. Periodizarea contemporană a istoriei Ucrainei, realizată după modelul istoriei universale, este reprezentată de cinci perioade. **La baza acestei periodizări stă principiul cronologic.**

Perioada istorică	Evenimentele
Istoria antică a Ucrainei (aproximativ 1 milion de ani în urmă — secolul al V-lea)	<ul style="list-style-type: none"> • Apariția primilor oameni pe teritoriul Ucrainei; • Marea migrație a slavilor; • Apariția primelor entități statale slave.
Istoria medievală a Ucrainei (secolele V — XV)	<ul style="list-style-type: none"> • Fondarea orașului Kyiv; • Formarea statului Rusi-Ucraina; • Cucerirea teritoriilor ucrainene de către state străine
Istoria Ucrainei în epoca modernă (secolele XV — XIX)	<ul style="list-style-type: none"> • Formarea și dezvoltarea statului cnezat al Ucrainei; • Incorporarea teritoriilor ucrainene în Imperiul Rus și Imperiul Austriac.
Istoria recentă a Ucrainei (secolul al XX-lea și până în prezent)	<ul style="list-style-type: none"> • Teritoriile ucrainene în timpul Primului și al Doilea Război Mondial; • Includerea Ucrainei în Uniunea Sovietică; • Perioada de independență a Ucrainei.

În același timp, o **periodizare destul de populară se bazează pe etapele formării statului ucrainean.**

Până-n secolul V
Statele cimerienilor, sciților și sarmaților

Până-n secolul V
Statele cimerienilor, sciților și sarmaților

Până-n secolul V
Statele cimerienilor, sciților și sarmaților

Sec. XIX
Teritoriile ucrainene în componența Imperiului Rus și Austro-Ungar.

Anii 1917—1921
Perioada Revoluției Ucrainene

Anii 1921—1991
Perioada când teritoriile ucrainene au fost parte a diferitelor state. Perioada Ucrainei Sovietice.

Anul 1991 — până acum
PERIOADA UCRAINEI INDEPENDENTE

1
Cazacii
(secolele XVI — XVIII)

2
Brățări din fildeș de mamut (satul Mâzyn)

3
Gara de cale ferată din Lviv (secolul al XIX-lea)

4
Mitingul din ziua proclamării independenței Ucrainei (orașul Kyiv, 24 august 1991)

5
Încreștinarea Rusiei Kyivene (anii 988)

6
Evanghelia Peresopnițea (1556 — 1561)

Priviți ilustrațiile date și descriere a lor. Numiți perioadele istoriei Ucrainei, la care aparțin.

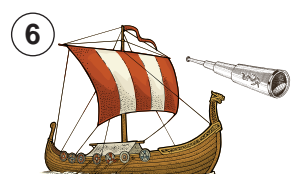
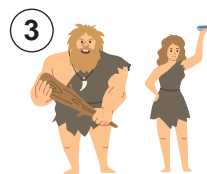
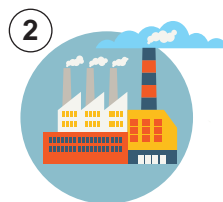
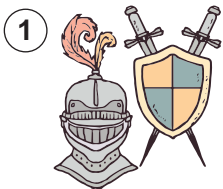
Să activăm: minut practic

1. Utilizând materialele din paragraful dat, completați tabelul „Periodizarea istoriei Ucrainei” (șablonul tabelului este furnizat în codul QR).

2. Analizați ilustrațiile. Gândiți-vă la ce perioade istorice ele se referă. Propuneți propriile ilustrații „chipuri” pentru caracterizarea principalelor perioade istorice.

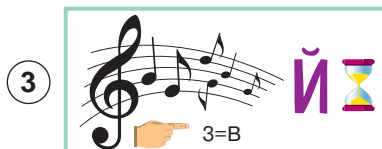
Tablița „Periodizarea istoriei”
cutt.ly/7K7iVhu

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Oferiți definiția conceptelor: „*periodizarea istorică*”, „*data istorică*”.
2. Enumerați trăsăturile caracteristice ale perioadelor istorice: Epoca preistorică, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca Modernă, Epoca Contemporană.
3. Ghiciți rebusurile. Enumerați perioadele istorice codificate și aranjați-le în ordine cronologică.

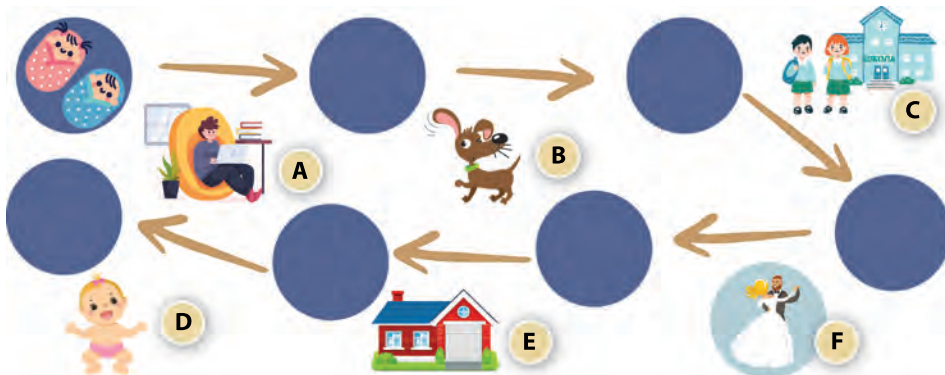

II. Discutați în grup

1. Uniți-vă în echipe și organizați o competiție. Pe rând, propuneți recunoașterea unei perioade istorice în funcție de evenimentele care o reprezintă.
2. Comparați perioada din istoria universală cu istoria Ucrainei. Comparați evenimentele care au avut loc în Ucraina și în lume. Identificați asemănările și diferențele.

III. Gândesc creativ

1. Imaginați-vă, că sunteți un cercetător, care studiază istoria propriei familii. Propuneți variantele periodizării istoriei familiei voastre.
2. Conform schemei, încercați să redați istoria unei familii imaginative. Adăugați la schemă și alte evenimente.

§ 4

CUM MĂSOARĂ ISTORICII
TIMPUL

Amintiți-vă, cum oamenii măsurau timpul de-a lungul istoriei. Numiți sistemele calendaristice, pe care le cunoașteți. Gândiți-vă, cum oamenii foloseau cunoștințele în viața cotidiană.

1. TIMPUL CALENDARISTIC

Care este diferența dintre calendarul solar și cel lunar? Care dintre ele a pus baza calendarului gregorian?

Necesitatea de a măsura timpul a apărut la oameni încă din vremurile cele mai vechi. După cum deja știți, oamenii măsurau timpul orientându-se după zile sau după mișcarea corpurilor cerești (cum ar fi Luna și Soarele) și observau schimbările sezoniere. Treptat, s-a dezvoltat un sistem special de numărare a timpului, împărțit în zile, săptămâni, luni și ani. Un astfel de sistem de determinare a timpului, în funcție de anotimpuri, zile și ani, se numește **timp calendaristic**.

Merită memorizat!

Timpul calendaristic este un sistem special de măsurare a timpului, bazat pe împărțirea în perioade definite.

Calendarul obișnuit reflectă adesea ciclicitatea activităților gospodărești, obiceiurile și tradițiile. Acest lucru este evidențiat, în special, de denumirile lunilor. De exemplu, denumirea ucraineană a lunii august provine de la cuvântul „cep” (serp), care semnifică instrumentul de muncă folosit pentru cositul grânelor. Denumirea poloneză a lunii octombrie, październik (pajdjer-nic), derivă din cuvântul „paździerze” (pajiște), care se referă la partea tulpinii plantelor de fibre — kostriță. Acesta era perioada în care oamenii măcinau și procesau inul (culegeau kostrița).

Cu mult înainte de adoptarea creștinismului, slavii au dezvoltat un sistem de măsurare a timpului bazat pe fazele lunii. În plus, exista ceea ce se numea „**calendarul popular**”, un anumit sistem tradițional de celebrare a sărbătorilor populare și ceremoniilor, care aveau loc pe parcursul anului în perioade specifice. Multe dintre ritualuri și obiceiuri au supraviețuit până în zilele noastre.

Calendarul popular ucrainean

De iarnă

Sfântul Nicolae
Anul Nou
Crăciunul
Boboteaza
Măsurîța

De primăvară

Stritenia
Bunăvestirea
Floriile
Paștele
Săptămâna albă

De vară

Sfânta Treime
Sânzâienele
Mucenicii Macovei
Schimbarea la față

De toamnă

Adormirea Maicii
Domnului
Ziua Acoperământului
Maicii Domnului
Ziua Sfântului Andrei

1. Care sărbători menționate în calendar vă sunt cunoscute? Completați calendarul cu alte sărbători tradiționale.
2. Gândiți-vă, cu ce este legat sistemul de organizare a timpului în calendarul tradițional ucrainean.

Săptămâna a fost separată de lună prin împărțirea ei în patru părți (faze). Astfel, numărul 7 a dobândit o semnificație magică ca simbol al procesului. Creația lumii în multe culturi a durat șase zile, iar a șaptea zi a fost dată de Dumnezeu pentru odihnă.

Denumirile zilelor în diferite limbi
cutt.ly/dwy9jJf

Fapt sau feic?

Filologul Anna Cercaska despre denumirile zilelor săptămânii

Cândva, au trăit șapte frați — zile. Duminica s-a născut luni. A fost o zi grea. Marți a fost ușor și fericit. Miercuri au servit mâncăruri delicioase. Joi au făcut spălături. Vineri au ținut post. Sâmbăta au lucrat. Duminica s-au odihnit.

Este informația dată un fapt istoric — un eveniment real, neinventat?

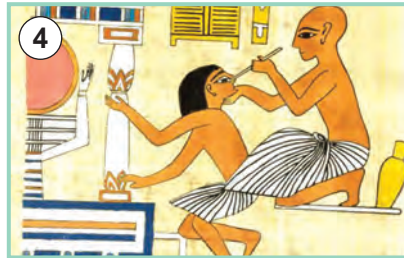
2. TIMPUL ISTORIC

Fiecare persoană înțelege că există trecut, prezent și viitor, adică diferite tipuri de intervale temporale care au caracteristici distincte.

Merită memorizat!

Timpul istoric — perioada existenței omenirii.

» Priviți ilustrațiile. Indicați care aparțin trecutului, care — prezentului, și cele care aparțin viitorului. Ce v-a făcut să trageți asemenea concluzii? Argumentați răspunsul.

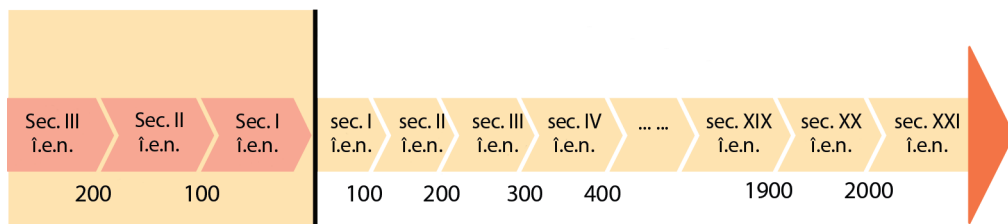

Fiecare popor începe numărătoarea timpului de la evenimentul cel mai important pentru el. Astfel, vechii romani numărau anii de la înființarea orașului principal — Roma. Evreii calculează timpul istoric începând cu ziua creației lumii. Musulmanii iau ca punct de plecare evenimentul când profetul lor religios Muhammad s-a mutat din Mecca în Medina. Creștinii au ales momentul nașterii lui Iisus Hristos ca început al numărătorii timpului.

Nașterea lui Iisus în istoria Europei, Americii și a majorității țărilor lumii este considerată începutul **unei noi ere (e.n.)**, adică o nouă etapă în dezvoltarea omenirii. Tot ce s-a întâmplat înainte de aceasta este în conformitate cu această eră **înainte de era noastră (î.e.)**. De asemenea, numărătoarea timpului se face și înainte de era noastră (î.e.) de la Nașterea lui Hristos, dar în ordine inversă. Astfel, anul 5 î.e. a fost anterior anului 3 î.e., iar anul 10 î.e. este ulterior anului 50 î.e. Așa a apărut calendarul — **un sistem de calcul al timpului** în mari intervale.

Pentru a avea o mai bună imagine a succesiunii evenimentelor istorice în timp, istoricii folosesc un grafic numit „linia timpului”. Pe acesta, anii, secolele și milenii sunt marcate în ordine cronologică

LINIA TIMPULUI

Merită memorizat!

Numărarea anilor — un sistem de determinare a timpului în funcție de ani de la un moment istoric convențional ales.

Anul Nou în sistemul bizantin de numerare a anilor începea la 1 septembrie, în timp ce în sistemul iudaic și musulman, începea în zile diferite în fiecare an.

Numerarea anilor	Măsurarea timpului	Începutul numerării timpului	Anii în raport cu 2022
Bizantină	De la facerea lumii	anul 5508 î.e.n.	anul 7530
Iudaică	De la facerea lumii	anul 3761 î.e.n.	anul 5783
Greacă Antică	De la începutul Jocurilor Olimpice	776 î.e.n.	anul 2798
Creștină	De la nașterea lui Iisus Hristos	—	anul 2022
Musulmanică	De la trecerea prorocului Muhamed la Medina	anul 662	anul 1360

Utilizând tăblița, indicați, ce an va fi peste 5 ani și 500 de ani după diferite sisteme de numerare a timpului.

Întregul timp istoric anterior nașterii lui Iisus este numit „înainte de Nașterea lui Hristos” sau „înainte de era noastră”. Anii din era noastră sunt mai des menționați fără adăugarea cuvintelor „era noastră”. Astfel, trebuie să învățăm un nou concept, „era”.

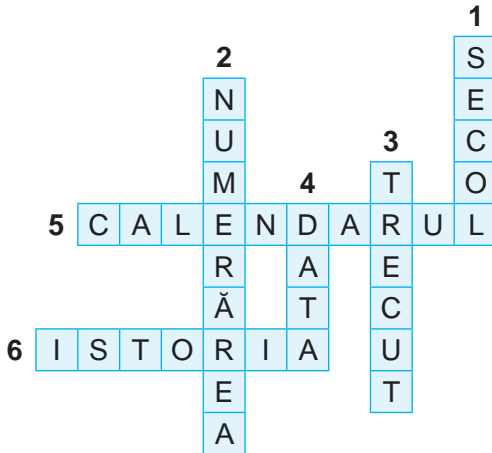
Merită memorizat!

Éra — o perioadă extinsă sau foarte lungă de timp.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Definiți termenii: „eră”, „bandă de timp”, „calendar”.
2. Ce sărbători stau la baza calendarului popular ucrainean?
3. Enumerați evenimentele care au stat la baza calendarului pentru vechii romani, evrei, musulmani și creștini.
4. **Rebusul inversat.** Formulați întrebări pentru fiecare cuvânt din rebus.

Însărcinări cronologice
Online
cutt.ly/bK7uGMY

II. Discutați în grup

Discutați în două grupe și cu ajutorul nourășilor de cuvinte formați mesaje scurte despre timpul calendaristic și istoric.

III. Gândesc creativ

Imaginați-vă că sunteți un cercetător de istorie. Utilizați tabelul de pe pagina 28 pentru a determina data evenimentelor istorice date în diferite sisteme de numărare a anilor: **a)** începutul celui de-Al Doilea Război Mondial (1939); **b)** declarația de independență a Ucrainei (1991); **c)** anul nașterii lui Taras Shevchenko (1814).

§ 5 CRONOLOGIA – ȘTIINȚA DESPRE TIMP. CUM SE NUMEȘTE TRECEREA TIMPULUI?

Amintiți-vă, cum sunt legate istoria de timp. Cum omul înțelege timpul pe parcursul vieții? Prin ce metode oamenii măsoară timpul?

1. CRONOLOGIA CA ȘTIINȚĂ

Studiul trecutului este un proces complex și responsabil, deoarece istoria umanității este plină de evenimente care au avut loc în timp și spațiu și sunt aranjate într-o anumită secvență. Pentru a ajuta istoricii să stabilească momentul corect (exact) al evenimentelor istorice, există o știință specializată numită cronologie.

Cronologia **studiază sistemele de numărare a anilor**, istoria apariției sistemelor de măsurare a timpului, ajută la clarificarea și verificarea datelor istorice. Prin urmare, cronologia este considerată și o disciplină istorică specială.

De-a lungul timpului, astronomii au încercat să calculeze timpul. Știți deja că existau trei unități de bază pentru măsurarea timpului: ziua, luna și anul. Numărătoarea timpului se efectua în vechile Asirii, Babilon, Egipt, China, Grecia și Roma. Cu timpul, oamenii de știință s-au confruntat cu probleme de datare corectă a surselor istorice și cu determinarea datelor evenimentelor istorice. De exemplu, teritoriile ucrainene au făcut parte în diferite perioade istorice din state care utilizau calendare diferite. Prin urmare, stabilirea datelor corecte pentru anumite evenimente a fost o provocare.

Să activăm: sarcini practice

Puteți să vă interesați în ce state au fost teritoriile noastre de-a lungul istoriei. Aflați care sistem de numărare a anilor a fost utilizat în acele state.

Una dintre principalele sarcini ale cronologiei este de **a converti datele din alte sisteme de numărare a anilor și calendare în calendarul contemporan**. Astăzi, în mod obișnuit, folosim cifre arabe, în timp ce secolele și mileniile sunt notate cu cifre latine (romane), pe care le-au utilizat în sistemul lor de numărare vechii romani.

Cifrele romane și arabe

I.....	1
II.....	2
III.....	3
IV.....	4
V.....	5
VI.....	6
VII.....	7
VIII.....	8
IX.....	9
X.....	10

XI.....	11
XII.....	12
XIII.....	13
XIV.....	14
XV.....	15
XVI.....	16
XVII.....	17
XVIII.....	18
XIX.....	19
XX.....	20
XXI.....	21

Faceți cunoștință cu tablita cifrelor romane și arabe. Scrieți cifrele romane importante pentru familia voastră.

* O clipă pentru curiozități

Descoperirile învățaților noștri sunt folosite în întreaga lume. Aranjați în ordinea cronologică cercetările ucrainenilor de pe fotografii.

1
Primul avionul
„Ilya Muromets”
(Igor Sikorsky, 1913)

2
Mănuși pentru oameni
cu deficiențe de vedere
(Ivan Seleznev, 2013)

3
Tramvai electric
(Fedyr Pirotskyi, 1882)

Așadar, în istorie pentru indicarea secolelor și mileniilor se folosesc cifre romane, însă pentru ani — arabe. Al treilea secol

se notează ca: sec. III, iar anul patru sute treizeci și trei — 433 î.e.n. Pentru a determina secolul în funcție de ani, trebuie să respectați regulile: dacă într-un număr de patru cifre după primele două cifre se află zero, primele două cifre vor corespunde secolului: 1300 — al treisprezecelea secol (sec. XIII), 1200 — al doisprezecelea (sec. XII). La fel se întâmplă cu datele cu trei cifre: 800 î.e.n. — al optulea secol, dar 801 î.e.n. — deja al nouălea.

Merită memorizat!

Pentru a determina un secol, trebuie să țineți cont că un secol începe nu cu anii 1800, 1900 sau 2000, ci cu anii următori — 1801, 1901, 2001. Anul care se termină cu două zerouri aparține încă secolului precedent.

Astfel, 1900 este ultimul an al secolului al XIX-lea (sec. XIX), iar anii între 1901 și 2000 reprezintă secolul al XX-lea (sec. XX).

Cifrele romane sunt utilizate nu doar în istorie. Astăzi le putem vedea pe cadranul unui ceas, în numerele paginilor din cărți,

Ceasul de pe turnul
Primăriei din Lviv

în denumirile unor conducători (de exemplu, regele Ludovic al VIII-lea) și altele. Cifrele romane sunt utilizate în muzică, tehnologia informației, farmacie, chiar și în fotografie. În multe țări europene, cifrele romane sunt folosite pentru a nota datele: luna este indicată cu cifre romane, iar ziua cu cifre arabe.

1. Este ușor de se orientat după acest ceas? Cât arată acul orei?
2. Înfiițați echipe de cercetare și pregătiți o colecție de fapte interesante despre ceasurile mecanice.

Detalii istorice

Sistemul de numerotare romană a timpului a suferit anumite modificări în secolul al XIX-lea. La acea vreme, a fost introdusă o interdicție privind utilizarea aceleiași cifre de patru ori consecutive (de exemplu, în loc de IIII, s-a început să se scrie IV). În locul IV și IX, în texte antice puteți găsi variante precum IIII și VIIII. În cărțile vechi, există, de asemenea, cazuri în care sunt utilizate numere precum XIIIII sau IIXX în loc de XVIII.

Vitrina magazinului cu indicarea zilelor săptămânii în cifre romane, orașul Vilnius — capitala Lituaniei (fotografie actuală)

Descrierea pe care ați furnizat-o se referă la mărcile de marcă ale ambarcațiunii înclinată de pe pupa navei „Cutty Sark”, construită în secolul al XIX-lea, care este acum un muzeu de vase în Marea Britanie

1. Discutați în grupuri de ce cifrele arabe, care sunt mai ușoare de scris și citit, nu au înlocuit complet cifrele romane.
2. Utilizând surse suplimentare de informații, aflați cum și unde mai sunt utilizate cifrele romane în lumea modernă.

2. CUM TRECE TIMPUL ÎN ISTORIE

La întrebarea „Ce este timpul?” este dificil de răspuns, deoarece timpul este ceva cu care nu poți interacționa, ceva ce nu poți vedea sau simți. ***Din perspectiva istoriei, timpul este ireversibil și trecător.*** În Evul Mediu, oamenii au început să înțeleagă ***valoarea timpului*** și fragilitatea vieții umane. Filozofii și înțelepții au încercat să explice timpul. Astăzi, cercetătorii sunt de acord că ***timpul se deplasează doar într-o direcție*** și putem călători înainte în timp, dar nu înapoi.

Permanența memoriei
Pictor — Salvador Dali, 1931

1. Exprimați presupunerea cu privire la ceea ce artistul a dorit să transmită prin tabloul său. Ce atitudine față de timp el demonstrează?
2. Prezentați argumente în favoarea ideii de ireversibilitate și fluiditate a timpului.

În istorie, toate evenimentele sunt, de asemenea, legate de timp, au un început și un sfârșit, cauze și efecte. Tot ceea ce se întâmplă acum poate fi considerat, într-o secundă, trecut, istorie. Nu fără rost oamenii au creat multe proverbe și zicători despre timp și valoarea sa.

* O clipă pentru curiozități

Cum funcționează „ceasul intern” al nostru

Inginerul și geologul francez Michel Siffre a avut o pasiune pentru peșteri încă din copilărie. A vizitat sute de peșteri până când a decis să efectueze un experiment: cum percepe o persoană timpul fără influența factorilor externi. În 1962, acest cercetător s-a ascuns într-o peșteră, având cu el cărți, mâncare și chiar un telefon pentru a comunica cu colegii săi de afară, pentru a-i informa când se trezește, când se culcă și ce oră crede că este în acel moment. Acesta nu a luat un ceas cu el în peșteră intenționat.

Experimentul s-a încheiat când Michel credea că este 20 august afară, cu toate că s-a dovedit că era, de fapt, 14 septembrie. Această discrepanță a durat trei săptămâni. Rezultatele acestui experiment au demonstrat, că percepția fluxului timpului se schimbă fără informații exterioare, deoarece în creierul uman nu există o zonă care să-l controleze.

La sfârșitul anului 1999, Michel Siffre a repetat experimentul „în afara timpului” pentru a treia oară, petrecând sub pământ 20.000 de ore.

Michel Siffre,
în timpul experimentului din
peșteră din 1962.

? Să cugetăm!

Faceți cunoștință cu informația dată. Aduceți exemple din viața proprie, când timpul se întinde, se scurtează și invers — trece foarte repede. Discutați în grup, cum influențează emoțiile la trecerea timpului.

Cercetătorii au descoperit că atunci când o persoană se confruntă cu ceva nou sau necesită mai mult timp pentru a învăța informații noi, pare că timpul trece mai încet. De aceea, călătoria către un loc necunoscut pare mai lungă decât drumul de întoarcere. La fel se întâmplă și cu activitățile preferate: când suntem pasionați de ele, timpul trece rapid, dar atunci când învățăm ceva nou, timpul pare să se desfășoare mai încet.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

- Dați definiția noțiunilor: „cronologie”, „fluxul timpului”.
- Efectuați calculele:
 - scrieți în caiet cu cifre arabe: VII, XIII, XIX, LIII, DCCIL;
 - indicați cărui secol aparțin anii: 236, 764, 1000, 1245, 1301, 1897.
- Găsiți și corectați verbal erorile din textul istoric: „În MDCXXXVIII s-a născut regele Ludovic XIV. Acest conducător al Franței a intrat în istorie sub porecla „regele-soare”. Ludovic XIV s-a remarcat nu doar ca lider politic, ci și ca protector al artelor și științelor. El este considerat unul dintre cei mai celebri și de seamă conducători ai Franței din secolul al XVII-lea.”

Căutare cronologică
cutt.ly/iK7i0Fp

II. Discutați în grup

- Jane Austen a scris: „O persoană, care nu știe ce să facă cu timpul său, își însușește cu nerușinare timpul altora”. Discutați în grup despre ideea principală a acestei afirmații.
- Citiți proverbele despre timp. Explicați semnificația lor din perspectiva unei persoane moderne.
 - Vei întârzia cu o oră — nu vei ajunge niciodată la familia ta.
 - Dacă întârzii cu o oră — nu vei ajunge la ei într-un an.
 - Timpul trece și nu se mai întoarce.
 - Apa curge — anii trec.
 - Oamenii fericiți nu observă trecerea timpului

III. Gândesc creativ

La mijlocul secolului XX, președintele SUA, Dwight Eisenhower, a inventat o metodă interesantă de gestionare a timpului și a sarcinilor personale, împărțindu-le în patru categorii: „urgente”, „nu urgente”, „importante” și „neimportante”.

Utilizând „matricea lui Eisenhower”, planificați-vă săptămâna și prezentați-o colegilor de clasă.

Sarcinile importante sunt rareori urgente, iar cele urgente sunt rareori importante.

Dwight Eisenhower

	URGENT	NEURGENT
IMPORTANT	A efectua De efectuat acum	A efectua De efectuat acum
IMPORTANT	A delega Cine poate face aceasta pentru voi?	

Cutia Eisenhower

§ 6 LUCRARE PRACTICĂ. EXERCİTIU CRONOLOGIC.

Amintiți-vă, ce studiază știința cronologiei. Când și în ce circumstanțe a apărut nevoia de a măsura timpul? Ce sisteme de măsurare a timpului cunoașteți? Ce se numește perioadizare istorică?

1. LOTO CRONOLOGIC

Priviți „imaginile” lotoului cronologic în istoria Ucrainei. Desenați în caiet scara timpului și marcați datele evenimentelor ilustrate.

Zborul în cosmos al lui Leonid Cadeniuc (1997)

Proclamarea Independenței Ucrainei (1991)

Evanghelia de la Peresopnița (1556—1561)

Biruința cazacilor în lupta de la Jovti Vodî (1648)

Prima editură „Cobzar” a lui Taras Șevcenko (1840)

Încreștinarea Rusiei Kievene (988)

2. DATE ÎNCURCATE

Toate evenimentele (pag.37) din text sunt încurcate. Îndreptați greșelile cronologice din text. Folosind datele istorice din text, desenați un tabel cronologic. (conform modelului).

Data	Evenimentul
anul 1615	Fundația Kyiv-Mohyla Academiei

1. Istoricul ucrainean M. Grușevski s-a născut în anul 1866. În ce an s-a sărbătorit 150 de ani de la ziua sa de naștere?

2. În 2019 s-au împlinit 530 de ani de la prima mențiune scrisă despre cazacii ucraineni. De atunci, când putem afla despre cazaci din cărți?

3. În 1922, arheologul englez H. Carter a descoperit mormântul lui Tutanhamon. Câți ani a zăcut mumiile faraonului nedeteriorate în sarcofag, dacă Tutanhamon a murit în anul 1342 î.e.n? În ce an s-a născut Tutanhamon?

4. Conform legendei, Roma a fost fondată în anul 753 î.e.n. Cu câți ani în urmă a avut loc acest eveniment?

5. Primul Război Mondial a început în anul 1914 și a durat cinci ani. În ce an s-a încheiat războiul? Cu câți ani în urmă a avut loc acest eveniment?

6. Câți ani au trecut de la începutul domniei Prințului Vladimir (anul 980) până la introducerea creștinismului ca religie de stat în statul Kyivian (anul 988)?

7. În anul 1632, a fost fondată Colegiul Kyiv-Pechersk. În ce an se va sărbători 500 de ani de la ziua fondării sale?

8. În 2018 s-au împlinit 370 de ani de la înființarea statului cazac ucrainean. În ce an a fost creat acest stat?

4. „SĂCULEȚ ISTORIC”

Formați grupuri. Examinați cu atenție datele din „pachetul istoric”. Așezați-le în ordine cronologică.

Elaborați două-trei întrebări istorice și propuneți-le altor echipe pentru rezolvare.

Exerciții cronologice
Online
cutt.ly/ELzaihpc

§ 7 SPAȚIUL GEOGRAFIC ȘI ISTORIC. METODE DE REPREZENTARE

Ce științe ajută istoricii să cerceteze trecutul? Gândiți-vă la rolul pe care îl au hărțile în studiul istoriei. Ce înseamnă expresia „a vedea trecutul”?

1. CE NUMIM NOI SPAȚIU

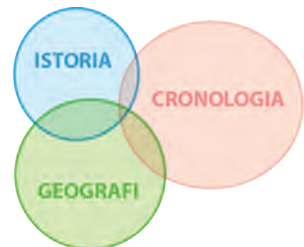
Orice eveniment, proces sau fenomen există în spațiu și timp. Acesta este motivul pentru care există o strânsă relație între două discipline distincte: **istoria** — știința despre trecutul uman, și **geografia**, care studiază suprafața Pământului, condițiile naturale, populația și altele. De aceea se disting spațiul **istoric** (care permite localizarea unui eveniment istoric) și **spațiul geografic** (care prezintă o anumită locație pe hartă).

Merită memorizat!

Spațiul istoric — este locul în care s-au desfășurat evenimente istorice.
Spațiul geografic — este spațiul terestru, o locație specifică pe hartă.

2. HĂRȚILE ȘI ROLUL LOR ÎN ISTORIE

Evenimentele istorice nu au loc doar într-un moment specific, ci și într-un anumit loc. Ne amintim, unde și când sărbătorim ziua noastră de naștere, unde ne planificăm vacanțele. Prin urmare, istoria are o strânsă legătură cu cronologia și geografia. Aceasta ne permite să determinăm când și unde au avut loc evenimente, să urmărim direcțiile campaniilor militare și căile expedițiilor marinarilor. Pentru a reflecta aceste informații, oamenii folosesc **hărți**.

Merită memorizat!

Harta este o reprezentare redusă a suprafeței Pământului, a părților individuale ale lumii, țărilor sau orașelor.

În primul rând, oamenii au creat hărți ale unor locuri necunoscute pentru a se orienta mai bine după ele. Cu toate acestea, primele hărți erau imperfectiuni, deoarece semnele de pe ele puteau fi înțelese doar de persoana care a creat harta.

Ulterior, înțelegerea despre lume a omului s-a extins, au fost descoperite noi teritorii și continente. Oamenii au învățat să reproducă mai precis geografia pe hărți, au dezvoltat un sistem comun de simboluri convenționale pentru a reprezenta obiecte geografice și evenimente istorice.

Hărțile moderne sunt împărțite de către oamenii de știință în două categorii principale — **hărți geografice generale și hărți tematice**. Hărțile generale reflectă elementele principale ale unui teritoriu: relief, așezări umane, frontiere, căi de comunicație, râuri, lacuri, mări și oceane. Hărțile tematice includ hărți politice (care arată statele actuale și frontierele lor), hărți meteorologice (folosite pentru a face prognoze meteorologice), hărți istorice (care reflectă evenimente și fenomene istorice), hărți turistice (care includ obiective de arhitectură și artă, precum și rute turistice) și altele.

În trecut, limitele triburilor și statelor erau marcate pe teren. Reperele erau râuri, munți, dealuri și semne artificiale. Aceste frontiere erau transferate pe hărțile din hârtie și au obținut o semnificație oficială. Astfel a apărut conceptul de **graniță de stat**.

Merită memorizat!

Granița de stat — este o linie care stabilește limitele unei țări.

* O clipă pentru curiozități

Barle este o localitate cu aproximativ 9.000 de locuitori, împărțită de o graniță între Belgia și Olanda. În 1998, o comisie oficială pentru granița de stat a marcat-o. Este interesant faptul că granița trece prin cartiere și chiar prin clădiri. Locuitorii din Barle și vizitatorii trec de-a lungul zilei granița de mai multe ori.

Să cugetăm!

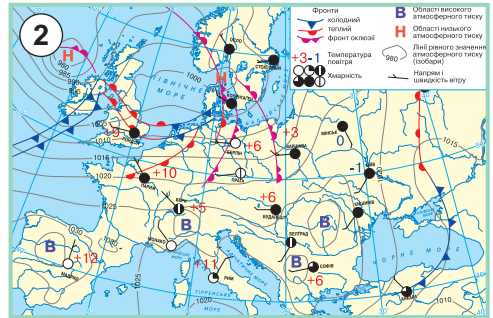
Explicați semnificația afirmației scriitorului de opere fantastice Ray Bradbury: „Cât de mult iubesc oamenii hărțile! Și de ce? Pentru că pe ele poți atinge cu mâna nordul, sudul, estul și vestul. Poți chiar să faci o călătorie imaginară în jurul lumii, să vezi lumea, să-ți îmbogățești cunoștințele despre trecut și prezent”.

Să activăm: minut practic

1. Analizați hărțile. Alegeți pentru fiecare dintre ele numele corespunzător din lista următoare: „Începutul agriculturii în teritoriul Ucrainei. Cultura Cucuteni-Tripolie”, „Harta virtuală a operelor de teatru din Ucraina”, „Proгноза meteo”, „Harta fizică a Ucrainei”, „Campania regelui Darius I împotriva scitilor”, „Steagurile și stecele regiunilor din Ucraina”.

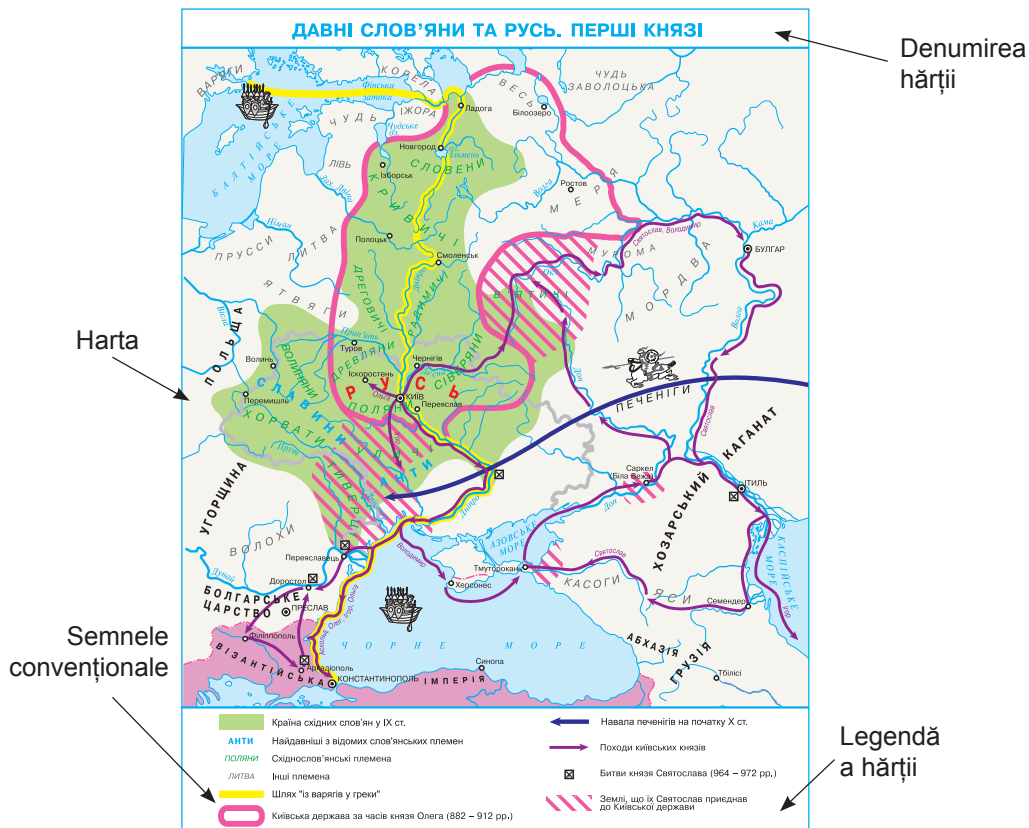
2. Determinați care dintre aceste hărți sunt hărți geografice generale și care sunt hărți tematice. Ce informații transmit ele?

3. CUM SE „CITEȘTE” HARTA

Să activăm: minut practic

Studiați cu atenție harta. Enumerați elementele acesteia. Elaborați un ghid despre cum să lucrați cu o hartă, evidențiind caracteristicile importante.

Denumirea hărții „ne informează” despre evenimentele istorice, perioadele, fenomenele sau procesele la care ea se referă. **Legenda hărții** „descifrează” semnele convenționale folosite pe hartă. Este important să studiați cu atenție legenda și toate inscripțiile de pe hartă pentru a interpreta corect informația prezentată pe ea. Uneori, pe hărți pot apărea abrevieri. După ce ați studiat harta, completați materialul educațional prezentat în manualul școlar sau în alte surse.

Hărțile sunt actualizate în mod constant. De exemplu, pe harta actuală a Ucrainei, ultimele modificări au fost făcute pe baza schimbărilor de denumiri ale localităților ca parte a politicii de decomunizare.

Decomunizarea — este procesul de eliminare a urmărilor ideologiei comuniste sovietice. Acest proces se manifestă, printre altele, prin schimbarea denumirilor localităților.

Să activăm: minut practic

Folosind harta administrativă a Ucrainei, completați propozițiile următoare.

1. Capitala Ucrainei este orașul _____. Regiunea Kyiv este situată în partea _____ a țării noastre și se mărginește cu regiunile _____, _____, _____, _____, _____, și _____, din Ucraina, precum și cu Republica _____.
2. La sudul Ucrainei se află regiunile _____, _____, _____, și de asemenea, Republica Autonomă Crimeea. Țara noastră are ieșire la Marea _____ și la Marea _____.
3. Noi locuim în regiunea _____. Aceasta este situată în partea _____ a Ucrainei și se mărginește cu _____.

HARTA ADMINISTRATIVĂ A UCRAINEI

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu și sistematizez informația nouă

1. Dați definiții pentru noțiunile: „hartă”, „graniță de stat”, „legendă a hărții”. Explicați cum sunt ele legate între ele.
2. Care sunt tipurile de hărți? În ce constă specificul lor?
3. Ce au în comun și ce le deosebește pe spațiul geografic și pe cel istoric?
4. Folosind harta „Ucraina în Europa”, puteți identifica țările vecine ale Ucrainei și puteți determina poziția lor geografică în raport cu țara noastră.

UCRAINA ÎN EUROPA

II. Discutați în grup

1. Cum influențează mediul înconjurător asupra oamenilor? Care este legătura dintre natură și spațiu?
2. Ce informații pot fi obținute, lucrând cu o hartă istorică? Poate ea să înlocuiască materialele din manualul școlar?

III. Gândesc creativ

Creăți o hartă a unei țări imaginate. Desenați contururile țării (granițele statului), arătați capitala ei, structura administrativă (regiuni, raioane, comune etc.), țările vecine, prezența unei ieșiri la mare sau la ocean, grupurile etnice, care locuiesc pe teritoriul ei. Elaborați simboluri convenționale și creați legenda hărții. Prezentați-vă munca în clasă.

§ 8—9 ISTORIA UCRAINEI ȘI A LUMII PE HĂRȚI. CUM S-AU SCHIMBAT HĂRȚILE DE-A LUNGUL ISTORIEI?

Care este diferența dintre spațiul geografic și spațiul istoric al Pământului? Ce este harta și din ce elemente este formată? Care sunt tipurile de hărți și care este scopul lor?

1. CUM AU EVOLUAT CONCEPȚIILE DESPRE SPAȚIUL ISTORIC ȘI DESPRE HĂRȚI

Reprezentarea spațiului istoric se realizează grafic pe o **hartă istorică**. Studiind harta, obținem informații despre evenimente istorice și procese care au avut loc într-o anumită locație pe parcursul unui anumit interval de timp.

Merită memorizat!

Harta istorică — este o reprezentare grafică a evenimentelor sociale, care au avut loc într-o anumită locație, pe parcursul unui anumit interval de timp.

Să activăm: minut practic

1. Citiți textul și determinați dacă concepțiile oamenilor despre lume au fost similare sau diferite în diferite perioade de timp.
2. Comparați aspectul hărților.
3. Formulați „cele șapte întrebări magice” referitoare la text.

Ce?

Unde?

Când?

De ce?

Pentru ce?

Care sunt condițiile
prealabile?Care sunt
consecințele?

Înțelegerea oamenilor cu privire la spațiu și timp nu s-a dezvoltat deodată. Pe măsură ce își extindeau treptat cunoștințele despre lume, oamenii au învățat să înregistreze informații.

Primele hărți s-au păstrat sub forma unor desene pe pietre. Arheologilor le-a reușit să le găsească în peșterile Lascaux (în Franța modernă), El Castillo din Spania și Kam'yana Mohyla din Ucraina. Hărțile ajutau oamenii primitivi să-și amintească noile teritorii și să se orienteze în spațiu, având marcate pe ele obiecte geografice.

Hărțile în înțelesul lor modern au apărut aproximativ în jurul anului 7.000 î.e.n. Pe teritoriul Turciei moderne, oamenii de știință au efectuat o expediție masivă în așezarea Çatalhöyük, unde au descoperit o pictură rupestră cu planul așezării din epoca Neoliticului târziu. Hărți similare au fost create și ulterior, inclusiv în timpul existenței civilizației minoice pe insula Creta. Cu toate acestea, cercetările moderne arată că hărțile vechi aveau numeroase inconsecvențe și erori.

Planul așezării Çatalhöyük din Turcia datează din aproximativ 6.200 î.e.n. (elementele uneia dintre cele mai vechi hărți fiind desenate de artistul John Gordon Swogger)

Tabula Peutingeriana (fragment dintr-o copie pe pergament din secolele XII-XIII; originalul a fost creat într-un interval între secolul I î.e.n. și secolul V e.n.)

Cel mai cunoscut document legat de cartografia romană este Tabula Peutingeriana. Aceasta este o copie pe pergament a unei vechi hărți romane, creată de un călugăr din orașul Colmar în secolele XII—XIII. Pe hartă sunt vizibile, în mod clar, rutele drumurilor romane, sunt marcate orașele din imperiu. Harta constă din 11 foi de pergament și măsoară aproape 7 metri în lungime. În afara Imperiului Roman, pe hartă se pot vedea India, civilizațiile Orientului Mijlociu și China. În prezent, Tabula Peutingeriana este păstrată în Biblioteca Națională Austriacă și face parte din lista Patrimoniului Mondial UNESCO „Memoria lumii”.

În anul 1154, geograful arab Muhammad al-Idrisi a publicat unul dintre primele atlase. Harta geografică a lumii, inversată, creată de acest savant, a fost cea mai precisă printre analogii medievale. Pe această hartă, nordul era plasat în partea de jos, iar Africa era poziționată în partea de sus. Imaginea lumii reprodușă pe hartă se compunea din șapte părți. Harta nu numai că permitea să se delimitreze amplasarea teritorială a terenurilor actuale ale Ucrainei, ci a fost una dintre primele în care era marcat statul Rusi cu centrul la Kyiv.

Harta lui Muhammad al-Idrisi

(o copie din secolul al XIV-lea bazată pe originalul din 1154)

* O clipă pentru curiozități

Pe hărțile moderne, nordul este aproape întotdeauna plasat în partea de sus. Aceasta se datorează, în primul rând, faptului că în orientarea după stele, care a fost fundamentală pentru călătorii în antichitate, rolul principal a fost jucat de Steaua Polară, care indică spre nord. În al doilea rând, în epoca antică, când civilizația occidentală se dezvoltă pe malurile Mării Mediterane, partea sa nordică a fost studiată cel mai bine în primul rând, iar pe hărțile acelei perioade această parte era reprezentată în partea de sus. Cu toate acestea, în China antică, sudul era plasat în partea de sus a hărților, iar pe hărțile arabe vechi — estul. În cele din urmă, plasarea părții de nord în partea de sus a hărților a devenit universală, după ce busola a devenit larg utilizată, acul magnetic al acesteia indicând întotdeauna spre nord.

Interesul către **cartografie** a crescut la mijlocul secolului al XV-lea, odată cu începutul Marilor Descoperiri Geografice. După descoperirea Americii de către Cristofor Columb, pe hărți a apărut un nou continent. Pe harta lumii creată de Ortelius în 1570, deja erau marcate coordonatele: latitudinea și longitudinea, permițând navigatorilor să planifice rutele expedițiilor.

Atlasul lumii lui Ortelius (creată în 1570)

Cartografia modernă se dezvoltă activ datorită progreselor tehnologice ale umanității. Au apărut posibilități de a studia Pământul în mod remote, efectuând fotografii aeriene și lansând sateliți, ceea ce permite o detalizare mai amănunțită a viziunii noastre asupra planetei. Au fost create diverse aplicații cartografice pe internet, pe care le utilizăm în viața de zi cu zi (cum ar fi ca exemplu, Google Maps).

Merită memorizat!

Cartografia — știința care studiază regulile pentru reprezentarea spațiilor geografice și istorice pe o hartă.

2. TERITORIILE UCRAINE NE PE HĂRȚILE VECHI

Să activăm: minut practic

Urmăriți schimbările în reprezentarea Ucrainei pe hărțile vechi (paginile 49-50). Gândiți-vă, cui ar putea fi datorate aceste schimbări. Cum puteți folosi această informație pentru a cerceta istoria statului nostru?

Reprezentările cartografice ale unor părți ale teritoriului ucrainean au apărut în timpuri străvechi. O descoperire valoroasă este o hartă de la așezarea Mezhyrich din regiunea Cherkasy.

Harta este sculptată pe un fragment de colț de fildeș de mamut. Pe ea, se distinge clar regiunea cu râuri, plante și așezări, oferind o perspectivă asupra lumii înconjurătoare a oamenilor din vremuri străvechi. În prezent, această descoperire unică este expusă în Muzeul Național de Științe Naturale al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei.

Harta așezării Mezhyrich
(vremuri străvechi)

Informații despre teritoriile ucrainene pot fi găsite pe vechile hărți manuale. În special, pe harta antică creată de către învățatul grec Ptolemeu, în jurul anului 150 î.e.n. Această hartă a supraviețuit până în zilele noastre cu modificări ulterioare adăugate de-a lungul timpului.

Harta lui Ptolemeu (aproximativ anul 150 î.e.n.)

Teritoriile ucrainene de la Dnipro spre est și sud până la Marea Neagră și Marea Azov sunt pentru prima dată reprezentate pe o hartă navigațională a Mării Negre, creată de savantul italian Angeze Battisti în secolul al XVI-lea. Pe hartă sunt marcate țările care aveau acces la Marea Azov și Marea Neagră, porturile și așezările aflate pe teritoriul Ucrainei moderne.

Harta navigațională a Mării Negre și Mării Azov creată de Angeze Battisti (secolul al XVI-lea)

În secolul al XVII-lea, inginerul-cartograf francez Guillaume Levasseur de Beauplan a creat o hartă detaliată a Ucrainei. Acest cercetător a lăsat, de asemenea, însemnări valoroase despre poporul ucrainean, tradițiile lor, obiceiurile, modul de viață și economia lor. Aceste informații au fost incluse în cartea intitulată „Descrierea Ucrainei”, publicată în Franța în 1651. În Kyiv, în anul 2000, a fost publicată o ediție facsimil (aproape identică cu originalul) a acestei hărți.

Harta Ucrainei creată de Guillaume Levasseur de Beauplan (secolul al XVII-lea)

3. ISTORIA UCRAINEI PE HĂRȚI

Teritoriul Ucrainei moderne s-a format de-a lungul unei perioade lungi. În Evul Mediu, a existat puternica Rus-Ucraina și mai târziu — Statul Galicio-Volân (Regatul Rusiei). La mijlocul secolului al XVII-lea, sub hetmanatul lui Bogdan Hmelnițki, a apărut statul cazac — Secea Zaporojeană. La începutul secolului al XX-lea, pe hartă a apărut Republica Populară Ucraineană.

Ucraina modernă este una dintre cele mai mari țări din Europa, din punct de vedere al suprafeței.

Să activăm: minut practic

1. Analizați harta istorică „Formarea statului căzăcesc ucrainean”. Utilizând legenda, creați o expunere despre procesele istorice și fenomenele reprezentate pe ea.

2. Analizați hărțile orașelor ucrainene din secolele XVII-XVIII (scațați codul QR sau accesați linkul).

2. Creați o tabelă cronologică în caietul de notițe sau caietul vostru pe baza materialelor de pe hartă.

Orașul pe hartă
cutt.ly/uwy9vknT

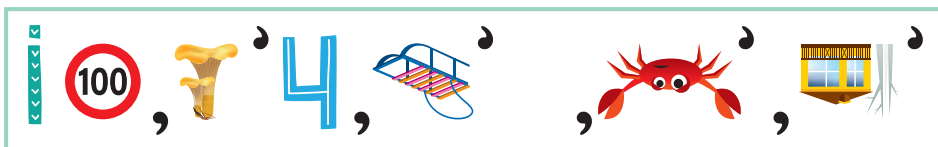
FORMAREA STATULUI CĂZĂCESC UCRAINEAN

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu și sistematizez informația nouă

1. Descifrați rebusul și explicați conținutul conceptului codificat.

2. Enumerați cele mai cunoscute hărți antice pe care sunt reprezentate teritoriile Ucrainei.
3. Enumerați tipurile celor mai vechi hărți. Ce informații conțineau acestea?
4. Ce informații au fost afișate pe Tabula Peutingeriana și pe harta lumii Ortelius?

II. Discutați în grup

1. Ce circumstanțe au influențat schimbarea granițelor teritoriilor ucrainene de-a lungul istoriei?
2. Cum s-au schimbat perspectivele oamenilor asupra lumii? S-au reflectat aceste schimbări pe hărți?
3. Ce informații pot fi obținute din harta lui Muhammad al-Idrisi?
4. Cum interpreta geograful francez Jean-Jacques Elise această afirmație: „Istoria este geografie în timp, iar geografia este istorie în spațiu”.

III. Gândesc creativ

1. Alegeți o hartă istorică din atlasul școlar și compuneți o relatare despre evenimentele reprezentate pe ea. Folosiți legenda. Găsiți informații despre aceste evenimente din alte surse și determinați, dacă harta conține suficiente informații despre ele.

 Informația de pe harta istorică	Informația din alte resurse

2. Pregătiți o prezentare despre schimbările teritoriale din istoria Ucrainei.
3. Folosiți serviciul Google Timelapse pentru a observa schimbările care au avut loc pe Pământ în ultimii 50 de ani (scanați codul QR sau accesați linkul).
4. Utilizați serviciul GeaCron pentru a urmări etapele formării noilor state de-a lungul istoriei pe harta lumii.

Serviciul Google
Timelapse
cutt.ly/c51GaPV

<http://geacron.com/home-en/?sid=GeaCron908555>

§ 10 REGIUNILE ISTORICO-GEOGRAFICE

Care este legătura între conceptele de „spațiu istoric” și „hartă istorică”? Ce fel de tipuri de hărți există? Ce reprezintă granițele administrative ale unui stat?

DIVIZIUNEA ADMINISTRATIVĂ ȘI ISTORICO-GEOGRAFICĂ A UCRAINEI

Să activăm: minut practic

Prelucrați materialul din paragraf și alegeți principalele diferențe dintre sistemul administrativ-teritorial și regiunile istorico-geografice ale Ucrainei.

Voi cunoașteți deja caracteristicile **sistemului administrativ-teritorial** al țării noastre. Ucraina este compusă din: Republica Autonomă Crimeea, 24 de regiuni și orașe cu statut special (Kyiv și Sevastopol).

De asemenea, teritoriul Ucrainei este împărțit în **regiuni istorico-geografice**. Acestea au fost create sub influența diferiților factori: istorici, etnici, geografici, climatici. De-a lungul timpului, s-a schimbat numărul populației regiunilor istorico-geografice, precum și numele și granițele acestora. Fiecare dintre aceste regiuni are propria sa istorie, obiceiuri și tradiții, particularități ale vieții cotidiene și economice. Din 2014, Rusia a declanșat un război împotriva Ucrainei. Țara noastră, cu sprijinul comunității internaționale, luptă pentru eliberarea teritoriilor ucrainene ocupate de Rusia.

Merită memorizat!

Sistemul administrativ-teritorial — reprezintă împărțirea țării în unități administrative teritoriale individuale.

Regiunea istorico-geografică — este teritoriul care, din punct de vedere istoric, și în ceea ce privește caracteristicile activității economice a populației, cultura și tradițiile acesteia, este unică și autentică.

Regiunile istorico-geografice nu sunt clar mărginite și nu se suprapun teritorial cu granițele administrative actuale ale regiunilor din Ucraina. Se evidențiază următoarele regiuni istorico-

geografice: *Bucovina, Volânia, Polesia, Galiția, Regiunea de deasupra Niprului, Doneț (regiunea Donbas), Transcarpatia, Zaporojie, Regiunea nordică a Mării Negre, Podolia, Siveria, Slobozia, Taurida.*

Galiția include teritoriile regiunilor Lviv, Ivano-Frankivsk și Ternopil. Numele „Galiția” provine de la orașul vechi Galiț.

Volânia cuprinde teritoriile regiunilor Volîn, Rivne și partea nordică a regiunii Hmelnițki. Numele provine de la orașul vechi cu același nume, Volânia, sau de la cetatea sa.

Polesia include teritoriile regiunilor Rivne, Volîn, Jîtomîr, zonele nordice ale regiunii Kyiv și Hmelnițki. Aici, strămoșii noștri s-au așezat „prin pădure”.

Transcarpatia este situată pe versanții munților Carpați. În prezent, include teritoriul regiunii Transcarpatia.

Slobozia — pământurile istorice ale regiunilor moderne Harkiv și Sumî din Ucraina. Provine de la cuvântul „sloboadă”, care înseamnă „așezare” sau „pământ liber”.

Siveria — pământurile istorice ale regiunilor Cernihiv și Sumî din Ucraina. Își ia numele de la uniunea de triburi est-slave — siversienii.

Regiunea de deasupra Niprului include terenurile regiunilor Kyiv, Cerkasî și Poltava din Ucraina. Își ia numele de la râul Nipru.

Bucovina — regiunea istorico-geografică situată între Nistru și cursul superior al râurilor Prut și Siret. Include teritoriile regiunii Cernăuți. Numele provine din cuvântul slav „buk”, deoarece terenurile erau acoperite de păduri dese de fagi.

Doneț este situat în bazinul râului Siverskii Doneț, de la care provine numele regiunii. Include teritoriile regiunilor Luhansk și Donețk din Ucraina.

Regiunea nordică a Mării Negre cuprinde teritoriul în limitele regiunilor Odesa, Mykolaiv și Herson din Ucraina.

Podolia include teritoriile regiunilor Vinnyția, Hmelnițki și o parte a regiunii Ternopil din Ucraina. Numele provine de la cuvintele „po” și „dol” (partea de jos; așezare situată în văile râurilor).”

PĂMÂNTURILE ISTORICO-GEOGRAFICE ALE UCRAINEI

Să activăm: minut practic

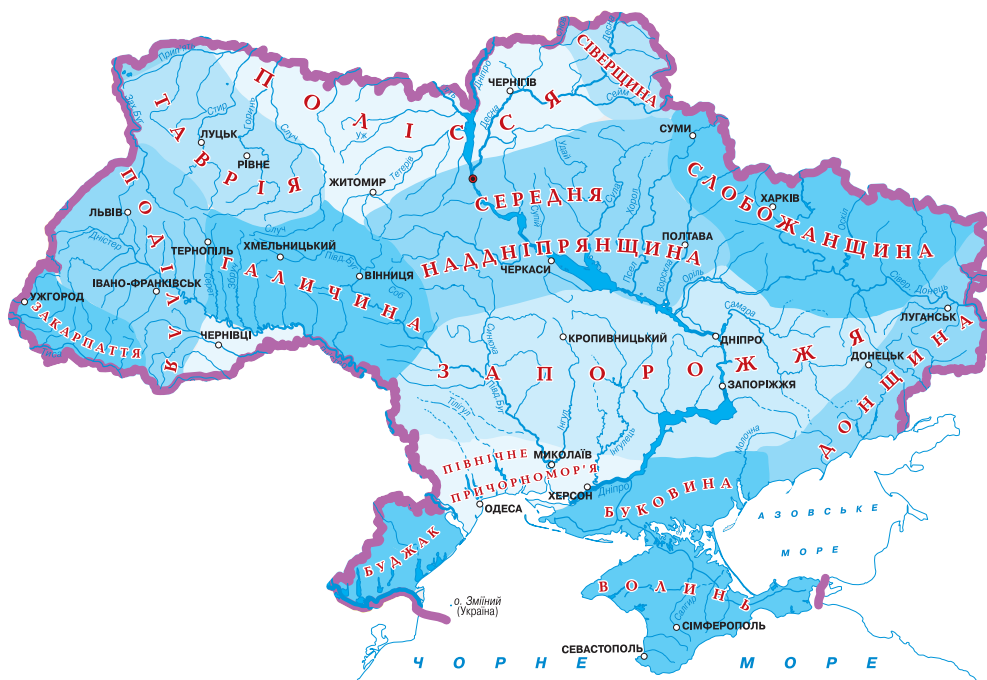
Participați la quest-ul „Pe urmele istorico-geografice ale Ucrainei”. Dacă este necesar, folosiți hărțile corespunzătoare.

1. Descrieți structura administrativ-teritorială a Ucrainei.
2. Ce regiuni sunt situate în partea de vest, est, nord, sud și în partea centrală a Ucrainei?
3. Enumerați statele vecine ale Ucrainei.
4. Marcați pe hartă regiunile istorico-geografice ale Ucrainei și determinați poziția lor geografică.
5. Menționați regiunea istorico-geografică în care locuiți.
6. Gândiți-vă cum s-a format denumirea regiunilor istorico-geografice.
7. Identificați regiunea istorico-geografică asociată: **a)** pădurilor dese de fagi; **b)** numelui unui râu; **c)** regiunii muntoase; **d)** denumirii triburilor est-slave.
8. Numiți regiunea istorico-geografică care cuprinde teritoriile următoarelor regiuni actuale: **a)** regiunile Vinnyția și Hmelnițki; **b)** regiunile Volîn și Rivne.
9. Enumerați regiunile administrative ale Ucrainei care fac parte din regiunile istorico-geografice: **a)** regiunea de deasupra Niprului de Mijloc; **b)** Podolia; **c)** Polesia; **d)** Slobozia; **e)** Galiția; **f)** Zaporojie.

ÎNTREBĂRI ȘI SARCINI

I. Știu și sistematizez informația nouă

1. Dați definiția termenilor „sistem administrativ-teritorial” și „regiune istorico-geografică”.
2. Enumerați regiunile istorico-geografice ale Ucrainei. Explicați originile și semnificațiile lor.
3. **Exercițiu „Unde a greșit cartograful?”.** Studiați harta și găsiți greșelile. Ajutați cartograful să introducă corect denumirile regiunilor istorico-geografice ale Ucrainei.

II. Discutați în grup

1. Ce circumstanțe ar fi putut influența formarea regiunilor istorico-geografice ale Ucrainei?
2. Cum sunt legate între ele regiunile istorico-geografice și particularitățile stilului de viață și tradițiile populației?

III. Gândesc creativ

Imaginați-vă, că lucrați într-o agenție de turism și vi s-a încredințat să prezentați traseele turistice în regiunile istorico-geografice. Pregătiți un pliant, o prezentare, un discurs sau un portofoliu (la alegere) despre regiunea în care locuiți. Prezentați-vă munca în fața clasei.

§ 11 LUCRARE PRACTICĂ. HARTA DE CONTUR

În care două categorii se împart hărțile? Dați exemple de hărți generale și hărți tematice. Ce reprezintă legenda unei hărți?

1. DICȚIONAR TERMINOLOGIC

Să activăm: minut practic

Amintiți-vă definițiile conceptelor prezentate în schemă: așezați corect numerele de ordine ale afirmațiilor care le dezvăluie. Efectuați exercițiul online „Dicționarul cartografului”.

1. Linia care delimitează granițele unui stat.

2. Reprezentarea grafică a fenomenelor sociale, care au avut loc pe o anumită localitate în decursul unui anumit interval de timp.

3. Harta care prezintă elementele de bază ale unui teritoriu: relieful, localitățile, granițele, căile de comunicație, etc.

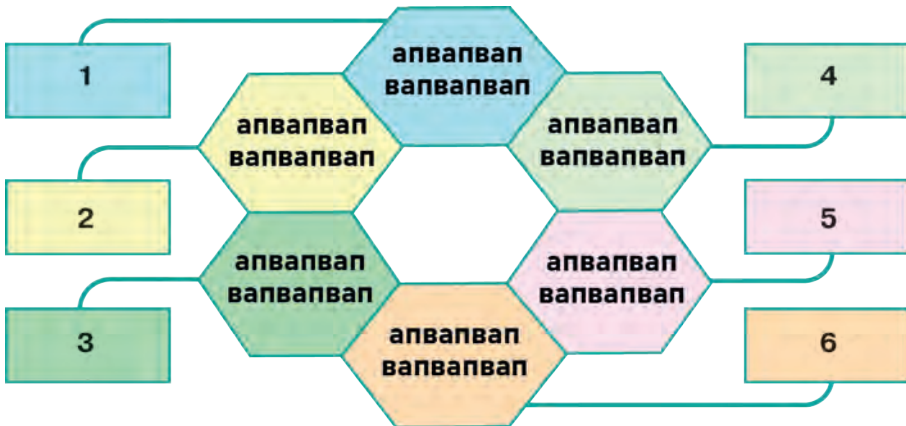
4. Simbolurile convenționale folosite pentru a explica informația grafică pe hartă.

5. Teritoriul pe care au avut loc evenimente istorice.

6. Teritoriul care, datorită destinului istoric și caracteristicilor economice, culturale și tradițiilor populației, este unic și autentic.

exercițiul online
„Dicționarul
cartografului”
cutt.ly/yK7i7d9

2. 2CE ESTE O HARTĂ DE CONTUR. LUCRUL CU HARTA DE CONTUR

Pentru a învăța cum să adăugați informații importante pe hărți, se folosesc **hărțile de contur**. Acestea sunt concepute pentru a facilita memorarea conținutului cartografic, dezvoltă atenția și ajută la formarea relațiilor de cauzalitate. Hărțile de contur, de obicei, se folosesc împreună cu **atlasul** — o colecție de hărți tematice legate de materialul studiat.

Merită memorizat!

Carta de contur — un tip de hartă geografică care conține doar elemente individuale de bază: grilă de coordonate, granițele statului.

Atlas — o colecție de hărți.

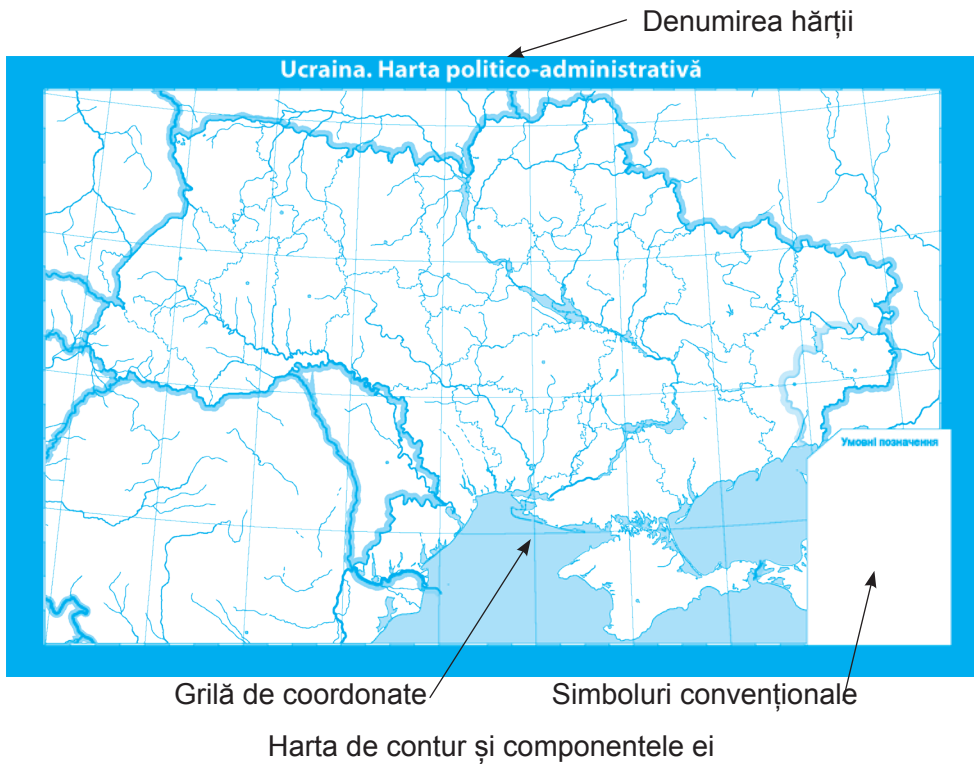
Atlas istoric — o selecție de hărți istorice.

Atlas geografic — o selecție de hărți geografice.

Înainte de a începe să lucrați cu o hartă de contur, trebuie să o studiați cu atenție și să vă faceți cunoștință cu harta corespunzătoare din atlas sau manualul de studiu. Printre sarcinile de bază pot fi: marcarea locurilor evenimentelor istorice, adăugarea numelor localităților sau amplasarea localităților și etichetarea lor, delimitarea regiunilor istorico-geografice etc. Trebuie să rețineți, că o hartă de contur nu este colorată. De asemenea, nu este recomandat să transpuneți întreaga informație din manual sau atlas pe hartă.

O condiție obligatorie pentru a reuși în lucrul cu harta de contur este completarea legendei hărții. Lucrați în mod consecvent; folosiți creioane colorate pentru marcarea granițelor statelor, a capitalelor lor, a obiectelor geografice, a locurilor unde au avut loc evenimente istorice și a altor informații. După terminarea lucrului, verificați din nou corectitudinea completării hărții, numele hărții și semnele convenționale.

Progresul rapid al cunoștințelor științifice permite utilizarea hărților de contur electronice. Acestea sunt convenabile, deoarece economisesc timp, permit corectarea greșelilor fără prea mult efort și dau posibilitatea de a redacta legendele hărții într-un mod ordonat.

Să activăm: minut practic

Cu ajutorul hărților corespunzătoare din atlasul școlar, marcați pe harta de contur: **a)** țările vecine ale Ucrainei; **b)** capitala statului nostru; **c)** regiunile istorico-geografice: Slobozia, Regiunea de deasupra Niprului, Transcarpatia; **d)** localitățile: Cerkasy, Mykolaiv, Lviv, Kyiv, Odesa; **e)** mările care spală Ucraina.”

3. TESTE CARTOGRAFICE

1. Dați definițiile următoarelor noțiuni: „hartă de contur”, „atlas”, „atlas istoric”, „atlas geografic”.
2. Ce informații sunt incluse într-o hartă de contur?
3. Cum puteți lucra corect cu o hartă de contur?
4. Cum ajută hărțile de contur în studiul istoriei?
5. Prin ce sunt legate atlasul istoric și harta de contur?
6. Alcătuiți o listă de sarcini legate de harta de contur. Propuneți colegilor să le folosească.
7. Reflectați asupra afirmației: „Harta este o carte, dar numai cei care au învățat limbajul ei pot să o citească.” Explicați cum înțelegeți această afirmație.

§ 12 LECȚIA DE GENERALIZARE LA CAPITOLUL 1. CONTROLUL ȘI CORECȚIA CUNOȘTIINȚELOR ACUMULATE

1. PROBLEME ISTORICE

1) Găsiți soluția la o problemă istorică.

În anul 2045 î.e.n., un călător a plecat din orașul antic Bibl către orașul Sidon. Avea 35 de ani. A călătorit timp de 7 ani și în al 8-lea an s-a întors acasă. Cu un an înainte de a începe călătoria, i s-a născut un fiu. În ce an s-a născut călătorul? În ce an s-a întors călătorul în Bibl?

Câți ani avea fiul său atunci?

2) Renumitul hetman al Ucrainei, Bogdan Hmelnițki, a condus răscoala națională și de eliberare în anul 1648, când avea 52 de ani. Cu 16 ani înainte de răscoală, s-a născut fiul său Timish, și în anul 1641 s-a născut celălalt fiu mai mic, Yuri. În ce an s-a născut Bogdan Hmelnițki? Câți ani a împlinit Yuri în anul 1657? Determinați secolul în care au avut loc evenimentele istorice.

2. DESENE PE CONTUR

Citiți fragmentele din sursele istorice. Marcați numele orașelor menționate în textele de pe harta de contur. Specificați regiunile istorico-geografice, cărora le aparțin aceste orașe”.

Fragmentul 1. „Cneazul Iaroslav cel Înțelept a întemeiat orașul Kyiv, în care acum se află Porțile de Aur; a întemeiat Biserica Sfânta Sofia, mitropolia, apoi biserica Bunei Vestiri a Sfintei Fecioare Maria...”.

Exercițiul online
„Cum se cunoaște istoria”
cutt.ly/0K7owY9

Exercițiul online
„Perioada istorică”
cutt.ly/RK7oiir

Exercițiul online
„Ani și secole”
cutt.ly/DX7bxnt

Fragmentul 2. „Și a dăruit Danilo Galițki fiului său orașul Lviv, pe care

l-a numit în cinstea fiului său. Și a construit Lev pentru iubita sa soție acolo o biserică catolică închinată Sfântului Ioan Botezătorul”.

Fragmentul 3. „Există numeroase versiuni despre înființarea orașului Harkov în Slobozia. Una dintre ele este legată de miticul Harko — primul colonist. Unii constatau că Hariton (numele complet al lui Harko) era un cazac, alții povesteau că nu avea nicio legătură cu serviciul militar, deoarece se ocupa cu apicultura”.

Fragmentul 4. „Despre originea numelui orașului Cernihiv nu există informații exacte. Conform unei ipoteze, numele a apărut datorită pădurilor dense care înconjurau orașul și care erau atât de dese, încât păreau negre. Există și presupunerea că orașul ar fi putut fi numit după un străvechi popor — clopotele negre”.

Fragmentul 5. „Nu întâmplător orașul Jitomir este numit Orașul Vieții și Păcii, deoarece Jitomir, situat în Polisia, a fost întotdeauna renumit pentru agricultură. Multe grâne au fost recoltate în această regiune. Probabil, și numele a derivat de acolo”.

3. LOTO ISTORIC

Jucați în lotoul istoric: stabiliți perechile logice.

1 Cronologie

2 Calendar popular

3 Spațiul istoric

4 Harta turistică (fragment)

5 Regiunea istorico-geografică

4. ISTORIA PE HART

1. Analizați harta istorică. Formulați două-trei întrebări, care dezvăluie tema hărții.

2. Pregătiți o poveste istorică despre evenimentele pe care această hartă le ilustrează. Prezentați-o la lecție.

STATUL KYIVIAN ÎN TIMPUL LUI VOLODÎMIR MONOMAH. LUPTA ÎMPOTRIVA NOMAZILOR

CAPITOLUL 2. SURSELE CUNOAȘTERII TRECUTULUI ȘI PREZENTULUI

§ 13 SURSELE DE INFORMAȚIE. ȘTIINȚELE CARE AJUTĂ LA STUDIAREA ISTORIEI

Cum studiază istoricii trecutul? Ce se numește sursă istorică? Ce surse de informații folosesc cercetătorii? Cu ce domenii științifice este legată studierea trecutului?

1. GALEREA ISTORICĂ

Să activăm: minut practic

1. Analizați cu atenție ilustrațiile. Ce informații despre istoria umanității pot fi obținute din ele?
2. Ce credeți că poate să fie o sursă de obținere și transmitere a informației în viața voastră?

Desen rupestrial al oamenilor preistorici (sec. XII-VII î.e.n.)

Achile și Ajax jucând cu oasele” (amforă cu figuri negre, anii 530-525 î.e.n.)

Imaginea „Lviv la începutul secolului al XX-lea”

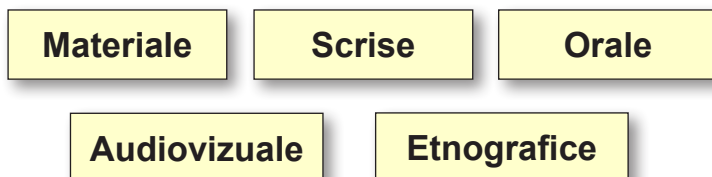
Paginile „Abecedarului” de Ivan Fedorovâci, tipărit la Lviv (1774)

2. GALEREA ISTORICĂ

Să activăm: minut practic

1. Analizați textul didactic și identificați tipurile de surse istorice. Gândiți-vă, în ce etapă a dezvoltării societății predomină fiecare dintre ele.
2. Dați exemple pentru fiecare tip de sursă istorică arătat în schemă. Scrieți-le într-un tabel desenat în caiet.

Tipurile de surse istorice

TIPURILE DE SURSE ISTORICE	EXEMPLE

Istoria este știința care se ocupă cu cercetarea trecutului. Orice obiect care ne înconjoară poate fi considerat o sursă, deoarece are o origine, o istorie proprie, însă nu fiecare dintre ele poate fi numit o **sursă istorică**.

Merită memorizat!

Sursa istorică — este persoana sau obiectul care păstrează informații istorice.

Sursele istorice sunt împărțite în următoarele categorii: **materiale**, **scrise**, **orale**, **etnografice**, **audiovizuale** și altele.

La **sursele materiale** se includ instrumentele de muncă, obiectele de uz casnic, armele, monedele, sigiliile și alte obiecte. Acestea permit determinarea modului în care oamenii își desfășurau activitățile în diferite perioade și studierea culturii materiale.

Surselor materiale le este atribuită o importanță deosebită în cercetarea istoriei societăților primitive, a lumii antice și a Antichității. Obiectele descoperite permit reconstituirea vieții de zi cu zi, a culturii materiale și spirituale, precum și a lumii economice a strămoșilor noștri.

Grupul **scris** de surse istorice cuprinde documente, cronici, scrisori, jurnale care reprezintă mărturii ale trecutului. Multe surse scrise conțin texte ale legilor, caracterizări ale conducătorilor de stat, desfășurarea evenimentelor militare etc. Uneori, descrierea evenimentelor în diferite surse scrise poate varia, ceea ce determină o verificare atentă a autenticității lor.

O grupă separată o alcătuiesc sursele **orale**. Acestea includ relatări de la martori oculari, interviuri și folclor (povestiri, mituri și legende, relatări, cântece populare, proverbe etc.).

La sursele **audiovizuale** se numără documente cinematografice, fotografice și audio, care se potrivesc temei cercetărilor istorice. Despre caracteristicile vieții, culturii, obiceiurilor și tradițiilor diferitelor popoare se poate afla din sursele **etnografice**. Etnografia (din greacă „ethnos” — popor, „grapho” — scriu) este știința care studiază cultura și viața cotidiană a popoarelor, originea lor, răspândirea și relațiile cu alte comunități.

3. DISCIPLINE ISTORICE SPECIALIZATE

Științele care ajută istoricilor în studierea trecutului sunt numite **discipline istorice specializate (DIS)**, fiecare dintre acestea investigând un tip specific de surse istorice.

Un exemplu valoros de sursă istorică materială este reprezentat de monede. Pe acestea erau adesea reprezentați conducătorii din diferite epoci, emblemele familiei și datele de fabricație. În plus, monedele permit cercetarea tehnologiei de producție și tragerea de concluzii cu privire la nivelul dezvoltării economice a vremii respective.

O disciplină dedicată studierii monedelor este numită **numismatica**. Cele mai adesea, monedele antice sunt descoperite de arheologi în tezaure monetare. Pentru numismaci, orice cantitate de monede este considerată un tezaur. Cu toate acestea, fiecare monedă găsită și studiată devine o sursă istorică.

Pe teritoriul Ucrainei, propriile monede au apărut în secolul al X-lea, în timpul domniei lui Volodimir cel Mare, dar strămoșii noștri cu bani s-au cunoscut cu mult mai devreme. Aceștia foloseau monede ale statelor vecine: dirhame arabe, drachme persane, solidi bizantini și denari occidentali.

Să activăm: minut practic

Analizați monedele afișate ca sursă istorică. Uniți-vă în grupuri și efectuați o cercetare. Încercați să găsiți răspunsuri la toate punctele din schema-algoritm.

Monedele de aur Cneazului
Vladimir (sec. X)

Moneda grecească antică
(aproximativ 345—307 î.e.n.)

Monedă scitică
(secolul al IV-lea î.e.n.)

Moneda ucraineană contemporană
(secolul al XXI-lea)

Unele persoane, familii, au simboluri speciale — steme, care sunt transmise moștenire de la o generație la alta. Stemele pot fi văzute pe monede, steaguri, obiecte de uz casnic, arme, clădiri, în operele de artă. Uneori, astfel de imagini sunt luminoase și complexe: lei susținând porțile orașului, vulturi colorați cu aripi desfășurate și gheare ascuțite etc. Alteori, acestea sunt simple, bazate pe figuri geometrice obișnuite.

Știința care studiază stemele este numită **heraldică**. De-a lungul timpului, au fost stabilite reguli, conform cărora se creau steme. De exemplu, o parte esențială a stemei este figura heraldică, care, de obicei, este plasată pe un scut. Alte componente ale stemei pot include un coif, o coroană, o căciulă, o pălărie de război, un drapel, o mantie și o banderolă cu deviză.

Stema rodului
Hmelnițki")

Stema familiei Ostrozki de pe partea de sus a turnului principal al Cetății Dubno"

Stema familiei
Skoropadsch

Șablon pentru
stema proprie

»» Desenați stema familiei voastre. Explicați alegerea formei scutului, semnificația culorilor și a imaginilor. »»

Stema poate aparține nu doar unor persoane individuale și familiilor, ci și comunităților mai mari: întreprinderilor, orașelor, regiunilor, statelor. Simbolistica comunităților poate include elemente, care comunică despre tipul de activitate, istorie și valori.

* O clipă pentru curiozități

Stema Ucrainei, trizubul, are o istorie de peste o mie de ani. Ceea ce exact simboliza trizubul nu este cunoscut cu certitudine, există diverse versiuni ale interpretării sale. Unii îl văd ca o asemănare cu un șoim, alții ca ancoră, arc și săgeată, cască, secure sau vârf al unui spic de grâu, sau ca simbol al celor trei elemente naturale — aer, apă și pământ. Cu toate acestea, toți cercetătorii sunt de acord că trizubul are o origine veche.

Stema Ucrainei

Drapelul de stat al
Ucrainei

Un important simbol și sursă istorică sunt **drapelurile**. De-a lungul istoriei, acestea au fost simboluri ale comunităților sau a unor persoane individuale și, odată cu formarea statului, au devenit simboluri statale. Culorile steagurilor de stat sunt numite culori naționale. Istoria și simbolismul steagurilor sunt studiate în disciplina istorică numită **vexilologie**.

①

②

③

④

⑤

⑥

Drapelurile unor state moderne: 1 - Marea Britanie, 2 - Germania,
3 - Italia, 4 - Polonia, 5 - România, 6 - Franța

1. Povestiți/aflați ce simbolizează culorile Drapelului de Stat al Ucrainei.
2. Pregătiți o poveste despre unul dintre drapelele prezentate.

Sursele materiale de asemenea studiază și altele disciplini istorice specializate:

Sfragistica — Această disciplină se ocupă de studiul antichităților precum sigiliile și ștampilele.

Bonistica — Se ocupă de cercetarea banilor de hârtie și a valorilor de hârtie.

Epigrafica — Această disciplină se ocupă cu inscripțiile antice sculptate pe materiale solide cum ar fi piatra, lutul, metalele etc.

Faleristica — Studiază ordinele, medaliile și alte semne de onoare.

Pecetea cazacilor (anul 1592)

Dolarul Australian (anul 2006)

Identificați cum DIS studiază obiectele reprezentate.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu și sistematizez informația nouă

Completați în caiet tabelul, plasând în cellule numerele ordonate corespunzătoare surselor istorice. Aveți în vedere că o sursă poate aparține simultan la mai multe tipuri.

- 1 — carte, 2 — legendă, 3 — cântec, 4 — ulcior, 5 — film, 6 — icoană,
7 — colier, 8 — prosop, 9 — lumânare, 10 — manual, 11 — cronică,
12 — pictură, 13 — jurnal, 14 — fotografie

Materiale	Scrise	Orale	Etnografice	Audiovizuale

II. Discutați în grup

- Cum sursele istorice ajută la studierea istoriei
- Este posibil să se cerceteze istoria pe baza unei singure surse?
- Ce au în comun și ce diferențe există între sursele istorice orale, scrise și materiale?
- Dați exemple de surse istorice, care pot reprezenta în același timp diferite categorii.

III. Gândesc creativ

Analizați imaginile bancnotelor de hârtie. Identificați în ce țări ale lumii sunt utilizate. Numiți personalități istorice și structuri arhitecturale reprezentate pe bancnote. Pregătiți un mini-proiect intitulat „Bancnotele lumii”.

§ 14 SURSELE MATERIALE – CELE MAI VECHI MĂRTURII DESPRE TRECUT CERCEȚĂRILE ARHEOLOGICE

Care științe ajută arheologii în studierea trecutului? De ce sursele materiale sunt cele mai vechi mărturii ale trecutului?

1. SURSELE MATERIALE

Istoria omenirii își ia începuturile din vremurile străvechi. Să o cercetezi este cea mai dificilă sarcină. Ea este învăluită de mister, deoarece despre această perioadă istorică există cele mai puține dovezi.

La acea vreme, scrisul încă nu exista, astfel că istoricii obțin informații despre istoria antică din surse materiale. Acestea includ resturi de clădiri și construcții: fortificații, palate, temple. Multe informații pot fi aflate și din obiecte de artă, cum ar fi bijuterii, sculpturi, picturi și imagini.

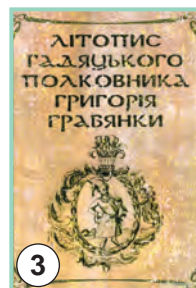
Cel mai mult putem afla din obiectele de uz cotidian ale oamenilor: arme, unelte, monede, vase, mobilier etc.

Merită memorizat!

Sursa materială este o mărturie a culturii materiale care conține informații despre o anumită epocă istorică.

Să activăm: minut practic

1. Identificați la ce tip de surse istorice aparțin obiectele prezentate în fotografii. Care sunt disciplinele istorice specializate în studiul lor?
2. Analizați unul dintre obiectele prezentate ca sursă materială (*consultați referința de pe pagina 71*).

ORDINEA ANALIZEI UNEI SURSE ISTORICE MATERIALE

1. Denumirea. 2. Instrument sau produs. 3. Data apariției. 4. Locul de origine. 5. Material/materiale. 6. Forma și conținutul. 7. Scopul. 8. Starea de conservare. 9. Proprietarul.

2. ARHEOLOGIA

Din antichitate, s-au păstrat puține surse materiale. Cele realizate din materiale fragile au fost distruse de trecerea timpului și de către natură, iar cele care au supraviețuit se găsesc sub pământ, în locații necunoscute nouă. Descoperirea și studierea surselor materiale este responsabilitatea unei discipline istorice specializate — **arheologia**, iar cercetătorii care efectuează săpături sunt numiți arheologi.

Merită memorizat!

Arheologia (derivată din cuvintele grecești „archo” — vechi și „logos” — învățătură) este o știință care studiază istoria omenirii, folosind urmele materiale descoperite din activitățile oamenilor din epocile trecute.

Urmele materiale ale activității umane, care au supraviețuit până în zilele noastre și reprezintă surse istorice importante sunt denumite **monumente arheologice**.

Pectorala scitică de aur din tumulul Soloha, regiunea Zaporijia (secolul IV î.e.n)

Brățară din colți de mamut (aproximativ 18.000 de ani î.e.n)

»» Gândiți-vă, ce poate povesti fiecare din aceste monumente arheologice despre viața și abilitățile oamenilor în timpurile străvechi. ««

Metoda principală de cercetare a siturilor arheologice este **săpătura**. Este important să determinăm corect locul unde să căutăm obiectele vechi. În prealabil, se efectuează o recunoaștere arheologică — explorarea locului viitoarelor săpături. Se utilizează chiar și fotografierea aeriană, care permite să vedem contururile structurilor vechi din avion, satelit sau dronă. Apoi, se efectuează o săpătură de probă — o tranșee îngustă care arată dacă există obiecte de interes arheologic în sol. Apoi, săpăturile încep. Dacă situl se află sub apă, sunt folosite tehnici de arheologie subacvatică.

Munca arheologului este meticuloasă și necesită atenție. Suprafața săpăturii este împărțită în pătrate cu laturi de 10 metri și sunt cercetate în mod consecvent, înregistrând cu grijă toate descoperirile într-un jurnal și marcându-le pe plan.

Această descriere se referă la săpăturile arheologice la un așezământ din epoca paleolitică.

Săpăturile arheologice la o așezare paleolitică (fotografie de la Societatea pentru Cercetări Preistorice La Manche din Marea Britanie)

Amforele din secolul al XIII-lea, găsite în apele Mării Negre (fotografie din arhiva Centrului de Arheologie Subacvatică al Universității Naționale Taras Shevchenko din Kyiv)

Astfel, au fost descoperite așezări — locuri de ședere temporară ale oamenilor preistorici. Cea mai veche așezare din Ucraina se găsește în apropierea satului Korolevo din Zakarpatia și are aproximativ 1 milion de ani. Obiectele găsite sunt, de obicei, dispuse în straturi culturale în sol: cele mai vechi se află adânc, iar cele mai recente sunt mai aproape de suprafață

Obiectele descoperite sunt cercetate într-un laborator specializat. Acolo, se stabilește vârsta și scopul lor, sunt descrise în detaliu, și se fac concluzii. Vârsta unui obiect este determinată pe baza

diferitelor caracteristici: materialul confecționării uneltelor, forma, locul săpării, consistența chimică a solului, asemănarea cu alte obiecte. Toate acestea formează **cultura arheologică**.

* O clipă pentru curiozități

Uneori, posibilele locuri ale evenimentelor istorice sunt raportate în surse scrise. De exemplu, în poemul „Iliada” al poetului grec antic Homer, se povestește despre asediul orașului Troia. Timp îndelungat, acest lucru a fost considerat o poveste fictivă, până când în secolul al XIX-lea, arheologul german Heinrich Schliemann a descoperit ruinele Troiei pe teritoriul Turciei moderne, folosindu-se de „indicațiile lui Homer”.

Ruinele orașului antic Troia
(fondat în jurul celui de-al III-lea mileniu î.e.n) în Turcia

Aceste obiecte, care pot fi restaurate, sunt reparate prin colectarea fragmentelor mici și restabilirea formei originale. Astfel de obiecte sunt adesea transferate și expuse în muzee pentru conservare și prezentare publicului.

Merită memorizat!

Stratul cultural este un strat de sol în care se găsesc urme ale activității umane. Fiecare strat corespunde unei perioade istorice specifice.

Cultura arheologică este o grupă de obiecte materiale înrudite care sunt descoperite în timpul săpăturilor arheologice și care datează din aceeași perioadă istorică. Aceste obiecte au caracteristici comune și sunt răspândite într-o anumită zonă geografică.

Să activăm: minut practic

Imaginați-vă, că mergeți într-o expediție. Alegeți în ghiozdan obiectele necesare pentru săpăturile arheologice. Lămuriți care este menirea lor.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Definiți următoarele noțiuni: „arheologie”, „sit arheologic”, „cultură arheologică”, „strat cultural”.
2. Ce informații despre modul de viață al oamenilor din trecut pot fi obținute din sursele materiale? Care sunt dificultățile în studierea lor?
3. Care este valoarea cercetărilor arheologice în înțelegerea istoriei trecute?

II. Discutați în grup

De ce arheologia este numită „istoria cu lopata”

III. Gândesc creativ

Cercetările arheologice au extins cunoașterea societății despre cultura și tradițiile oamenilor din trecut. Printre cele mai misterioase dintre acestea se numără cele „**Șapte minuni ale lumii antice**”. Examinați ilustrațiile și explorați istoria cercetărilor arheologice a uneia dintre aceste minuni. Utilizați resursele disponibile, inclusiv (pagina 71) și surse suplimentare de informații pentru a analiza această minune ca sursă materială.

Piramida
lui Heops

Colos
Rodovskii

Farul din
Alexandria

Statuia lui Zeus
din Olimpia

Mauzoleul lui
Halicarnasi

Catedrala
lui Artemida

Livezile
Semiramidei

§ 15 SURSELE SCRISE — CELE MAI IMPORTANTE MĂRTURII DESPRE TRECUT

Cum se realizează schimbul de informații între oameni? De ce sunt sursele scrise importante în studiul istoriei? Ce înseamnă expresia „a citi istoria”?

1. CÂND ȘI CUM AU APĂRUT SURSELE SCRISE

Dintre diversele tipuri de surse istorice, cercetătorii utilizează cel mai des sursele **scrise**. Scrisul este unul dintre semnele apariției civilizației.

Merită memorizat!

O sursă scrisă este un obiect material pe care informația a fost înregistrată cândva!

Calea către apariția scrisului a fost lungă. Cea mai veche formă de scriere considerată de istorici este cea **pictografică** sau picturală, în care se foloseau **desene și pictograme** pentru a transmite sensul general al cuvintelor. Cu toate acestea, acest mod de transmitere a informației era aproximativ și deseori greu de înțeles, deoarece doar autorii semnelor puteau „citi” mesajul corect. În timp, pictogramele au devenit mai simple și au încetat să semene cu obiectele pe care le reprezentau. Unele pictograme au început să reprezinte silabe sau sunete în cuvinte. Astfel au apărut hieroglifele la vechii egipteni și chinezi, și cuneiformul în Mesopotamia. Un hieroglif era un semn care reprezenta un cuvânt sau un concept și existau peste 700 de astfel de semne, făcându-le greu de învățat, astfel încât doar puțini oameni cunoșteau să scrie.

Necesitatea de a avea un simbol separat pentru fiecare cuvânt a făcut ca scriitorii să-și amintească mii de semne. Fenicienii, care trăiau în Orientul Apropiat, au simplificat scrierea și au început să reprezinte fiecare sunet consonantic cu semne individuale. Astfel au inventat literele și alfabetul. Abia în secolul al X-lea î.e.n, anticii fenicieni au dezvoltat un alfabet, alcătuit din litere pentru a reprezenta sunetele.

Acest tip de scriere este cunoscut sub numele de **scriere literar-fonetica** sau **alfabet**. Pe baza acestuia, toate alfabetele limbilor europene sunt construite și astăzi. Crearea alfabetului slav, care stă la baza limbii ucrainene moderne, se datorează iluminiștilor **Chiril și Metodi**. În numele lui Chiril, acest alfabet este numit chirilic, iar literele sunt denumite chirilice

А	Б	В	Г	Д	Е	Є
Азь	Богѣ	Вѣди	Глаголи	Добро	Есть	Есмь
Ж	З	И	І	Ї	Ѧ	
Животъ	Зѣло	Земля	Иже	Іжеи	Їнѣтъ	Гервь
К	Л	М	Н	О	П	Р
Како	Людіе	Мыслѣте	Нашѣ	Огъ	Покои	Рѣци
С	Т	У	Ѵ	Ф	Х	Ѡ
Слово	Тѣврдѣ	Укъ	Ѵкъ	Фертъ	Хьръ	Огъ
Ц	У	Ш	Ѵ	Ѧ	Ѣ	Ь
Ци	Чьрваль	Ша	Шга	Еръ	Еры	Ерь
Ѡ	Ю	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ
Ѡтъ	Юнь	Ѡръ	Ѡдо	Ѡм	Ѡнь	Ѡдь
Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ
Ѡта	Ѡта	Ѡта	Ѡта	Ѡта	Ѡта	Ѡта

Alfabetul chirilic

Aa	Bb	Cc	Ćć	Dd	Ee	Ff
Аа	Бб	Цц	Чч	Дд	Ее	Фф
Gg	Ǵǵ	Hh	Ii	Jj	Kk	Ll
Гг	ǴǴ	Хх	Ии	Йй	Кк	Лл
Mm	Nn	Oo	Pp	Rr	Ss	Śś
Мм	Нн	Оо	Пп	Рр	Сс	Шш
Tt	Uu	Vv	Yy	Zz	ǴǴ	'
Тт	Уу	Вв	Ии	Зз	Жж	ь
Я - Ja*	ia**			Є - Je*	ie**	
Ю - Ju*	iu**			Ї - Ji		

Alfabetul latin

» Cum s-a schimbat scrisul de-a lungul timpului? De ce oamenii se străduiau să-l perfecționeze? »

De-a lungul istoriei, oamenii au folosit diferite materiale pentru scris. Cele mai vechi texte erau scrise pe pietre, table de lemn sau lut, sau chiar pe oase. În Egiptul Antic, se folosea **papyrusul**, un material făcut din trestie uscată. Mai târziu, a fost inventat **pergamentul**, făcut din pielea tânără, prelucrată a animalelor. Abia în secolul al XII-lea, hârtia a fost adusă în Europa din China și a devenit treptat materialul principal pentru scris.

Studiul vechilor manuscrise este abordat de o disciplină specială numită **paleografie**. Aceasta examinează materialele pe care sunt scrise textele, stilurile de scriere ale literelor, cerneala și vopselele folosite de autor.

Un alt aspect interesant al muncii paleografilor este **criptografia**. Această știință ajută cercetătorii să descifreze textele codificate cu simboluri, deoarece multe informații erau păstrate cu grijă departe de ochii curioși ai altor persoane.

Să activăm: sarcini practice

1. Stabiliți secvența cronologică a surselor scrise prezentate.
2. Utilizând informațiile din paragraful respectiv, creați o hartă a memoriei despre tipurile de scriere și documente istorice.

1

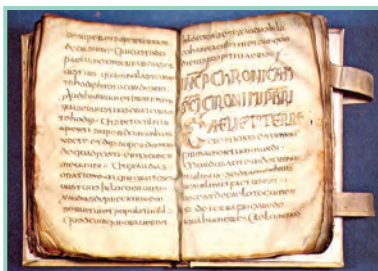
Pergamnet de papirus

2

Carte din hârtie

3

Carte din pergament

4

Piatra Rozetsky (fragment)

2. TIPURILE DE SURSE SCRISE

Textele cu care lucrează istoricii sunt numite **documente istorice**. Printre acestea, un loc special îl ocupă materialele **actelor oficiale** — texte redactate în numele statului sau al altor organizații oficiale. În trecut, cele mai multe înregistrări au fost făcute la comanda conducătorilor și pentru scopurile de gestionare a statului. Astfel de texte erau adesea înscrise pe pietre pentru a „înălța” informații importante pentru supuși. Materialele actelor oficiale includ legi, decrete, ordine ale autorităților centrale și locale, hotărâri judecătorești, acorduri între state. Aceste documente reprezintă o sursă valoroasă pentru cercetarea trecutului, deoarece atestă direct cum era viața în vremea în care au fost create. Materialele actelor oficiale permit stabilirea relațiilor dintre oameni și autoritate, modul în care acestea s-au schimbat de-a lungul timpului. Cu ajutorul lor, se pot cerceta condițiile economice și viața culturală a oamenilor, drepturile și obligațiile lor, precum și descrie modul în care oamenii trăiesc în

diferite perioade de timp. Unul dintre primele documente scrise pe teritoriul Ucrainei este considerată „**Ruska Pravda**”, creată după porunca cneazului Iaroslav cel Întelept în secolul al XI-lea.

Paginile „Ruska Pravda”
Iaroslav cel Întelept (sec. XI)

Stela pe care se găsesc înregistrările
faraonului Pepi II despre eliberarea
preoților templului lui Min de la taxe
(aproximativ 2229-2169 î.e.n)

De ce credeți că materialele de arhivă reprezintă o valoare specială în studierea trecutului?

Documentele istorice includ **materiale narrative** precum cronici, memorii, biografii, scrisori, jurnale, lucrări științifice sau literatură de ficțiune. Cele mai vechi astfel de materiale sunt biografiile persoanelor importante scrise de istorici antici și **cronici** medievale, numite **letopisețe**.

Merită memorizat!

Cronica (sau letopisețul) este o operă istorico-literară, în care povestea evenimentelor istorice este prezentată în ordine cronologică. Primul letopiseț creat pe teritoriile ucrainene a primit numele de „**Povestea vremurilor trecute**” de către istorici.

Istoricilor le atrag atenția și memoria — amintirile despre evenimente reale din trecut, scrise de autorii care au participat la ele. Lucrul cu sursele scrise este dificil. Istoricul trebuie să găsească și să evidențieze informații importante din diverse texte, să le compare cu informații din alte surse, să identifice contradicții și să stabilească autenticitatea documentului timpul și locul creării, verificarea datelor despre autor și altele ase-

menea sunt esențiale în cercetare. Dificultatea acestui studiu constă, de asemenea, în faptul că trecutul prezentat în arta narativă este întotdeauna perceput în viziunea autorului și reflectă personalitatea sa. Mai mult, fiecare tip de narațiune servește un scop specific. *Lucrările de ficțiune* sunt menite, în primul rând, să capteze atenția cititorului, iar pentru acest lucru autorul poate să folosească imaginația, să creeze personaje sau să inventeze evenimente, să adauge elemente fictive la desfășurarea reală a evenimentelor. *Memuarele*, de obicei, glorifică autorul sau justifică comportamentul său. Cronicile și letopisețele reflectă opiniile politice și religioase ale cronicarului. De asemenea, nu întotdeauna persoana respectivă a văzut cu ochii ei ceea ce scrie. Prin urmare, nu este surprinzător că sursele diferite pot relatea diferit despre același eveniment, iar uneori mărturiile lor se contrazic între ele, pot fi subiective și nesigure.

Sursele scrise sunt cele mai importante pentru istorici, deoarece oferă cea mai mare cantitate de informații și de valoare cel mai bine viziunea lumii a unei persoane dintr-o anumită epocă istorică. Misiunea istoricului este să studieze informațiile din diverse surse, să le analizeze și să reconstituie cursul credibil al evenimentelor.

ORDINEA DE ANALIZĂ A UNEI SURSE ISTORICE SCRISE

1. Despre ce este vorba în document sau într-un fragment din el?
2. Când și unde au avut loc evenimentele descrise?
3. Cine a fost autorul / autoarea documentului? Cum se raportează el / ea la evenimentele sau personalitățile istorice, pe care le relatează?
4. Pentru cine a fost scris acest document? Ce scop a avut autorul / autoarea în momentul creării lui?
5. Ce informații putem afla din document despre perioada istorică cu evenimentele descrise în el?
6. În ce măsură acest document a îmbogățit cunoștințele voastre despre vremurile în care a fost creat?
7. Exprimați-vă opinia cu privire la evenimentele sau personalitățile descrise.

După ordinea apariției informației, distingem surse istorice primare și secundare. **Sursă primară** este o sursă inițială de informații, adesea denumită sursă originală, cum ar fi un jurnal al unui martor ocular al evenimentelor, uneori o cronică sau o hronică. Sursa secundară este lucrarea cercetătorilor, care au studiat sursele primare și acum le explică și le comentază. **Sursele scrise** istorice continuă să fie create sub ochii noștri. Acestea pot fi publicații tipărite sau online, precum ziare, reviste, cărți sau postări pe rețelele de socializare. Acest manual este, de asemenea, o sursă scrisă. Cu toate acestea, toate aceste surse devin ulterior surse istorice. Până atunci, le numim **surse de informații**.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Sursele de cunoaștere a trecutului și prezentului

1. Dă definiții pentru termenii următori: „pictogramă”, „ieroglif”, „paleografie”, „criptografie”, „cronica”, „letopiseț”, „memorii”.
2. Ce tipuri de scriere cunoașteți? Când și unde au apărut?
3. Ce surse scrise sunt considerate surse primare, iar care sunt considerate surse secundare? Care este diferența dintre ele?

II. Discutați în grup

Citiți fragmentele din sursele istorice. Care este primară și care este secundară? Cum se poate determina?

1. „Și Volodymyr a început să conducă singur la Kyiv. Și a pus idoli pe deal, în afara curții templului: Perun de lemn, și Hors, și Daobog, și Striboga, și Simargla, și Mocoș.”.
2. „După ce s-a stabilit ca prinț, Volodymyr a întreprins schimbări religioase în Rusi-Ucraina. Din ordinul lui, au fost așezați pe deal zeii păgâni”.

III. Gândesc creativ

Citiți și analizați, conform planului (pagina 79), legenda populară ucraineană despre Zmievi Vali. Exprimați presupuneri cu privire la veridicitatea sursei furnizate. Pregătiți o prezentare despre Zmievi Vali.

Legenda despre Zmievi Vali
cutt.ly/e6d3uVx

§ 16 DESPRE CE NE POVESTESC SURSELE ORALE

De unde află oamenii despre tradițiile și obiceiurile populare? Cum sunt legate folclorul și istoria? Poate istoria să fie studiată folosind surse orale?

1. FOLCLORUL, RELATĂRI ISTORICE ȘI MITURI

Până la apariția scrisului, oamenii își păstrau experiența și o transmiteau generațiilor următoare prin intermediul cuvântului vorbit: **mituri**, **povești**, **relatări**, **legende**, **cântece**, **ghicitori**, **proverbe și zicători**. Toate acestea sunt surse istorice orale, cunoscute și sub numele de creație populară orală sau **folclor**.

Merită memorizat!

Folclorul provine de la termenul englez folk-lore, care în traducere înseamnă „înțelepciune populară” sau „cunoștințe populare”.

Folclorul reprezintă o sursă valoroasă de informații istorice. **Proverbele și zicătorile** conțin informații despre normele morale și comportamentul din acea perioadă. **Cântecele rituale** povestesc despre activitățile economice, obiceiurile și credințele. **Poveștile** ilustrează viziunile oamenilor asupra lumii, dorințele și visele lor.

Unele dintre aceste **relatări** au ajuns în paginile cronicelor. În special, din „Povestea vremurilor trecute” a ajuns la noi o legendă despre fondarea orașului Kyiv de către principele Kyi și frații și surorile lui. Mult timp, istoricii au avut îndoieli cu privire la veridicitatea relatărilor cronice. Cu toate acestea, astăzi, există o opinie larg răspândită că legenda are o bază istorică și că Kyi a fost o persoană reală — un principe al polanilor, care a trăit acum aproximativ 1500 de ani. Numele celorlalți fondatori ai Kyivului — frații Șcek și Horyv și sora Lybid — se regăsesc în denumirile râurilor, dealurilor și străzilor din Kyiv: râul Lybid, dealul Schekavița și dealul Horevița.

De-a lungul istoriei, alături de relatări veridice despre evenimente, au apărut și povești inventate. Pentru a reconstrui evenimentele trecute, istoricii sunt nevoiți să separe adevărul de fantezie.

Să cugetăm!

1. Aflați și povestiți în clasă legenda despre înființarea Kyivului.
2. Ce trăsături de caracter și virtuți au ilustrat autorii tabloului și monumentului fondatorilor capitalei?

Șcek, Kyi, Lybid și Horyv (pictorul — Alexandru Melnic, anul 2009)

Monumentul-fântână dedicat fondatorilor Kyivului din Piața Independenței (sculptor — Anatoli Kush, 2001)

Aceste informații valoroase despre viața în timpul existenței Rusi-Ucrainei sunt conținute în **baladele epice** (cunoscute și sub denumirea de „byliny” în cultura slavă), care relatează despre viteji — apărători ai patriei lor. Byliny reprezintă exemple de relatări istorice, povești populare despre evenimente de mare importanță, martorii cărora au fost strămoșii noștri.

În plus, **miturile** reprezintă o categorie distinctă de surse istorice orale. Oamenii din vechime au încercat să explice, cu ajutorul imaginației, originea Universului, apariția omului, a animalelor, motivele fenomenelor naturale, precum și dezvoltarea agriculturii și meșteșugurilor. În mituri există zeități și eroi, cu puteri supranaturale și posibilități.

Merită memorizat!

Mitul este o veche poveste despre originea Universului și a oamenilor, o încercare de a explica, ceea ce este necunoscut în lumea înconjurătoare prin acțiunile forțelor supranaturale.

De ce considerăm miturile surse de cunoaștere despre trecut? Motivul este că, alături de invenții, miturile conțin informații despre modul de viață al oamenilor, uneltele pe care le foloseau, ocupațiile lor și chiar evenimente reale din istoria societății, chiar dacă acestea sunt prezentate într-o formă fantastică. De exemplu, mitul despre potopul mondial reprezintă o exagerare a unei catastrofe naturale, care a avut loc în vremuri străvechi. În diferite culturi, acest mit are propria interpretare a evenimentului, ceea ce arată, că nu este posibil să cercetăm istoria doar pe baza miturilor.

Cuvântul „mit” este uneori folosit într-un sens figurat, pentru a desemna ceva inventat, inexistent, fantastic sau chiar conștient neadevărat sau distorsionat. Astfel de „mituri” ar trebui să fie demontate de către istorici.

1. Uitați-vă la un desen cu benzi desenate, care spune povestea începutului mitului grecesc despre Prometeu. Aflați continuarea mitului și relați-o în clasă.
2. Gândiți-vă la ideea principală a mitului. Care credeți că a fost cauza apariției acestuia?

2. DUMELE ȘI CÂNTECELE ISTORICE

Cobzar

Un important izvor al folclorului oral în Ucraina îl reprezintă **cântecele** și **dumele** istorice. Termenul „думи” se referă la opere poetice orale despre evenimente importante și personalități remarcabile din istoria ucraineană, interpretate cu însoțire muzicală la bandură, cobză sau liră de către cântăreți ambulanți cunoscuți sub numele de cobzari. De obicei, aceste opere se concentrează pe istoria cazacilor ucraineni. Majoritatea **cobzarilor** au fost ei înșiși cândva cazaci, care și-au petrecut tinerețea în Sici, au participat la campaniile cazacilor. De multe ori, acești cântăreți de cobză sau liră deveneau astfel după ce și-au pierdut vederea în timpul acțiunilor de război sau în captivitate.

» Ascultați duma „Cazac Golota”. Ce evenimente redă?

Duma „Cazac Golota”
cutt.ly/qK7oWbu

Eroul în cântecul istoric „Пісня про Байду” este domnul și hetmanul ucrainean Dmytro Vyshnevetskyi. Este cunoscut pentru faptul că în 1556, pe insula Mala Hortytsia, situată în partea de jos a cursului râului Dnipro (în prezent în orașul Zaporizhzhia), a înființat o fortăreață-cetate. Această fortăreață este considerată un prototip al primei Sîci Zaporojene.

Dmitro „Baida” Vişneveŭki
 Pictoriță — Natalia
 Pavlusenko

În una dintre expedițiile împotriva hanului crimean, Dmytro Vyshnevetskyi a fost luat prizonier și predat turcilor. Acolo, conform mărturiilor martorilor, „l-au... aruncat de pe turn pe cârligele încastrate în pereții lângă golf, de-a lungul drumului de la Constantinopol la Galata.

Agățat de carlig cu coastele, a trăit într-o astfel de stare timp de trei zile, până când turcii l-au ucis cu o săgeată, pentru că sfi-dase credința lor. Legenda spune, că sultanul Soliman I, impresionat de curajul și disprețul pentru moarte al prințului ucrainean, i-a oferit iertare în schimbul serviciilor sale dependente de sultan. Cu toate acestea, Vișnevețki a preferat să moară, decât să trădeze. Este tocmai despre aceste evenimente pe care le relatează cântecul istoric.

1. Ascultați „Cântecul despre Baida”. Gândiți-vă dacă poate fi considerat o sursă istorică.
2. Cu ajutorul surselor suplimentare de informații, pregătiți un raport despre Dmitro Vișnevețki.

„Cântecul despre Baida”
cutt.ly/yK7oPIR

CUM SA ANALIZĂM UN MONUMENT FOLCLORIC

1. Care este tema operei? Despre cine sau ce se vorbește în ea?
2. Care este atitudinea autorului / autoarei față de personaje / evenimente în operă?
3. La ce clase sociale aparțin personajele și persoanele la care autorul / autoarea se adresează?
4. În ce regiune au loc evenimentele? Ce nume geografice sunt menționate?
5. Despre ce perioadă istorică se povestește în operă? Ce se știe despre aceasta din text?
6. Ce informații despre eveniment sunt prezentate în operă, iar ce este evaluarea autorului / autoarei?
7. Ce indică veridicitatea sau ficționalitatea evenimentelor descrise?

3. „ISTORIA ORALĂ”

Sursele istorice orale există și în zilele noastre. Amintirile oamenilor sunt **mărturii importante** ale trecutului. Martorii oculari povestesc despre evenimente, ca și cum le trăiesc din nou în propria lor imaginație. Bazându-se pe propriile lor amintiri, ei trag concluzii despre trecut.

Planificarea viitorului este întotdeauna în mintea oamenilor. Cu toate acestea, pentru istoric, întotdeauna apare întrebarea: „În ce măsură putem avea încredere în memoria martorilor? Oare memoria umană redă întotdeauna în mod credibil trecutul?” Fiecare persoană percepe și trăiește evenimentele în modul său și are propriul său punct de vedere asupra lor. Fiecare martor are propria sa viziune asupra evenimentelor și propria sa opinie despre ele. Prin urmare, amintirile sunt doar imagini create de oameni despre evenimente, reprezentarea lor a ceea ce au văzut, au auzit și au simțit.

Colectând o mulțime de amintiri, apare posibilitatea de a le compara. Asemenea activitate poate contribui la crearea unei imagini mai obiective a evenimentelor istorice. Acest domeniu, cunoscut sub numele de **istorie orală**, este o direcție importantă în știința istorică modernă. Amintirile oamenilor obișnuiți sunt cruciale pentru înțelegerea epocii istorice în care au trăit.

Merită memorizat!

„Istoria povestită” — amintirile martorilor sau participanților direcți la evenimentele istorice.

Să activăm: sarcini practice

În 2021, Institutul Ucrainean pentru Memoria Națională a prezentat resursa online „Arhivă de Istorie Orală”. Acesta este primul arhiv online politematic din Ucraina, oferind acces gratuit la interviuri video și audio colectate. Colectarea mărturiilor cu privire la diferite evenimente din istoria recentă, inclusiv Revoluția Demnității și războiul actual ruso-ucrainean, a început în primăvara anului 2014. În decurs de șapte ani, au fost adunate în arhiv peste 1600 de interviuri cu diverse tematici, inclusiv înregistrări realizate de alte instituții, organizații și cercetători privați și apoi transferate institutului pentru păstrare și publicare.

Gândiți-vă cât de important este în prezent crearea unor astfel de resurse și colectarea mărturiilor. Pot fi considerate mărturiile martorilor surse istorice? Cum pot fi verificate?

Arhiva istoriei orale
cutt.ly/e6d3cx9

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Definiți conceptele: „folclor”, „tradiție istorică”, „mit”, „cântec istoric”, „istorie orală”.
2. Explicați de ce basmele și miturile pot fi considerate surse istorice.

II. Discutați în grup

1. Care este dificultatea muncii istoricului cu sursele orale? Pot fi toți de încredere? Dați exemple de feiclor.
2. De ce amintirile martorilor oculari pot să difere semnificativ? Cum se află adevărul?

Feiclor — este un folclor nesigur, neadevărat.

III. Gândesc creativ

1. Pregătiți un raport cu tema: „Istoria Ucrainei în monumente de folclor”.
2. Studiați cântecul popular istoric „За Сибіром сонце сходить” și caracterizați-l ca monument de folclor (utilizați materialul de la pagina 85).

Cântecul „La Est de Siberia răsare soarele” (durată 02 min.31 sec)

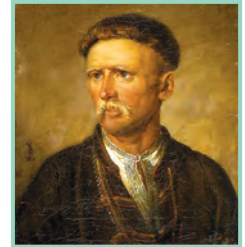
cutt.ly/2wy9vYbe

3. Faceți cunoștință de contextul istoric și vizionați filmul. Identificați informațiile despre viața lui Ustym Karmaliuk care sunt veridice și care au caracteristici de folclor. De ce este U. Karmaliuk numit „supererou din Vinița”?

Când Ustym Karmaliuk a fost prins prima dată, a avut noroc. Tribunalul de comitat, unde distrusese proprietățile stăpânilor, nu a reușit să trimită descrierea acțiunilor lui Karmaliuk, și el a fost trimis în Crimeea în loc de Siberia; pe drum, el a reușit să evadeze.

Când Ustym Karmaliuk a fost prins a doua oară, a avut din nou noroc. Alexandru I a emis manifestul său privind amnistia, iar pedeapsa cu moartea pentru Ustym a fost înlocuită cu deportarea în Siberia.

Karmaliuk a fost ucis într-o ambuscadă de nobilul Rutkovsky. Se spune că au tras nu cu gloanțe, ci cu un cui de argint — numai așa se poate omorî un personaj ca el, adică un vrăjitor, așa cum era considerat haiducul

Portretul Ustym Karmaliuk
(pictor — Vasil Tropinin)

Film de animație „Supermenul din Vinița”
(durata 03 min.54 sec) cutt.ly/Xwy9vXg5

§ 17 ISTORIA VĂZUTĂ ȘI AUZITĂ. INFORMAȚIA ISTORICĂ PE INTERNET

Ce ajută oamenii să redea ceea ce au văzut, impresiile și sentimentele lor? Cine și când a „inventat” imaginea? Istoria poate fi auzită și văzută?

1. CE SUNT SURSELE VIZUALE ȘI AUDIOVIZUALE?

Importante pentru istorici sunt creațiile umane care reflectă sentimentele și emoțiile strămoșilor noștri. Picturile, desenele, compozițiile muzicale, fotografiile, filmele și videoclipurile permit să pătrundem în lumea viziunii de viață a oamenilor de atunci și să studiem mai detaliat viața lor de zi cu zi. Aceste creații se împart în **surse vizuale** (doar imagini), surse audio și **surse audiovizuale** (unde se adaugă sunetul la imagine).

Joc pentru copii (pictor — Piter Breigli cel Mare, anul 1560)

» Ce informații despre timpul liber al copiilor în evul mediu „spunea” autorul imaginii? «

Merită memorizat!

Surse vizuale (picturale) — monumente ale culturii materiale din diferite epoci (desene, sculptură, pictură, postere, fotografii).

Sursele audiovizuale (filme și documente video) conțin atât imagini, cât și sunet.

Sursele vizuale sunt complexe pentru studiu — ele reflectă simțurile și viziunea creatorului lor, așa că cercetătorul trebuie să înțeleagă mai întâi intenția autorului. În plus, nu poți fi niciodată sigur de corectitudinea propriei tale înțelegeri, exact cum știa doar autorul. Lucrul cu o sursă vizuală prevede trei etape: descrierea sursei în sine, identificarea intenției sale și extragerea informațiilor istorice necesare despre epoca studiată.

Băiatul cu pipa
(pictor — Jean-Baptiste-Siméon Chardin, 1738)

CUM SĂ CERCETĂM SURSA VIZUALĂ

1. Analizați cu atenție sursa prezentată.
2. Formulați presupunerea cu privire la ideea pe care autorul / a creat-o, elaborând-o.
3. La ce detalii se concentrează autorul / autorea?
4. Caracterizați trăsăturile de caracter / starea de spirit a persoanelor reprezentate, îmbrăcămintea lor, obiectele de uz casnic, interiorul.
5. Stabiliți aproximativ perioada de creare a sursei și informațiile reflectate în ea.

2. ISTORIA ÎN ARTELE VIZUALE

Desenele — una dintre cele mai vechi surse istorice, primele dintre ele apărând în timpurile primitive. Acestea sunt descoperite pe pereții peșterilor, pe oase, pe pietre. Oamenii primitivi reflectau momente importante din viața lor — vânatoare, activități agricole, ritualuri magice. Un desen obișnuit era or-

Ornamentul. De exemplu, vechii tripilieni, care locuiau pe teritoriul Ucrainei, își decorau vasele cu imagini, care simbolizau soarele, apa, plantele.

În Antichitate, au fost inventate tehnici artistice mai avansate — fresce, **mozaicuri** și **vitralii**. Au apărut **picturi**.

Ornamentul — un model format din figuri geometrice sau plante.

Fresca — o pictură realizată cu vopsele pe tencuială umedă.

Mozaicul — o imagine sau model compus din bucăți colorate de sticlă sau pietre.

Vitrajul — o compoziție decorativă cu subiect, realizată din sticlă colorată și alte materiale care permit trecerea luminii.

Pictura — imagine realizată cu vopsea pe pânză, carton sau alt suport etc.

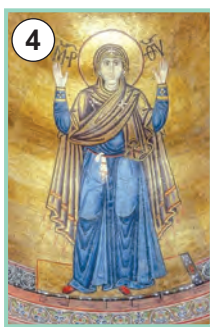
1
Desenul rupestru de pe tavanul peșterii Altamira din Spania (aproximativ între a XIV-a și a XII-a mileniu î.e.n)

2
Mozaicul roman antic din Casa Gladiatorilor, Kourion, Cipru (aproximativ în secolul al III-lea e.n.)

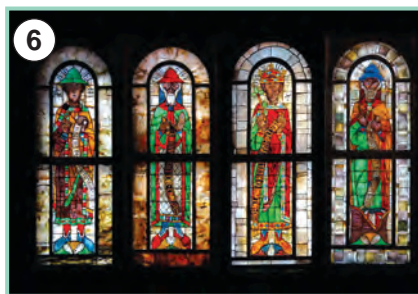
3
Vasele tripilienilor (V — IV sec. î.e.n)

4
Maica Domnului „Oranta” mozaicul Catedralei Sfintei Sofia în orașul Kyiv (sec.XI)

5
Fresca romană (40 — 30 î.e.n.)

6
Vitrajul Catedralei din Augsburg (sfârșitul secolului al XI-lea)

- » 1. Așezați sursele prezentate într-o ordine cronologică.
2. La ce caracteristici ale diferitelor epoci fac ele referire?

În Evul Mediu, printre cele mai răspândite imagini erau **icoanele și miniaturile de cărți**, predominant cu teme religioase.

Evanghelia de la Peresopnița
(1556 — 1561)

Cartea lui Iov
(sfârșitul secolului al
XI-lea). Mănăstirea
Sfânta Ecaterina
de pe Muntele Sinai.
Copiii lui Iov la ospăț.

Icoana Doroteia a
Maicii Domnului
(ultima treime a
secolului al XIII-lea)

Icoana Sfânta Maria Suedeză
cu Antonie și Teodosie
de la Peștera Pecersk

Icoana
„Acoperământul
Maicii Domnului”

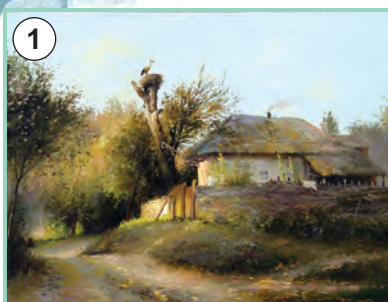
» Caracterizați sursele vizuale scrise (la alegere), folosindu-vă de materialele de la pag. 89. »

Artiștii din Epoca Modernă (sfârșitul secolului al XV-lea — începutul secolului al XX-lea) au creat genuri noi în pictură: **portret, peisaj**, tablouri cu teme de viață cotidiană, nelegate de religie. A apărut arta **gravurii**.

Portret — reprezentarea pictată, sculptată sau fotografică a unei persoane.

Peisaj — operă artistică în care natura este subiectul imaginii.

Gravură — imprimare pe hârtie a unui desen, care a fost prealabil sculptat pe o placă specială.

1
Cu îngerul pe umeri
(pictorul Iurie Jurca)

2
Trei surori Robinson
(pictorul Djordj Teodor Berton)

3
Călătorul, care privește
bolta cerească
(autor necunoscut)

Indicați, care este genul artei plastice al următoarelor imagini.

Principalul avantaj al picturii a fost considerat mult timp precizia redării lumii înconjurătoare. Cu toate acestea, după inventarea fotografiei, artiștii au început să acorde preferință propriului lor mod de a vedea lumea.

Biserica din localitatea Unterah
(artist — Gustav Klimt, 1916)

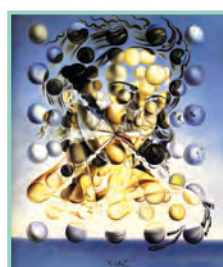
Pâine și vas cu fructe pe masă
(artist — Pablo Picasso, 1909)

Suprematismul —
(pictorul Kazimir Malevici 1916)

Peisaj
(pictor — Osip Vaskiv, 1914—1920)

Galateea cu sfere
(pictor — Salvador Dalí, 1952)

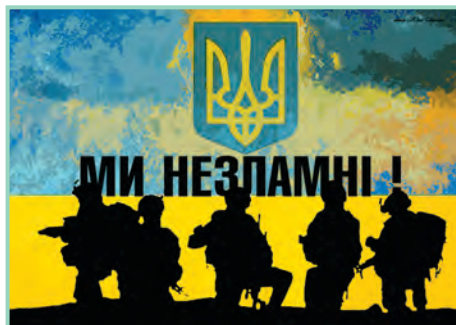
Ce, conform opiniei voastre, pictorii-moderniști doreau să redea prin imaginile sale?

O sursă istorică de valoare sunt **posterele** și **caricaturile**. Ele reflectă atitudinea autorului față de diverse evenimente și influențează gândirea a unui număr mare de oameni datorită distribuirii semnificative.

Caricatura politică despre justiție
(autor — Oleksiy Kustovsky,
2021)

Posterul „Noi suntem de neînvinși!”
(autor — Iuri Neroslik, 2022)

Pentru ce, după părerea voastră, au fost create asemenea imagini? Care este poziția autorilor? Este ușor de le descifrat? De ce?

3. FOTOGRAFII, FILME, DOCUMENTE VIDEO

În secolul al XIX-lea, inventatorul francez Joseph Niépce a creat camera foto și a realizat primele fotografii. Curând, acest lucru a deschis calea către inventarea aparatului de film și prima filmare, realizată de frații Lumière. În timp, aparatele foto au devenit prezente în fiecare familie. Albumele foto de familie reprezintă o resursă importantă nu doar pentru istoria unei familii, ci și pentru istoria unei anumite epoci.

Fotografiile sunt mărturiile ale trecutului, capabile să spună multe istoricilor. Cercetătorii creează albume, fotografii tematice, care permit observarea detaliilor evenimentelor, la care nu s-a acordat atenție în sursele scrise.

Absența unui text explicativ complică lucrul cu fotodocumentele — multe lucruri trebuie să fie înțelese de către cercetător. Această deficiență lipsește în cazul documentelor video și de film — majoritatea acestora au un scenariu și un text autor, prezentând evenimente într-o anumită succesiune. Se adaugă și sunetul — astfel, sursa vizuală devine audiovizuală. Documentele video, foto și film adesea povestesc despre evenimente mai mult decât participanții lor.

Să cugetăm!

1. Cum a influențat apariția fotografiei și a filmului cercetarea în domeniul istoriei?
2. De ce sunt considerate documentele cinematografice și fotografice importante în studiul istoriei? Le putem încredința în totalitate?
3. Prin ce se deosebește filmul documentar de cel fictiv?

Prima cameră foto

Camera de film modernă

Camera de film din 1925

ORDINEA ANALIZEI FOTODOCUMENTULUI

1. Când și unde a fost realizată fotografia? Prin ce caracteristici putem identifica locul și momentul capturii?
2. Câte persoane sunt prezente în imagine? Care este vârsta și genul lor?
3. Ce fac persoanele din imagine? Ce emoții exprimă?
4. Ce se poate spune despre aspectul lor exterior, îmbrăcăminte și decorul încăperii?
5. Este disponibilă suficienta informație pentru a confirma presupunerile făcute?
6. Ce imagine a încercat să transmită autorul / autoarea prin fotografia respectivă?

4. INTERNETUL CA MEDIUL INFORMAȚIONAL

La sfârșitul secolului al XX-lea, a apărut rețeaua globală „Internet”, care a creat un spațiu informațional unic pentru cea mai mare parte a lumii. Acest lucru s-a întâmplat datorită inventării unor noi mijloace de transmitere a informației. Internetul dispune de un sistem de căutare, distribuție și utilizare a informației. Prin intermediul său, a devenit posibil accesul la majoritatea surselor scrise și audiovizuale.

Cu toate acestea, trebuie să fim precauți. **Internetul nu este o sursă independentă de informație și nu poate înlocui alte surse de informații, în special cele istorice.** În primul rând, nu conține toată informația necesară, multe surse importante lipsesc. În al doilea rând, informația de pe internet nu este întotdeauna credibilă, deoarece poate fi creată și distribuită de oricine.

În același timp, bazele de date electronice, site-urile de referință, publicațiile online specializate, site-urile și rețelele sociale ale autorităților oficiale reprezintă surse importante de informații, iar materialele lor pot deveni surse istorice pentru istoricii viitorului. Informația disponibilă pe internet permite cercetătorilor să lucreze la distanță la propriile lor cercetări și să prezinte publicului rezultatele obținute.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știi să sitematizez informația nouă

1. Dați definiții pentru următoarele concepte: „sursă vizuală”, „sursă audiovizuală”, „ornament”, „frescă”, „mozaic”, „vitrain”, „gravură”, „icoană”, „pictură”, „peisaj”, „portret”.
2. De ce operele de artă vizuală sunt considerate surse istorice? Care este complexitatea cercetării lor?
3. Caracterizați valoarea documentelor foto-, film- și video.

II. Discutați în grup

Putem considera informația din rețeaua „Internet” sursă istorică? Propuneți regulile de lucru cu asemenea informații.

III. Gândesc creativ

Alcătuți o mică povestire (trei-cinci propoziții) despre o internet-sursă, de care vă folosiți. Explicați, ce influență are internetul în răspândirea informației în lume. Poate fi această informație pozitivă totdeauna?

§ 18 SURSELE ETNOGRAFICE — COMORILE TRADIȚIONALE ALE POPORULUI

Cum păstrează oamenii propria lor istorie? De ce pot fi similare tradițiile și obiceiurile diferitelor popoare? Cum influențează tradițiile familiale valorile unei națiuni?

1. ETNII ȘI ETNOGRAFIE

Pe Pământ trăiesc numeroase popoare. Fiecare dintre ele are caracteristici distincte: limba vorbită de membrii săi, teritoriu bine delimitat, tradiții. Oamenii de știință numesc aceste comunități **etnii**, iar știința care le studiază este **etnografia**.

Merită memorizat!

Etnos (popor) — o colectivitate de oameni care au un teritoriu comun de origine, limbă, cultură, tradiții și obiceiuri.

Etnografia (greacă „ethnos” — *popor*, „graphia” — *scris*) — știința popoarelor (etnos), care investighează originea, așezarea, stilul de viață și cultura lor.

Zuluții (fotografie actuală)

Informațiile despre răspândirea diferitelor popoare pot fi găsite pe **hărțile etnografice**. Chiar și astăzi, pe Pământ trăiesc popoare, care utilizează instrumente de muncă din vremurile străvechi. Unele triburi din Africa și Asia încă vânează cu arcul și săgețile în zilele noastre.

1. De ce credeți că zuluții au păstrat tradițiile lor străvechi?
2. Analizați atent fotografia. Se poate trage concluzia că lumea modernă a avut un anumit impact asupra modului de viață al zuluților?
3. Caracterizați fotografia ca sursă istorică, folosind referința la pagina 94.
4. Cu ajutorul surselor suplimentare, pregătiți o poveste despre tradițiile și obiceiurile zuluților.

POPOARELE, CARE LOCUIESC PE TERITORIUL UCRAINEI

Priviți harta. Ce etnități sunt indicate? Ce informații despre ele putem afla după hartă?

Să activăm: minut practic

Răspândirea popoarelor pe teritoriul Ucrainei a avut loc de-a lungul mai multor secole. În timp ce se deplasau, reprezentanții diferitelor popoare își păstrau propria lor cultură, tradiții și valori.

Pregătiți un proiect: „Tradițiile popoarelor, ce locuiesc în Ucraina”.

Polonezi

moldoveni

găgăuz

tătari din Crimeea

români

bulgari

greci

Teritoriile Ucrainei au fost locuite de diferite popoare. În Ucraina trăiesc peste o sută de națiuni și etnii, care își păstrează propria cultură și tradiții. În același timp, majoritatea populației în statul nostru sunt ucraineni. Limba ucraineană, simbolurile de stat sunt stabilite în Legea Fundamentală — Constituția Ucrainei. Fiecare etnie are propriile sale tradiții în domeniul gospodăriei, alimentației, costume naționale, obiceiuri și tradiții. Etnografiile adună informații despre tradițiile popoarelor, studiind schimbările lor pe parcursul istoriei.

Să activăm: sarcini practice

1. Analizați construcțiile locative din diferite regiuni istorico-geografice ale Ucrainei. Identificați trăsăturile comune și distincte ale acestora.
2. Pregătiți o scurtă prezentare istorică privind particularitățile culturii și stilului de viață al reprezentanților unei etnii care trăiește în Ucraina.

Guțulșcina

Polesie

Podilia

Boikivscina

Slobojanscina

O metoda principală pe care etnografiile o utilizează în timpul activității lor este observația și descrierea obiceiurilor vieții cotidiene ale diferitelor popoare. Acest lucru este precedat de o fază de pregătire responsabilă. Etnografiile se bazează pe sursele deja existente, caută informații în documente, cronici etc. De asemenea, este important să se identifice locul unde va avea loc cercetarea etnografică. Acesta poate fi o regiune istorico-geografică sau un așezământ în parte. Cercetarea poate include interacțiunea cu localnicii, descrierea obiectelor vieții și gospodăriei lor, înregistrarea folclorului local.

Materialele colectate de etnografi sunt numite surse etnografice. Acestea sunt păstrate în laboratoare de cercetare științifică, colecții private și expuse în muzee.

Excursia virtuală a muzeului „Satul ucrainean”
cutt.ly/YLzah4G

Ce obiecte vedeți pe fotografii?
 Despre ce ele mărturisesc analiticului analiticei?

Merită memorizat!

Sursele etnografice reprezintă informații obținute în timpul observării vieții diferitelor etnii.

Expoziția etnografică a muzeului în orașul Staroconstantiniv din Hmelnițk

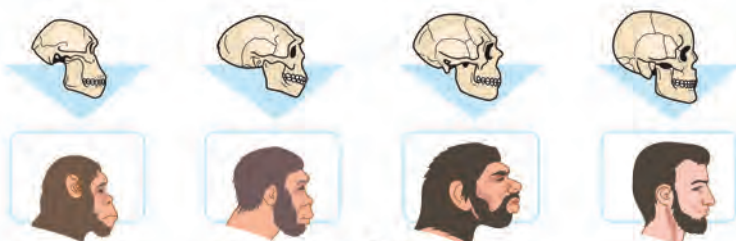
2. ANTROPOLOGIA ȘI LINGVISTICA

Etnografia este strâns legată de **antropologie**. Această știință investighează ființa umană în calitate de entitate biologică, studiază structura corpului uman și modul în care oamenii s-au schimbat de-a lungul istoriei.

Merită memorizat!

Antropologia (din greaca veche „anthropos” om, „logos” — cuvânt) este știința care se ocupă cu studiul corpului fizic al omului, originea sa și procesul de dezvoltare.

Antropologii acordă o atenție deosebită cercetării resturilor fosile ale oamenilor din trecut, dimensiunilor antropologice ale contemporanilor și contemporanelor, precum și cercetărilor genetice. Prin aceste mijloace, oamenii de știință studiază originea și răspândirea oamenilor pe Pământ. Formarea diferitelor tipuri de oameni a fost influențată de numeroși factori, cum ar fi locul de trai, condițiile naturale, alimentația etc.

Etapele formării omului

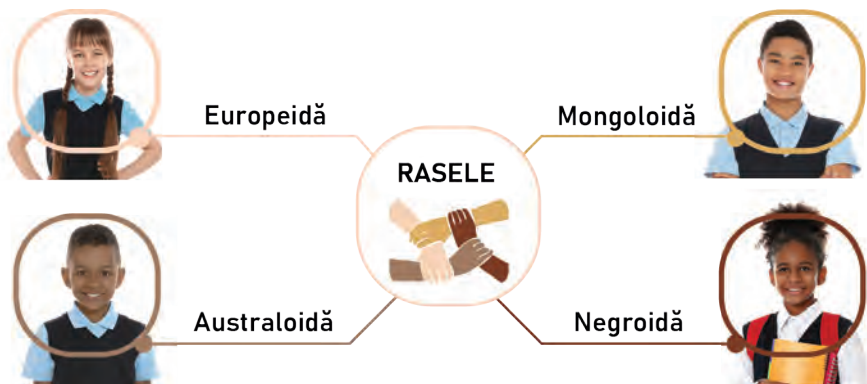

Gândiți-vă, cum s-a schimbat aspectul oamenilor de-a lungul istoriei.

Să cugetăm!

Cum condițiile de viață ale oamenilor, în opinia dumneavoastră, au influențat formarea raselor umane?

O trăsătură definitorie a oricărui grup etnic este limba sa. Limba în sine poate dezvălui multe cercetătorului despre caracteristicile vieții unei anumite populații. **Lingvistica** se ocupă de studierea și analiza limbii, compararea și urmărirea legăturii dintre limbă și alte manifestări ale culturii.

Merită memorizat!

Lingvistica este știința despre limbă în general și despre anumite limbi ale popoarelor lumii.

Analizând sursele istorice, cercetătorul / cercetătoarea trebuie să înțeleagă conținutul principal al scrisului. Cunoașterea limbii este o cerință indispensabilă pentru un savant, deoarece auditorul / auditoarea sau cititorul / cititoarea trebuie să interpreteze corect sensul cuvintelor și expresiilor, așa cum au fost ele plasate de autor / autoare sau povestitor / povestitoare. Înțelegerea a ceea

ce se discută nu este dificilă, dacă povestea se referă la evenimente recente. În schimb, textele scrise acum două sute și ceva de ani trebuie să fie corect descifrate pentru a reda conținutul lor. În timpul lucrului cu texte vechi, oamenii de știință aleg cu grijă cuvintele care se potrivesc cel mai bine cu originalul.

* O clipă pentru curiozități

Sensul, chiar și al unor cuvinte bine cunoscute de noi, a evoluat de-a lungul timpului. De exemplu, noțiunea de „popor”. În utilizarea științifică, sensul său este sinonim cu cuvântul „etnie” și indică o comunitate de oameni cu aceeași limbă și cultură. Cu toate acestea, adesea se poate auzi acest cuvânt pentru a defini toți cetățenii unui stat modern — de exemplu, poporul Ucrainei. În Evul Mediu, acest termen se referea doar la cavalerii — războinici și locuitorii unor anumite orașe independente. Țăranii nu erau considerați parte a poporului. În antichitate, doar bărbații-războinici erau considerați popor

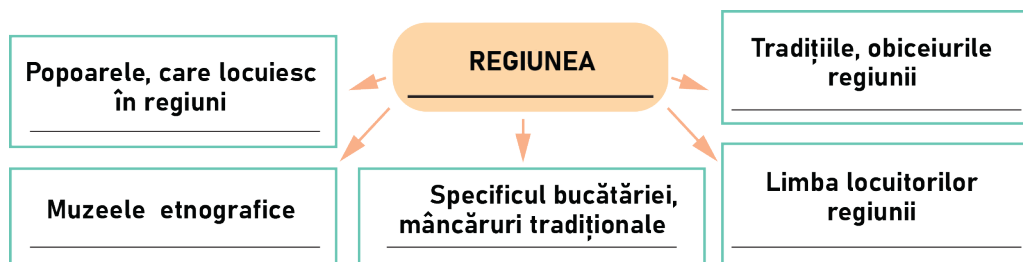
ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știi să sistematizezi informația nouă

1. Dați definiții pentru termenii: „etnie”, „etnografie”, „sursă etnografică”.
2. Enumerați etniile care trăiesc pe teritoriul Ucrainei (utilizați harta de la pagina 97).

II. Discutați în grup

Împărțiți-vă în grupuri și distribuiți între voi regiunile istorico-geografice. Realizați un proiect de cercetare intitulat „Caracteristici etnografice ale Ucrainei” (fiecare grupă cercetează propria regiune). Ordonați informațiile schematic (conform modelului) și prezentați-le în clasă.

III. Gândesc creativ

Imaginați-vă, că sunteți lingviști și reflectați asupra circumstanțelor, care au contribuit la apariția limbilor moderne. Care este importanța limbii pentru cultura și istoria omenirii??

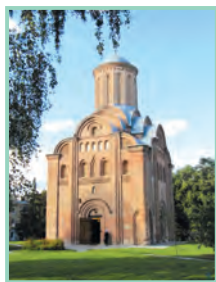
§ 19 UNDE ȘI CUM SE PĂSTREAZĂ SURSELE ISTORICE?

Pentru ce se păstrează sursele istorice? Cine și când a început să le acumuleze? Ce rol au muzeele și arhivele în păstrarea „patrimoniului istoric”?

1. MUZEILE ȘI MODUL LOR DE ÎMBOGĂȚIRE

Nevoia de a păstra informații despre trecut a existat din timpurile străvechi. Oamenii primitivi au lăsat date despre epoca lor în desene rupestre. În Antichitate au apărut primele încercări de a fixa istoria în scris. În Evul Mediu s-au creat numeroase cronici și cronografe care descriau viața oamenilor. Societatea modernă își propune, de asemenea, să reconstituie, să păstreze și să transmită informații istorice generațiilor viitoare. Din păcate, nu toate monumentele istorice pot fi păstrate din cauza războaielor, situațiilor de urgență și a dezastrelor naturale.

Ați aflat deja că orice fragment al trecutului care a supraviețuit până în zilele noastre este denumit în știință „monument istoric”. Ansamblul monumentelor formează patrimoniul istorico-cultural.

Biserica de vineri din orașul Cerniviv (construită la sfârșitul secolului al XII-lea — începutul secolului al XIII-lea)

Pectorala scitică de la Tovsta Mohyla — tumul pe teritoriul regiunii Dnipropetrovsk (secolul al IV-lea î.e.n.).

Litopisul lui Samiil Velichko despre căzăcime (a doua jumătate a secolului al XVII-lea — începutul secolului al XVIII-lea).”

1. Gândiți-vă, dacă se pot considera obiectele reprezentate ca monumente istorice.
2. Ce informații istorice ar putea oferi acestea cercetătorului?

Pentru păstrarea monumentelor trecutului, se înființează instituții speciale — **muzee**.

Merită memorizat!

Muzeu (din greacă — „templul muzelor”) — instituție care adună, studiază, păstrează și expune pentru vizionare obiecte materiale ce reprezintă monumente istorice și culturale.

* O clipă pentru curiozități

Grecii antici considerau istoria ca pe o formă de artă. Protectoare ale artelor erau zeițele numite — Muze. Muza Clio se preocupa de istorie. De obicei, ea era reprezentată, ținând manuscrise în mână. Uneori, lângă ea era desenat un ceas de soare, cu ajutorul căruia ea veghea asupra timpului.

Să activăm: minut practic

Muzeul Egiptean din Kair este cea mai mare colecție de obiecte de artă din Egiptul Antic în întreaga lume. Colecția sa numără aproximativ 120.000 de exponate. Printre acestea se află numeroase mumii regale descoperite în timpul săpăturilor din Valea Regilor, bijuterii, obiecte de uz casnic și opere de artă. Comorile mormântului faraonului Tutankhamon sunt considerate cele mai importante exponate.

Aflați mai multe despre Muzeul Egiptean din Kair și exponatele sale și pregătiți o relatare despre acestea.

Statuia paznicului mormântului lui Tutankhamon

Paletele faraonului Narmer

Cupa Lotus („Cupa Dorințelor”)

„Masca de aur a faraonului Tutankhamon

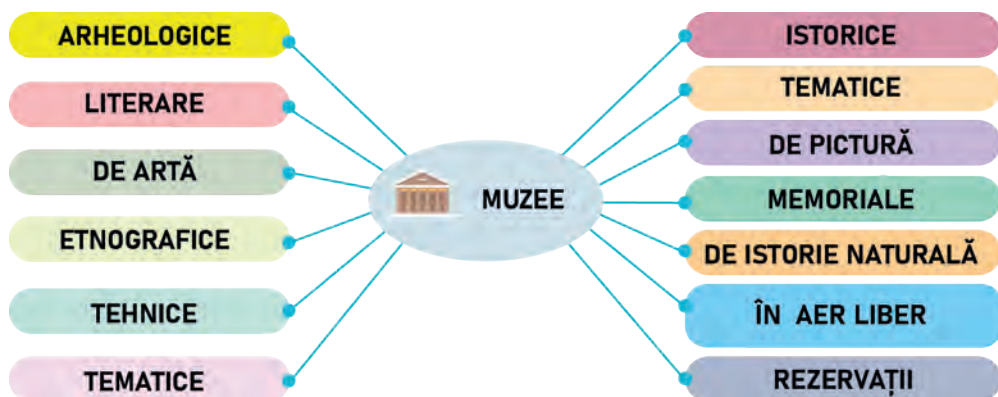

Sarcofag și mumia faraonului

Exponatele Muzeului Egiptean din Kair

Muzeele nu sunt neapărat palate grandioase. Un muzeu poate fi și o simplă casă de locuit, dacă, de exemplu, o persoană remarcabilă a trăit în ea. Există, de asemenea, muzee în aer liber

(muzee în aer liber) — muzee ale arhitecturii și vieții cotidiene. Muzeele istorico-arhitecturale sunt grupuri de monumente arhitecturale care au valoare istorică și se află sub protecția statului. Muzeele sunt create și în unele școli. Istoricii folosesc exponatele din muzee pentru cercetare și pentru a crea o imagine despre trecut.

1. Gândiți-vă, de ce muzeele sunt atât de diverse.
2. În ce muzee ați fost? Care muzeu v-a impresionat cel mai mult?

Exponat — obiect expus pentru vizionare într-un muzeu sau la o expoziție.

Expoziție — aranjarea exponatelor într-o anumită ordine.

2. ARHIVE. BIBLIOTECI. MEDIATECI

Colectarea, păstrarea și organizarea documentelor scrise sunt responsabilități ale altor instituții, numite.

Merită memorizat!

Arhivă — instituție științifică, în care sunt păstrate, organizate și cercetate sursele istorice scrise și documentele.

Arhivele au apărut aproape în același timp cu apariția scrișului. Ca de obicei, în ele se păstrează manuscrise vechi, planuri de orașe, scrisori oficiale și alte dovezi valoroase despre trecut. Arhivele sunt deținute de autoritățile publice, instituții de stat și private. Arhivele nu sunt utile doar pentru cercetători —

arhitecții, constructorii și avocații se folosesc de ele. Fiecare dintre noi se poate adresa la arhive, pentru a obține diferite informații necesare.

Clădirea Arhivelor Naționale ale Japoniei din orașul Tokyo

» Cum Vă gândiți, cercetătorii din care domenii, ar trebui să lucreze în arhive? »

Pentru arhivele moderne, se construiesc spații special echipate cu ferestre înguste, care nu permit trecerea razelor directe ale soarelui, deoarece lumina solară poate strica documentele. Este important să se mențină o temperatură și o umiditate constante în arhive. Documentele sunt păstrate în cutii închise ermetic pe rafturi. Fiecare document are propriul său cod — numărul dosarului, fondului în care este inclus. Există cataloage separate, care oferă o listă a fondurilor. Aceasta ajută rapid de găsit numărul fondului și dosarul necesar. Multe informații sunt disponibile pe site-urile oficiale ale instituțiilor de arhive, permițând accesul la documente de la orice loc din lume.

Cele mai valoroase documente se înregistrează pe casete, adică se creează microfilme. Acestea sunt întotdeauna păstrate separat de documente, în cazul în care originalul este stricat sau pierdut. Tehnologiile moderne permit digitalizarea documentelor și păstrarea acestora în format electronic.

Imaginea interioară încăperii ale Arhivei Municipale Istorice din orașul Quêlar, Spania

- »
1. Elaborați un ghid „Reguli de organizare a arhivelor”.
 2. Ce condiții speciale determină păstrarea documentelor de arhivă? »

Studiul documentelor este responsabilitatea specialiștilor numiți arhivari. Aceștia sistematizează documentele după tim-

Restaurator în timpul lucrului

» Pregățiți un mesaj despre caracteristicile muncii unui restaurator/unei restauratoare. Ce trăsături de caracter ar trebui să aibă o persoană în acest domeniu? »

pul și locul de creare, stabilesc autorul, traduc la nevoie în limbi moderne, evaluează autenticitatea și pregătesc documentele pentru publicare.

În muzee și arhive, sursele istorice nu doar sunt păstrate și studiate, ci și, la nevoie, sunt restaurate — adică sunt aduse la starea lor originală. Acest lucru este realizat de către specialiști calificați — **restauratori**.

Cronicile, amintirile, scrisorile călătorilor, biografiile personalităților remarcabile, precum și cercetările istoricilor se găsesc în difrite cărți. Acestea pot fi manuscrise sau tipărite și sunt păstrate în **biblioteci**.

Merită memorizat!

Bibliotecă (din greacă „βιβλίον” — carte și „θήκη” — adăpost) este o instituție care adună și păstrează cărți pentru folosirea publică.

Bibliotecile moderne conțin nu doar materiale scrise sau tipărite, ci și materiale multimedia — înregistrări video și audio. Acest tip de bibliotecă este numit.

Aspectul interior al bibliotecii și mediatecii:

1 — Biblioteca P. Tychyna, Kiev; 2 — Mediateca din orașul Sendai, Japonia

În Ucraina, fiecare persoană poate să-și creeze propria bibliotecă. La dorință, se poate aduna a arhivă familială, care să cuprindă tot ceea ce poate servi drept sursă pentru studierea is-

toriei familiei: scrisori, fotografii, înregistrări video, jurnale, documente, obiecte de valoare, și altele. Arhiva poate exista și în format digital: în memoria computerului, pe suporturi electronice de informație sau într-un depozit de date în cloud.

3. LUCRUL CU SURSELE ÎN ISTORIE

Complexul de discipline științifice care studiază originea surselor istorice, tipurile acestora și stabilește regulile utilizării lor în cercetarea istorică se numește.

Atitudinea critică față de surse reprezintă principala regulă a istoricului. Principala sarcină a cercetătorului este să caute sursa. Următorul pas este să determine când a fost creată, cine este sau poate fi autorul său, și la ce este dedicată. Apoi, sursa trebuie comparată cu alte surse similare. Pentru acest lucru, diferite surse trebuie grupate în funcție de subiect, timp și locul evenimentelor descrise, pentru a identifica neconcordanțele dintre ele.

Doar informațiile confirmate de o serie de surse independente una de cealaltă pot fi considerate. Pe baza acestor fapte istorice, istoricul creează o.

Merită memorizat!

Fapt istoric — un eveniment istoric unic, a cărui autenticitate este dovedită de știința istorică.

Imaginația trecutului — reprezintă o reprezentare autentică a unui eveniment sau a unei persoane în conștiința cercetătorului.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știi și sistematizez informația nouă

1. Dați definiții termenilor: „muzeu”, „exponat”, „expoziție”, „arhivă”, „bibliotecă”, „fapt istoric”.
2. Prezentați exemple de distrugere a surselor istorice de către natură și de către om.
3. Cum lucrează istoricul cu sursele?

II. Discutați în grup

1. Cum să creezi un arhiv familial? Ce trebuie să faci în acest sens?
2. Poate fi afirmat, că în viitor mediatecile vor înlocui complet bibliotecile?

III. Gândesc creativ

Imaginați-vă, că ați primit un document, care poate fi o sursă istorică. Propuneți o ordine și un plan pentru cercetarea lui.

§ 20 LUCRARE PRACTICĂ. GHID ÎN TRECUT. SURSE DE INFORMAȚIE

Ce metode de cunoaștere a trecutului vă sunt cunoscute? Ce discipline istorice specifice ajută cercetătorii să studieze trecutul? Cine și cum cercetează sursele istorice? Despre ce se poate afla prin intermediul surselor istorice?

1. DICȚIONAR TERMINOLOGIC

Determinați, la ce categorie aparțin sursele istorice prezentate. Completați cuvintele-lipsă în text (*lucrați oral*).

La sursele _____ aparțin monumentele _____ culturale. Cel mai adesea, acestea sunt obținute în urma cercetărilor arheologice. La sursele _____ aparțin acele _____, care există în formă scrisă. Printre ele se nu-

măra operele autorilor antici, cronici, și documente. Sursele _____ sunt reprezentate prin fotografii, care reflectă realități. În cea mai mare parte, _____ îmbină reprezentarea evenimentelor cu viziunea autorului. La monumentele artei plastice aparțin _____. În lumea modernă, o importanță considerabilă o are rețeaua „Internet”, care s-a transformat într-un loc de stocare a surselor _____.

2. EDUCAȚIA ÎN MEDIA, SAU CUM DE OBSERVAT FEICUL

Fapt sau feic

Gândiți-vă, oare se poate avea încredere în fiecare informație? Cum determinați în viața de fiecare zi care informație este credibilă și care nu? Scrieți în caiet ghidul „Cum de prelucrat o sursă de informație”.

În lumea contemporană, informația reprezintă baza vieții umane. Nu întâmplător se numește secolul XXI „informativ”, deoarece omenirea primește zilnic o cantitate enormă de informații din ziare, televiziune, internet etc. Nu există probleme în a găsi și a te informa despre orice temă care ar interesa o persoană.

Dar întotdeauna astfel de informații sunt credibile? Se poate avea încredere în tot ceea ce se arată și publică? Pentru a evalua cu competență informația, a determina credibilitatea sa și a recunoaște știrile false, o persoană trebuie să fie educată în media.

Educația în media — un set de cunoștințe, abilități și competențe care permit înțelegerea, analizarea și evaluarea critică a surselor de informații.

Feic (din engleză „fake” — fals) — orice informație distorsionată, neadevărată sau falsificată, prezentată ca fiind adevărată.

Așadar, educația în media este esențială pentru o persoană modernă, astfel încât să:

- înțeleagă influența mass-media asupra societății;
- știe cum să verifice faptele și să recunoască știrile false;
- distingă sursele de informații de calitate de cele de slabă calitate;
- poată identifica informația „dăunătoare” și să se protejeze de influența ei.

Să activăm: minut practic

În anul 2020, Institutul Ucrainean de Memorie Națională a inițiat o serie de filme despre trecutul regiunii de stepă a Ucrainei, în care demontează miturile imperiale rusești despre istoria Nordului Mării Negre. Extrageți informații interesante despre Odesa din video. Ce v-a plăcut sau impresionat în istoria acestui oraș?

Film animat despre istoria Odesei (durata 2 min. și 9 sec)
cutt.ly/nwy9byQF

CUM DE IDENTIFICAT FEICUL

FAKE

1

Citeste cu atenție sursa. Identifică principala idee. Conținutul său nu stârnește îndoieli?

2

Verificați cine este autorul/sau autorii sursei. Are el/ea/ei calificările corespunzătoare pentru a aborda subiectul?

3

Citiți întregul material pentru a vă asigura că titlul corespunde conținutului sursei

4

Verificați, dacă există surse la care autorul/autorii se referă și dacă aceste surse sunt plasate pe resurse oficiale

5

Reușește autorul/autorii să prezinte diferite păreri asupra temei?

6

Asigurați-vă în mod obligatoriu că autorul/autorii se referă la experți reali. Evitați sursele care folosesc formulări generalizate, precum "Cercetătorii consideră...".

7

Verificați, dacă autorul/autorii respectă propria poziție. Folosesc ei alte surse sau gânduri ale altor cercetători pentru a-și susține argumentele?

Să activăm: minut practic

Încercați să prezentați în clasă două știri — una adevărată și una falsă. Împreună cu colegii de clasă, stabiliți care dintre știri este adevărată.

3. JOCUL „ÎNCREDERE! NEÎNCREDERE!”

Analizați sursele de informație furnizate și determinați care dintre ele sunt cele mai veridice și care sunt cele care pot conține cel mai adesea informații incredibile. Comparați-vă gândurile cu colegii de clasă — formați perechi și jucați jocul „Încredere! Neîncredere!”. Argumentați-vă răspunsurile.

1. Document de pe site-ul oficial al statului

2. Știre televizată de la serviciul de știri

3. Postare pe rețelele sociale

4. Articol dintr-un jurnal științific

5. Povestea unui martor ocular

4. VICTORINĂ ISTORICĂ

Răspundeți la întrebări și îndepliniți sarcinile.

1. Oferiți definiții pentru noțiunile de „feic” și „educația în media”.

2. Ce tipuri de surse istorice cunoașteți?

3. Enumerați disciplinele istorice specializate pe care le cunoașteți.

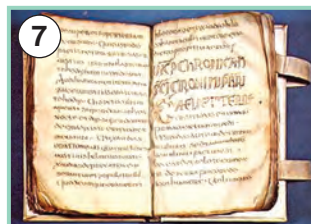
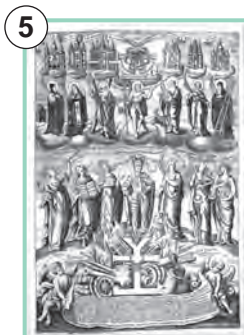
4. Care este diferența dintre sursele istorice și sursele informaționale? Care dintre ele sunt mai veridice și de ce?

5. De ce este necesar să fii media-educat în lumea modernă? Ce influență poate avea informația falsă asupra societății?

§ 21 LECȚIA DE RECAPITULARE DIN CAPITOLUL 2. CONTROL ȘI CORECȚIA CUNOȘTIINȚELOR ACUMULATE

1. CALEIDOSCOP ISTORIC

Analizați imaginile și determinați în ce grup dintre cele enumerate surse istorice se încadrează. Asociați-le: formați perechi oral, combinând cifrele (numerele fotografiilor) și literele (variantele de răspuns).

A — materiale; B — scrise; C — orale; D — etnografice;
E — Informativ; F — documente foto

2. TEST TERMINOLOGIC

Soluționați un joc online de cuvinte încrucișate (sca-
nați codul QR sau accesați link-ul). Utilizați cuvântul-che-
ie al cuvântelor încrucișate pentru a crea un mesaj pentru
enciclopedia istorică.

Online crossword
cutt.ly/yX7bLmV

3. JOCURI ARHEOLOGICE

Formați grupuri. Examinați sursele materiale istorice (pag. 113). Elaborați o
listă de întrebări (două-trei pentru fiecare sursă). Pregătiți un discurs despre să-
păturile arheologice. Înregistrați un plan succint în caiet.

4. CERCETĂTORI DE SURSE

1. Studiați colecția de concepte în nori de cuvinte. Pregătiți un raport despre subiectele relevante.

2. Răspundeți la următoarele întrebări:

- De ce și cum oamenii păstrează memoria istorică și culturală?
- Cum lucrează istoricii cu sursele?
- Pot comite istoricii greșeli?
- Cum se poate preveni răspândirea feicurilor?

5. LABORATOR DE CERCETARE

Imaginați-vă că sunteți un cercetător. Creați un caiet de activități pe tema „Cum omul cunoaște trecutul”.

▶▶▶ **Leporello (Лепбук)** — o mapă sau o mică carte în care se găsesc informație despre o temă specifică. ▶

CAPITOLUL 3. ISTORIA ÎN JURUL NOSTRU

§ 22 UNDE „ESTE” ISTORIA?

Amintiți-vă, cum și unde puteți „vedea” istoria. Cum ajută monumentele istorice la studierea trecutului? Despre ce pot „povesti”? Ce tipuri de muzee există?

1. PRIMELE MUZEE

Din vremuri străvechi, oamenii au căutat să-și păstreze moștenirea materială și spirituală. De la o generație la alta, au transmis experiența istorică și obiectele antice. Arheologii au descoperit o colecție de astfel de obiecte în depozitele Palatului din Cnossos, pe insula Creta (secolul al XVI-lea î.e.n.), în biblioteca lui Așurbanipal din orașul Ninive (secolul al VII-lea î.e.n.), unde erau păstrate tăblițe de lut cu texte antice.

În Antichitate, obiectele valoroase erau păstrate în colecții private. Adesea, în temple sau castele, se găseau colecții de picturi, icoane, cărți manuscrise, bijuterii etc. Mai târziu, astfel de colecții au devenit accesibile publicului larg. Astfel au apărut primele muzee.

? Să cugetăm!

Priviți ilustrațiile. Gândiți-vă la expozițiile cărora le-ar putea aparține exponatele. Care este valoarea istorică a acestora pentru proprietar, pentru muzeu și pentru Ucraina?

Biblioteca Muzeonului Alexandriei din Egipt (*desen contemporan*)

» Demonstrați, că muzeioanele au fost centre științifice și culturale ale Antichității. »

Detalii istorice

Muzeonul Alexandriei a fost înființat în secolul al III-lea î.e.n., în timpul domniei lui Ptolemeu I Soter. Centrul muzeului era sanctuarul muzelor, dar complexul impresionant de clădiri includea și camere pentru rezidenți, o sală de mese, bibliotecă, laboratoare, galerie, spații pentru lectură și plimbări etc. La invitația lui Ptolemeu, muzeonul era frecventat de distinși savanți care se bucurau de întreținerea regală completă. Ulterior, au fost adăugate colecții de plante, iar cercetări științifice au fost desfășurate aici. Printre oamenii de știință, care au lucrat în Muzeonul Alexandriei se numără matematicienii Euclid și Eratostene, astronomul Hipparchus și medicul Herophilus. Se presupune, că în componența muzeonului funcționa și faimoasa Bibliotecă Alexandrina, considerată cea mai mare bibliotecă a Antichității.

Muzeele clasice (unde sunt păstrate, expuse și cercetate expozitiile) au apărut în Europa în perioada Renascentistă (secolele XIV-XVII). În cadrul muzeelor funcționau laboratoare de cercetare, unde se colectau mostre din regnul vegetal și animal, minerale și exponate etnografice. Erau populare camerele destinate expunerii și conservării diferitelor colecții tematice — cunoscute sub numele de cabinet de curiozități sau *kunstkamere*.

2. CELE MAI CUNOSCUTE MUZEE DIN LUME

Muzeele moderne se deosebesc semnificativ de cele care au existat în Antichitate sau în Evul Mediu. Acestea nu expun doar obiecte antice, ci au și laboratoare științifice, ateliere de restaurare. Muzeele devin locuri de întâlniri creative și evenimente educative. Era mijloacelor interactive și multimedia a extins considerabil rolul muzeelor în viața societății.

Turiștii au întocmit propriul lor clasament al celor mai cunoscute muzee din lume. Unul dintre cele mai vizitate este **Muzeul Luvru din Paris**, Franța, fondat în 1793. Acesta este amplasat în fosta reședință a regilor Franței. În colecția artistică a Luvrului sunt păstrate peste 35.000 de exponate.

?

Să cugetăm!

În Luvru sunt expuse doar acele picturi, care au fost create până în anul 1848. Vă puteți întreba despre evenimentele, care au avut loc în Franța în 1848. Gândiți-vă la motivul pentru care colecția Luvrului este limitată la această dată.

Una din sălile Luvru (fotografie actuală)

Folosiți codul QR sau urmați link-ul și explorați colecțiile Muzeului Luvru. Utilizând sursele de informații disponibile, pregătiți un articol pentru un jurnal istoric despre unul dintre exponatele muzeului.

Colecția Luvru cutt.ly/eLzamOV

Britanicul Muzeu (Londra, Marea Britanie) a fost înființat în 1753. Colecția muzeului cuprinde aproximativ 8 milioane de exponate. Aici sunt adunate opere de artă unice și descoperiri arheologice din diferite colțuri ale lumii, prin care se poate urmări istoria culturii umane de la începuturi până în zilele noastre. În 1972, biblioteca muzeului s-a separat, iar în sala de manuscrise sunt păstrate documente medievale unice (cum ar fi Magna Carta, creată în Anglia în 1215) și chiar autografele lui Galileo Galilei și René Descartes.

3. MUZEELE NAȚIONALE DIN UCRAINA

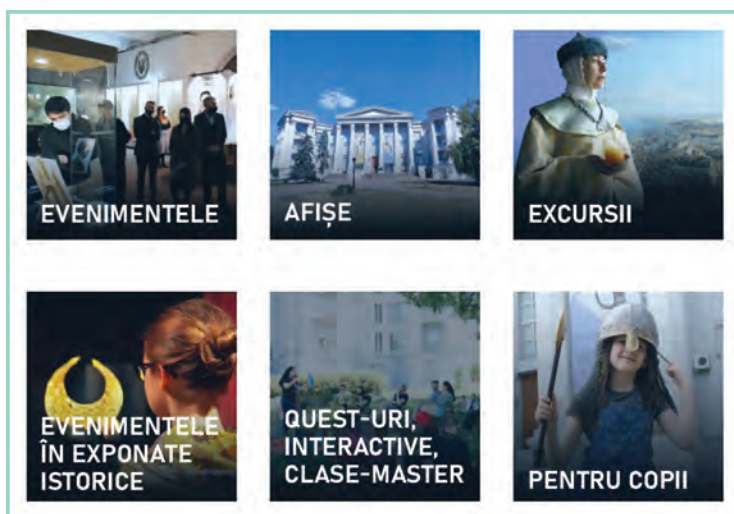
În Ucraina există peste 500 de muzee. Printre ele se numără 14 muzee mari în aer liber: muzee de arhitectură și viață cotidiană în satul Pirogovo din regiunea Kyivului, în satul Pustoviitivka din regiunea Sumî, la Lvov, Ujgorod, Cernăuți și în alte orașe și sate. Există chiar și muzee virtuale pe care le puteți vizita online. Din anii 1990, 28 de muzee și rezervații din Ucraina au primit statutul de „național”. Printre muzeele naționale se numără: Muzeul Național al Istoriei Ucrainei (1899, Kyiv), Muzeul Național Taras Șevcenko (1940, Kyiv), Muzeul Național Andrei Șeptițky (1905, Lvov), Complexul Memorial „Muzeul Național al Istoriei Ucrainei în Al Doilea Război Mondial” (1974, Kyiv).

Cu începerea invaziei rusești pe scară largă, peste 77 de muzee au suferit daune semnificative sau au fost complet distruse. Cele mai mari pierderi au fost suferite de muzeele din estul și sudul Ucrainei.

Merită memorizat!

Muzeul Național — un muzeu în care sunt expuse exponate cu o înaltă valoare culturală și istorică, care sunt proprietatea statului.

Rezervația — o zonă sau apă în care întregul ei complex natural (floră și faună) este păstrat într-o stare naturală (intactă).

Serviciile Muzeului Național de Istorie a Ucrainei
(captură de ecran de pe site-ul muzeului, iulie 2023)

1. Vizitați site-ul Muzeului Național de Istorie a Ucrainei (<https://nmiu.org>) sau examinați lista de servicii oferite vizitatorilor în fotografii. Ce v-a captivat?
2. Realizați o tură virtuală a muzeului și pregătiți o poveste despre una dintre expozițiile lui.

Turul online al Muzeului Național de Istorie a Ucrainei
cutt.ly/gX7b0kp

4. MUZEE ȘI REZERVAȚII ISTORICE ALE PATRIEI

Gândiți-vă la motivele pentru care se înființează muzee în diferite regiuni.

În fiecare regiune a Ucrainei au fost create numeroase muzee, rezervații, monumente culturale și artistice. În colecțiile muzeelor locale sunt expuse obiecte descoperite în cadrul expedițiilor arheologice, obiecte memorialistice dedicate personalităților remarcabile ale regiunii.

Zonele de rezervație devin teritorii cu valoare istorică, care sunt protejate de stat pentru conservarea florei și faunei unor obiecte unice. Astfel, în orașul Uman din regiunea Cerkasî se găsește Parcul Național Dendrologic „Sofivka”, iar în orașul Pereiaslav din regiunea Kyiv se află Rezervația Națională de Istorie și Etnografie „Pereiaslav”, care adăpostește numeroase monumente ale culturii vechi rusești.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Oferiți definiții pentru conceptele de „muzeu național” și „rezervație”.
2. Care muzee din Ucraina au statutul de muzee „naționale”?
3. Jucați loteria istorică. Determinați care ilustrații sunt exemple de muzee și care sunt exemple de rezervații.

II. Discutați în grup

1. De ce sunt protejate de către stat muzeele și ce rol semnificativ joacă în conservarea memoriei istorice?
2. Vizualizați tururile virtuale ale muzeelor din Ucraina în aer link-ul cutt.ly/gK7oLaA sau scanați codul QR. Pregătiți o scurtă prezentare despre caracteristicile expozițiilor lor și împărtășiți impresiile cu colegii.

III. Gândesc creativ

Alegeți un muzeu din comuna voastră și petreceți o excursie imaginară. Alcătuiți un mini-proiect „Muzeu/rezervație a plaiului meu natal”.

§ 23 ISTORIA ÎN DENUMIRI ȘI NUME

Amintiți-vă, ce studiază lingvistica. De ce unele cuvinte în diferite limbi sunt similare după auz? Cum înțelegem expresia: „Să auzim istoria?” În care contexte poate fi folosită expresia dată?

1. ETIMOLOGIA TERMINILOR ȘI NOȚIUNILOR

În orice limbă există cuvinte pentru a denumi diverse obiecte, fenomene sau concepte, iar unele cuvinte pot proveni din alte limbi. În diferite perioade istorice, limba ucraineană s-a îmbogățit prin cuvinte împrumutate atât în vorbirea orală, cât și în cea scrisă.

Cuvinte împrumutate din alte limbi

Din greacă	Din engleză	Din italiană	Din olandeză
psihologie, bibliotecă, cosmos, metodă, istorie	sponsor, manager, lider, ring, fotbal	pian, compozitor, operă, liră, sonată	flotă, lohar, marinar, cabină

Să activăm: minut practic

Cu ajutorul surselor suplimentare aflați, care termeni sunt împrumutați din limbile: **a)** franceză, **b)** germană.

SISTEM
INFORMATIC

UZER

Share

WINDOWS

POSTARE

GAMER/GAME

- Gândiți-vă cum au apărut cuvintele prezentate în ilustrații. Explicați-le semnificația.
- Aflați originile și interpretarea conceptului de „slang”. Dați exemple de alte cuvinte în limbaj colocvial.

Terminologia, pe care o utilizăm astăzi a început să se formeze în secolul V î.e.n. Noțiunile de origine latină și greacă ocupă un loc special în limba ucraineană. Majoritatea acestor termeni și concepte sunt folosite în medicină sau în alte domenii ale științei. „Părintele” științei medicale, Hippocrate, folosea în lucrările sale cuvinte precum „*diagnostic*”, „*epidemie*”. O mare parte dintre termenii folosiți de Hippocrate au intrat în dicționarul internațional al medicinei.

Merită memorizat!

Terminologia — 1) ansamblul de cuvinte sau expresii care sunt caracteristice unui anumit domeniu de știință, tehnică sau artă; 2) ansamblul tuturor termenilor, care se utilizează într-o anumită limbă.

Să activăm: minut practic

Ghiciți rebusul și descifrați următorii termeni și noțiuni. Cu ajutorul dicționarului, aflați din ce limbi provin cuvintele împrumutate.

2. ISTORIA ÎN NUME

Pentru fiecare persoană, numele său este foarte important. Există o ramură specială a lingvisticii care se ocupă cu studiul numelui — **onomastica**.

Onomastica cercetează istoria apariției (originea), utilizarea și semnificația numelui.

De mult timp oamenii își ofereau unii altora nume — porecle, care reflectau anumite caracteristici ale unei persoane: forța, frumusețea, trăsăturile de caracter etc. Dând numele Mila unei fetițe, oamenii subliniau frumusețea și bunătatea ei, iar băiatului pe nume Leu — forța și curajul său. Odată cu dezvoltarea umanității, semnificația numelor s-a schimbat.

Oamenii folosesc nume de familie, adică cele care au aparținut strămoșilor lor. Astfel, numele arab Abu Hasan Muhammad Ahmed se traduce ca „tatăl lui Hasan, Muhammad fiul lui Ahmed”.

?

Să cugetăm!

Gândiți-vă la semnificațiile pe care le-ar putea avea numele strămoșilor noștri. De ce credeți că uneori copiilor li se dădeau mai multe nume? Cum este acest lucru legat de adoptarea creștinismului?

La formarea numelui în cultura slavă au influențat diferiți factori. Dacă un copil era foarte dorit de părinți, acesta ar putea fi numit Dorit / Dorita, Bogdan / Bogdana, Jadan / Jadana etc. Pentru a alunga spiritele rele și a-i proteja pe copii, li se ofereau nume care ar trebui să provoace respingere, cum ar fi Poganka, Gore, Pavuk. În nume, au fost reflectate chiar și anotimpurile și zilele săptămânii — Piatnița (Vineri), Sereda (Miercuri), Zimivna (Iarnă). Accentuând trăsăturile cele mai bune ale sufletului uman, fetițele erau numite Liubov (Iubire), Vira (Credință), Nadiya (Speranță) sau Dobriana. De asemenea, pe teritoriile ucrainene s-au răspândit nume latine și grecești, care au semnificații traduse, cum ar fi Viktor — „învingător”, Valeriy — „puternic”, Anastasia — „înviere”, Nataliya — „nativă”, Marina — „marină”. Numele biblice și evreiești au devenit, de asemenea, populare în Ucraina: Danilo, Ivan, Mihailo, Anna, Eva, Maria, și altele.

1. Aflați originea numelui menționat în nourăși. Care dintre acestea sunt comune cunoștințelor voastre?
2. Dați exemple de nume moderne neobișnuite. Gândiți-vă de ce se întâmplă asta.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Ce studiază știința onomastica? De ce rezultatele cercetărilor ei sunt importante pentru istoric?
2. Stabiliți concordanța între denumirile disciplinelor istorice și definițiile lor.

1 Numismatica

A Știința, ce studiază denumirile geografice

2 Cronologia

B Știința, obiectul căreia este mapa

3 Toponimia

C Știința, care studiază succesiunea evenimentelor în timp

4 Cartografia

D Știința, care cercetează monedele

II. Discutați în grup

1. Uniți-vă în două grupuri. Aflați despre originea numelui unuia dintre participanți / participante grupului vostru. Încercați să vizualizați numele vostru sub formă de infografică.
2. Aflați, ce nume purtau strămoșii voștri. Ce însemnau ele?

III. Gândesc creativ

Începeți mini-proiectul „Cele mai renumite nume ale plaiului”. Interesați-vă de biografia unui activist/activistă ai plaiului. Conform rezultatelor cercetărilor alcătuiți o prezentare sau infografică.

Infografica sau **informația grafică** este reprezentarea grafică și vizuală a informațiilor, datelor sau cunoștințelor, destinate pentru o afișare rapidă și clară a informației.

Pentru a crea infografii, folosiți serviciul online VistaCreate: cutt.ly/PX7nwlz

§ 24 ISTORIA ÎN DENUMIRI GEOGRAFICE

Amintiți-vă, cum sunt legate istoria și geografia. Care este diferența dintre spațiul istoric și cel geografic? Enumerați regiunile istorico-geografice ale Ucrainei.

1. TTOPONIMIE. ORIGINEA ISTORICĂ A NUMELOR ȚĂRILOR MODERNE

Numele geografice (toponimele) au apărut în vremuri străvechi. Uneori, aceste nume au fost transmise din generație în generație fără ca oamenii să conștientizeze semnificația lor. Acest lucru a fost legat de dificultățile traducerii. Deoarece numele geografice au fost întotdeauna percepute de către omenire ca monumente ale culturii și limbii, ele nu au fost supuse schimbărilor sau falsificărilor. Astfel, în cronica „Povestea anilor trecuți” există multe nume geografice care au rămas neschimbate până în prezent: *Carpați, Cernihiv, Kyiv etc.*

Formarea numelui geografic poate avea la bază caracteristici naturale, tipul de activitate economică, evenimente istorice, numele fondatorului așezării, deciziile conducătorilor etc. Dar există și cazuri extrem de interesante. De exemplu, despre originea numelui orașului sud-american Montevideo există mai multe legende. Una dintre ele povestește că cineva dintre navigatorii vorbind spaniolă, portugheză sau latină a strigat: „Văd un munte!” (Monte vide eu! Montem video!).

Merită memorizat!

Toponimia este știința care studiază denumirile geografice (toponimele).

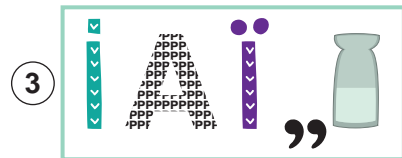
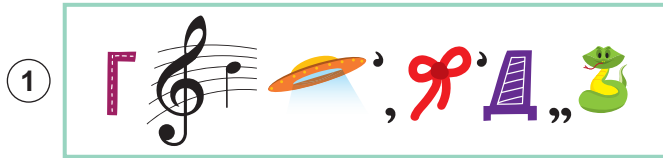
Numele fiecărei țări are propria sa istorie de origine. De exemplu, Franța înseamnă „țara francilor” în traducere, iar Anglia — „țara enlezilor”. Prin urmare, în numele acestor țări este reflectată istoria poporului, care a fost la originea statalităților lor. Numele Australiei se traduce ca „țara necunoscută din sud”, care a fost înfățișată pe primele hărți ca o mică porțiune a Africii. Și numele Argentinei provine de la latinescul „argentum”

(„argint”) — negustorii foloseau termenul „argentină” pentru a descrie regiunea bogată în argint.

Pâul Rio de la Plata a fost numit astfel datorită utilizării sale pentru transportul argintului din teritoriul Peru. Bolivia a fost numită în onoarea unui cunoscut lider militar care a luptat împotriva Spaniei pentru independența Boliviei și a fost primul președinte al țării în istorie. Venezuela a primit numele de la Amerigo Vespucci, care a denumit aceste pământuri „Mala Venecia” în spaniolă, în onoarea unui oraș european situat pe apă, Veneția.

Să activăm: minut practic

1. Ghiciți rebusurile. Cu ajutorul surselor suplimentare de informații, aflați cum au apărut denumirile țărilor care sunt criptate în ele.
2. Gândiți-vă, ce caracteristici ale istoriei lor reflectă numele țărilor europene moderne. Ce indică aceasta?
3. Utilizând serviciul <http://surl.li/akfrm>, creați rebusuri proprii conform modelului dat. Propuneți colegilor să le descifreze.

2. ETIMOLOGIA CUVÂNTULUI

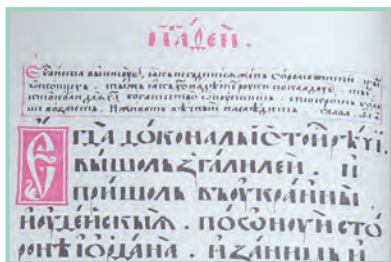
Numele țării noastre are, de asemenea, o istorie veche. Pentru prima dată, cuvântul „Ucraina” este menționat în Cronică Kyivului, în Lista Ipatiev, descriind moartea prințului Volodimir Hlibovici în 1187. Autorul scrie: „Și plângeau toți pereslavenii pentru el... pentru el, Ucraina a suferit mult.”

Originea numelui „Ucraina” a stârnit întotdeauna interesul și atenția cercetătorilor, dar nu există o explicație unică până în prezent. Cuvântul „Ucraina”, provine din slavonul „krai” și semnifică „ducere”, „țara natală”, „patrie”. Unii savanți asocia-

ză numele „Ucraina” cu cuvântul „krai”, explicând astfel sensul său inițial ca „*marginea țării*”, „*teritoriile de frontieră*”.

Merită memorizat!

În premieră, **denumirea „Ucraina”** este menționată în Lista Ipatiev a „Poveștii vremurilor trecute” în anul 1187.

Fragment din Evanghelia Peresopnyța (1556), în care se întâlnește cuvântul „Ucraina”

Harta lui Hubert Jaillot (1685). Regiunea de pe malul de sus al Dniprului este indicată ca „Ucraina (Vkraina), sau țara cazacilor”

» Să cugetăm, ce ne exprimă mărturia „Ucraina” în sursele antice scrise și hărți. »

Fapt și feic?

În istoriografia rusă modernă, se manipulează adesea originea numelui „Ucraina”. Rușii susțin că numele statului nostru provine de la cuvântul rusesc „окраїна” (periferie, margine). Istoricile rusești afirmă în special că „Ucraina” a fost întotdeauna o „окраїна” a Rusiei, sugerând astfel că ucrainenii fac parte dintr-un singur popor rus. Prin manipularea acestui fel, practic se contestă dreptul ucrainenilor la construirea propriului lor stat independent.

» Cu ajutorul materialelor din paragraf și surselor suplimentare de informații, corectați afirmația falsă a istoricilor ruși cu privire la originea numelui „Ucraina”. Aflați când a apărut Rusi-Ucraina, cu capitala la Kyiv și când s-a format Moscova. »

Trebuie să ținem cont că orice denumire este, în primul rând, un cuvânt care, pe parcursul istoriei, suferă schimbări în interpretarea sa. La sfârșitul secolului al XVI-lea — începutul secolului al XVII-lea, denumirea „Ucraina” nu era percepută ca un principat sau voievodat separat, ci ca o regiune mare a Rusiei, locuită de către cazaci. Ulterior, această denumire s-a extins și asupra altor teritorii ucrainene.

Care structuri de stat existau pe pământurile noastre de-a lungul istoriei?

3. LEGENDE TOPONIMICE ALE PATRIEI NATAL

Studiind istoria patriei noastre, ne confruntăm cu o mare varietate de denumiri geografice. O parte dintre ele au o origine veche, în timp ce altele au dispărut și este puțin probabil să fie reconstituite. Fiecare regiune a Ucrainei este bogată în **legende toponimice** — povești populare transmise oral care explică numele diferitelor obiecte geografice.

Merită memorizat!

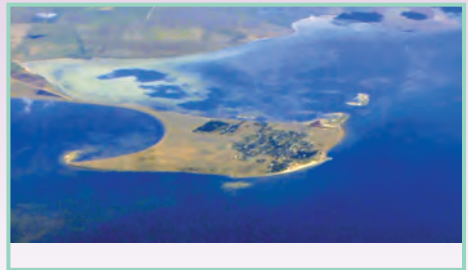
Legendele toponimice reprezintă un gen de proză orală, care explică apariția și semnificația denumirilor așezărilor, obiectelor geografice, structurilor arhitecturale etc.

Multe dintre toponimele moderne încă nu au o explicație științifică. Istoria apariției unor denumiri geografice a ajuns la noi doar prin legende, uneori imposibil de verificat. De exemplu, conform unei legende, numele orașului Harkiv provine de la numele apicultorului Harka-Haryton, iar pentru Sumî există o legendă despre trei saci găsiți la intersecția drumurilor în centrul orașului.

* O clipă pentru curiozități

În Herson, pe un pitoresc peninsular nu departe de localitatea Kalanchak, se află satul cu un nume neobișnuit — Hârlî. Conform legendei, numele insulei a fost dat de marinarii turci. Atunci când au văzut țărnelor acoperit cu iarbă uscată de pelin, ei au strigat: „Hârlî! Hârlî!” În limba turcă, acest cuvânt se traduce ca fiind zăpadă, alb.

Cu contururile sale, acest colțișor de rai amintește de o versiune redusă a Crimeii: grădini luxuriante și florării, plajă și baze de odihnă de-a lungul mării. Cu toate acestea, acum mai bine de 100 de ani, era o insulă pustie și nelocuită. Schimbarea a survenit în 1897, când baroneasa Sofia Bogdanivna Falk-Feyn a fondat aici orașul Port-Hârl.

Horele din înălțimea zborului păsăresc (fotografie de la începutul secolului al XXI-lea).

Lupoaica Capitoliului, care, conform legendei, i-a alăptat pe Romulus și Remus (sec. V î.e.n)

riv și sora lor Lybid, sau legenda fondării Romei de către frații Romulus și Remus. Interesul pentru toponimie a crescut la sfârșitul secolului al XIX-lea. Au fost înființate diferite comisii pentru studierea originii denumirilor geografice. Au fost cercetate și legende toponimice

Pe baza rezultatelor cercetărilor, unele obiecte geografice au fost redenumite, li s-a restituit numele istoric. Restituirea numelor istorice există și în prezent. În special, în conformitate cu legea de de-comunizare, sute de orașe și sate din Ucraina au fost redenumite. De exemplu, numele Ilyichivsk a fost schimbat în Chornomorsk, Komsomolsk în Horishni Plavni, Ulyanovka în Blahovishchenske, Artemivsk în Bakhmut, Dniprodzerzhynsk în Kamyanske, etc.

Numele adesea ne oferă indicii cu privire la caracteristicile unui anumit loc. Dar există și surprize. Insula bogată în petrol în apropierea Kalimantanului, cu un nume ciudat pentru noi, Tarakan, provine de fapt din două cuvinte din limba poporului Tidung: „Tarak” — „loc de întâlnire” și „ngakan” — „a mânca, a se hrăni”. Numele este legat de faptul că insula a servit de mult timp drept punct intermediar pentru marinari și negustori, unde aceștia puteau să se odihnească și să încheie acorduri.

Să activăm: minut practic

Denumirile multor localități din Ucraina sunt legate de legende. De exemplu, orașul Smila, situat în regiunea Cerkasî.

Se spune că o tânără curajoasă a ghidat în secret luptătorii ucraineni printr-un traseu ascuns, iar aceștia au învins tătarii. În amintirea Smilei vitejești, pe stema orașului este reprezentată o fată care frânge o săgeată.

Reflectați asupra faptului, dacă toate legendele se regăsesc în stemele orașelor sau satelor.

Legenda orașului Smila cutt.ly/PX7nn0a

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

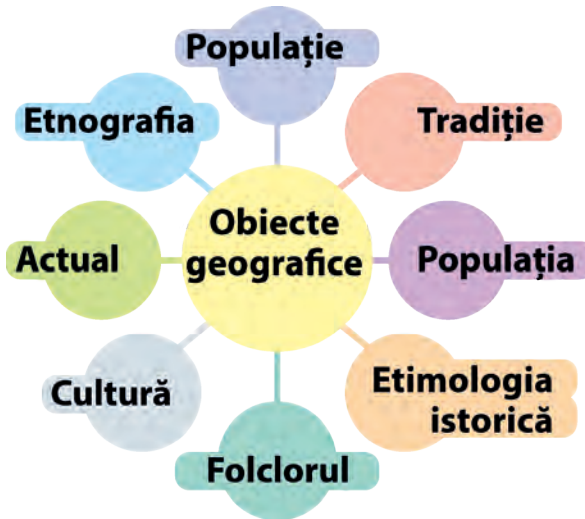
1. Definiți termenii: „toponim”, „toponimie”, „legendă toponimică”.
2. Care sunt versiunile privind originea numelui „Ucraina”?
3. Care este valoarea legendelor toponimice? Pot fi considerate surse veridice?

II. Discutați în grup

Uniți-vă în două grupuri cu ajutorul materialului paragrafului, creați o mapă de idei la tema: „**Cum apar denumirile obiectelor geografice**”. Discutați rezultatele lucrului în clasă.

III. Gândesc creativ

Imaginați-vă, că sunteți un cercetător al istoriei locului natal. Cu ajutorul surselor suplimentare de informații, cercetați originea (istoria apariției) unui toponim din zona voastră. Găsiți legende legate de locul natal și vizualizați-le folosind scrierea grafică sau benzile desenate.

Harta gândurilor (din engleză Mind Maps — hărți mentale, hărți de memorie) este o metodă de organizare a gândirii creative prin intermediul schemelor construite conform anumitor reguli.

Scrabble (din engleză scribe — a schița sau a desena) este o tehnică de prezentare în care vorbitorul ilustrează vorba „în timp real” cu desene pe tablă (sau pe o coală de hârtie)

§ 25 MEMORIA ISTORICĂ ȘI MONUMENTELE ISTORICE

Gândiți-vă, în ce mod sunt legate între ele istoria și memoria. Ce se înțelege prin „memorie istorică”? Cum este reflectată istoria în monumentele de arhitectură și în artă?

1. MEMORIA ISTORICĂ. CULTURA MEMORIEI

Memoria joacă un rol important în viața fiecărei persoane.

În ea sunt păstrate amintirile noastre despre evenimentele trăite, locurile vizitate, oamenii. Aceste amintiri crează propria noastră „imagine a trecutului”. Asupra formării acestei imagini influențează sentimentele. În memoria noastră se fixează cel mai adânc amintirile care ne-au impresionat sau emoționat cândva. Astfel, se formează percepția noastră asupra lumii și locului nostru în ea.

Memoria ne ajută să păstrăm obiectele legate de evenimentele trecute: cadoul unei persoane dragi, o alegere făcută personal sau un proiect care a câștigat la un concurs, etc. Cel mai bine ajută la amintirea locurilor și obiectelor unde au avut loc evenimentele. Acestea sunt numite locuri de **memorie**.

Merită memorizat!

Locurile de memorie sunt locuri și obiecte simbolice cu care o persoană (sau un grup de persoane) asociază propriile amintiri, valori și semnificații.

Astfel de locuri de memorie există în rândul locuitorilor unui anumit oraș sau sat, a unei regiuni istorice sau chiar a cetățenilor unei întregi țări. Această rolă poate fi îndeplinită de străzi, piețe, clădiri individuale și construcții, locuri de bălăii sau alte evenimente istorice. Statul are grijă de aceste locuri de memorie: restaurează structuri vechi, menține muzee și biblioteci, susține studiul limbii naționale, comemorează numele eroilor naționali, finanțează publicații și producția de filme despre evenimente istorice importante pentru societate. Locurile de memorie joacă un rol crucial în formarea în mintea oamenilor a unor concepții comune despre propriul lor trecut. Aceste concepții creează **memoria istorică** a comunității sau a întregului popor.

În anul 2006, în țara noastră, a fost inaugurat Institutul Ucrainean pentru Memoria Națională. Misiunea sa constă în conservarea memoriei națiunii și demontarea informațiilor false care au fost create de-a lungul unei perioade istorice extinse.

Elementele obligatorii ale memoriei istorice includ informații despre originea unei anumite națiuni sau comunități, fondarea și creatorii statului, lupta eroică împotriva dușmanilor, înfrângerile tragice și victoriile glorioase. În memoria istorică se reflectă concepția despre cele mai mari realizări, descoperiri și fapte eroice ale strămoșilor.

Politica de stat, privind înrădăcinarea memoriei istorice în societate, este numită de către istorici **cultură a memoriei**.

Să cugetăm!

Posterul filmului „Prețul Adevărului” (regizat de poloneza Agnieszka Holland, scenariul scris de jurnalista americană de origine ucraineană Andrea Chalupa, 2019). Filmul spune povestea unui reporter galez care, pentru prima dată în presa occidentală, a vorbit despre Foamea împotriva ucrainenilor în anii 1932-1933.

Gândiți-vă, cum influențează cinematografia formarea memoriei istorice. Oare cinematografia întotdeauna oferă informații veridice?

Memorialul lui Pavlo Skoropadsky din Kyiv, situat la adresa Instituțika Street, nr. 20

„Ciobul de împiedicare” (simbol de respect pentru victimele nazismului) poetei Zuzannei Hincianți pe Piața Teatrală din orașul Rivne

De ce, conform părerii voastre, statul și comunitatea trebuie să îngrijească monumentele istorice?

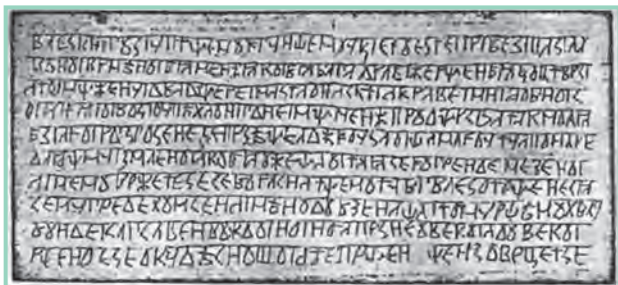
După cum ați înțeles deja, în formarea memoriei istorice și culturii memoriei, scriitorii și artiștii joacă un rol semnificativ. În operele lor, reprezentările eroilor și descrierile evenimentelor nu sunt întotdeauna confirmate de fapte istorice; de asemenea, se întâmplă să apară și **mituri istorice**.

Merită memorizat!

Memoria istorică reprezintă concepția societății despre trecutul său istoric comun, care îl unește și îl diferențiază de altele.

Mitul istoric reprezintă o distorsionare a percepției unui eveniment istoric, fenomen sau proces.

Fapt și feic?

Textul plăcii din „Cartea Veles”

„Cartea Veles” este o colecție de legende și povestiri scrise pe plăci de lemn, pe care mulți o consideră o relicvă unică a vremurilor păgâne ale slavilor. Cu toate acestea, oamenii de știință au respins aceste afirmații. S-a dovedit că plăcile de lemn aveau șanse minime să ajungă până în secolul XX, când pretins au fost descoperite, și apoi au fost pierdute din nou în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În plus, limbajul cărții imită (urmează) slavona bisericească, care s-a răspândit în teritoriile ucrainene după adoptarea creștinismului și a fost folosită în slujbele religioase. În lucrare există multe cuvinte, care provin din diferite limbi slave, care au apărut deja după „scrierea” cărții. Prin urmare, astăzi „Cartea lui Veles” este considerată o falsificare, iar evenimentele menționate doar în ea sunt considerate mituri istorice.

1. De ce și de către cine, în opinia voastră, se creează mituri istorice?
2. Ce părere aveți, un mit istoric poate fi considerat ca fiind fals??

2. MONUMENTE ISTORICE ȘI MEMORIALE CA SURSĂ DE INFORMAȚII

Se disting monumentele de importanță locală, națională și mondială. Monumentele de importanță mondială sunt înscrise

într-o listă specială — Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, organizație internațională de cooperare a statelor în domeniul culturii și educației.

Moștenirea mondială UNESCO în Ucraina

1. Utilizând surse suplimentare de informații, aflați care sunt exact obiectele protejate de UNESCO în Ucraina.
2. Reflectați asupra motivelor pentru care aceste obiecte au fost incluse în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.
3. Alegeți unul dintre obiecte și pregătiți o poveste despre el.

Cele mai vechi monumente istorice sunt cele arheologice — vârsta așezărilor, necropolelor și vestigiilor primilor oameni atinge milioane de ani. Ulterior, s-au adăugat monumente scrise, etnografice, artistice și altele.

Pentru a comemora persoane sau evenimente remarcabile din trecut, sunt create **monumente istorice** (monumente). De obicei, acestea sunt instalate în piețe centrale sau în locuri de memorie.

Merită memorizat!

Monumentul este o creație artistică realizată pentru a pereniza memoria oamenilor sau a evenimentelor.

Există diverse tipuri de monumente: **statuie** (reprezentare în întregime a unei persoane), **bust** (reprezentare a capului și a umerilor), **grup sculptural** (imaginea unei grupe de persoane), **monument sau obelisc** (semn simbolic). Pe clădirea în care s-a născut, a locuit sau a lucrat o personalitate remarcabilă sau în care a avut loc un eveniment istoric important, se amplasează o **placă memorială**. Monumentele pot include și construcții arhitecturale: **arcuri triumfale**, **coloane**, chiar temple și alte clădiri.

» La ce categorie aparține fiecare dintre monumentele prezentate? »

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Oferiți definiții pentru noțiunile: „*memorie istorică*”, „*loc de memorie*”, „*mit istoric*”, „*monument*”.
2. Cum înțelegeți noțiunea de „*locuri de memorie*”?
3. Ce reprezintă o mărturie istorică? Dați exemple.
4. De ce se instalează monumente? Ce tipuri de monumente cunoașteți?

II. Gândesc creativ

Cum se formează memoria istorică? Este ea comună pentru toți? Sunt excepții?

III. Gândesc creativ

În 2022, cu sprijinul UNESCO, a fost lansat proiectul online Backup Ukraine — „Păstrați-vă moștenirea pentru totdeauna”. Vă invităm să vă alăturați proiectului și să deveniți arhivar / arhivară. Pentru aceasta, trebuie să descărcați aplicația „Polycam” pe dispozitivul vostru, care vă permite să scanăți clădiri și monumente ca exponate 3D și să le salvați într-un depozit online deschis.

Proiectul online pentru conservarea patrimoniului:
Backup Ukraine cutt.ly/JX7QnO3

§ 26 MONUMENTELE ARHITECTURALE ȘI DE ARTĂ

Când a apărut arta? La ce categorie de surse aparțin monumentele de arhitectură și care este valoarea lor în munca istoricului? Ce obiecte arhitecturale din Ucraina fac parte din patrimoniul UNESCO?

1. CELE MAI VECHI MONUMENTE ARHITECTURALE DIN LUME

O categorie distinctă de monumente istorice o reprezintă **monumentele de artă**. Acestea sunt ilustrări strălucitoare ale realizărilor istorico-culturale ale umanității. Cele mai remarcabile și mărețe monumente sunt vechile construcții arhitecturale.

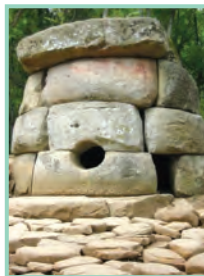
Din toate formele de artă, arhitectura ne însoțește în fiecare zi. Este suficient să privim în jur pentru a vedea trecutul istoric încastrat în străzi și piețe, în monumente și stele.

Monumentele arhitecturale ale oamenilor preistorici se disting de cele moderne. Oferă impresii uimitoare **menhirul** — un stâlp de piatră înalt de până la 20 de metri. Ulterior, din menhire au început să construiască **dolmene** — două menhire care susțin o piatră orizontală.

Combinarea dolmenilor formează **cromleh**. Un **cromleh** cunoscut este **Stonehenge** („Pietrele Suspendate”), construit în perioada 3000-2500 î.e.n. pe teritoriul Angliei. Cercetătorii nu au o opinie unanimă cu privire la destinația cromleh-urilor. Cel mai probabil, acestea au fost construcții dedicate închinării Soarelui.

Menhirii căzuți

Dolmen

Cromleh „Stonehenge”

» » Aflați, care este menirea Stonehenge » »

Monumentalele structuri au fost ridicate în Egiptul Antic. **Piramidele din Giza** ne uimesc încă prin măreția lor și stârnesc fascinația noastră: cum au putut fi create astfel de forme geometrice gigantice și perfect definite fără tehnologii și instrumente moderne?

Datorită scrierii egiptene, cunoaștem chiar și numele arhitecților antici. De exemplu, arhitectul Imhotep a construit **piramida lui Djoser**. Cercetătorii sunt înclinați să considere că această piramidă în parte este cea mai veche dintre toate cele existente în Egipt, iar tunelurile din interiorul ei se întind de la vest la est la o adâncime de aproximativ 30 de metri.

Piramidele egiptene Giza
(2600-2300 î.e.n)

Piramida lui Djoser
(2700 î.e.n.)

1. Aflați pentru ce scop au construit egiptenii piramidele.
2. De ce credeți că piramida lui Djoser se deosebește de celelalte?

Cea mai veche cultură pe teritoriul Greciei actuale este cultura cretană-miceniană, care încă atrage numeroși turiști pe insula Creta. Punctul culminant al excursiilor este reprezentat de ruinele Palatului Knossos, descoperit la începutul secolului al XX-lea de către arheologul Arthur Evans. Acest complex impresionant a devenit cunoscut datorită mitului despre labirintul Minotaurului.

Ruinele Palatului Knossos (1900 — 1650 î.e.n) și reluarea

Aflați de miturile antice legate de Palatul Knossos. Povestiți aceste mituri în clasă.

Simbolul arhitecturii grecești este reprezentat de coloanele impunătoare. Ele nu doar serveau ca elemente decorative, ci și îndeplineau funcția de susținere a acoperișului și crearea de galerii, unde oamenii puteau să se adăpostească de soarele arzător. Una dintre cele mai cunoscute monumente ale arhitecturii grecești este **Acropola Ateniană**.

Acropola Ateniană (aproximativ anul 1250 î.e.n) și reconstrucția ei

Descrieți acropola Ateniană. Pentru ce, conform părerii voastre, erau menite camerele încăperii?

Colosseumul (72—80 î.e.n, reconstrucție modernă)

Dacă grecii erau faimoși pentru coloane, atunci Roma Antică renumită pentru arcade. Arcurile sunt principala caracteristică arhitecturală a **Colosseumului**, cel mai mare amfiteatru din Roma. Sunt cunoscute și arcurile de triumf construite la Roma în cinstea victoriilor militare.

Aflați despre scopul Colosseumului din surse suplimentare de informații.

Să activăm: minut practic

Explorează Forumul Roman, Colosseumul, Palatul Imperial și Pantheonul. Pentru aceasta, participă la o excursie virtuală în Roma antică - accesează link-ul sau scanază codul QR.

În anul 537, la Constantinopol (în prezent Istanbul), a fost construit un alt templu cu o cupolă impresionantă — Catedrala Sfintei Sofia. De-a lungul timpului, Sofia a rămas cel mai mare templu creștin din lume, Hagia

Turul video prin Roma antică (durata 4 minute și 45 de secunde)
cutt.ly/DwqshsyT

Sophia, impresionează prin dimensiunile sale uluitoare: 81 de metri lungime, 72 de metri lățime și 55 de metri înălțime. Diametrul cupolei este de 32 de metri și aceasta este susținută de pantele (turnuri cu coloane și 40 de ferestre sub cupolă). Această particularitate constructivă și lumina soarelui intensă creează iluzia că cupola plutește în aer.

Catedrala Sfintei Sofia: partea exterioară și interioară (*fotografie actuală*)

» Aflați despre soarta istorică a catedralei Sfintei Sofia. S-a păstrat până acum? »

După reconstrucția completă a **Bisericii Sfântul Petru** din Roma, care a avut loc între 1506 și 1626, primatul celei mai mari biserici creștine a trecut de la Constantinopol la Roma. Primul arhitect al catedralei reînnoite a fost Donato Bramante, iar după el au lucrat la proiect genii precum Rafael Sanzio, Michelangelo Buonarroti și Lorenzo Bernini, care a proiectat piața gigantică a Sfântului Petru, adunând în zilele noastre mii de pelerini din întreaga lume. Catedrala Sfântul Petru are capacitatea de a găzdui simultan 15.000 de oameni.

Catedrala și Piața Sfântul Petru în Vatican (*fotografii contemporane*)

» Gândiți-vă, ce importanță avea Catedrala Sfântului Petru în realitate. »

În Vestul Europei predomină arhitectura gotică. Unul dintre cele mai impresionante exemple este Catedrala din Köln, Germania. Construcția a început în anul 1248, iar lucrările, cu întreruperi, au durat până în 1520. Finalizarea construcției celei mai înalte clădiri din lume la acea vreme a avut loc abia în 1880.

Catedrala din Köln, Germania: aspectul exterior și interior
(fotografie actuală)

Indicați specificul stilului gotic în arhitectură.

2. MONUMENTE DE ARHITECTURĂ ȘI ARTĂ PE TERITORIUL UCRAINEI

Locuințele oamenilor
preistorici

Locuințele
în Rusia-Ucraina

Casa căzăcilor

Locuințele ucrainenilor la
sfârșitul secolului XVIII

Casă modernă energetic eficientă

Priviți imaginile. Despre care schimbări în viața oamenilor mărturisesc schimbările așezărilor lor.

Pe teritoriul Ucrainei, arhitectura s-a dezvoltat sub influența tradițiilor europene și a ideilor creștinismului. Monumentele arhitectonice din Ucraina pot fi grupate în trei categorii: construcții defensive, structuri fortificate și construcții bisericesti.

Prima biserică de piatră din Rusia-Ucraina a fost **Biserica Deseatină**, construită în Kyiv între 989 și 996. Pentru susținerea bisericii, Prințul Vladimir a oferit zece procente din veniturile sale, motiv pentru care a fost numită Biserica Deseatină.

Biserica Deseatină
(reconstrucție)

Cu ajutorul surselor suplimentare de informații, aflați despre istoria Bisericii Deceatină.

Mănăstirea Kyiv-Pecersk este un exemplu strălucitor al combinării artei bizantine și ruse. **Lavra Kyiv-Pecersk** a devenit un important centru al culturii și artei, fiind și un centru al cronicaritului.

O perlă a arhitecturii vechi-ruse este **Catedrala Sofia din Kyiv**. Prin magnitudinea sa artistică și ornamentația interioară, această clădire se numără printre remarcabilele monumente artistice.

Catedrala Adormirii Maicii Domnului din
Lavra Kyiv-Pecersk (1073-1078)
(Imagine actuală)

Biserica „Sfânta Sofia din Kyiv”
(monument arhitectonic din prima
treime a secolului al XI-lea)

Să activăm: minut practic

Vizitați turul virtual în 3D al Catedralei Sofia. Aflați cum s-a schimbat aspectul exterior al acesteia de-a lungul istoriei. Turul online al Catedralei Sofia.

Biserica Deseatină
cutt.ly/mX7nCrU

Perlele arhitecturii sunt clădirile din centrul orașului Lviv. Un exemplu notabil este **Biserica Adormirea Maicii Domnului** — un ansamblu arhitectural compus din trei părți: **Turnul Korniakt** înalt de 66 de metri, **Capela Sfintei Treimi** (o perlă a arhitecturii populare din secolul al XVI-lea) și biserica în sine.

O combinație interesantă a stilului popular ucrainean cu cel european poate fi observată în monumente arhitecturale de la sfârșitul secolului al XVI-lea până la începutul secolului al XVII-lea, cum ar fi **Capela Campaniilor** și **Capela Boimilor**.

Biserica Adormirea Maicii Domnului și Turnul Coroanei din Lviv (1572—1578)

Capela Boimilor din Lviv (1609—1615)

Care este, în opinia dvs., diferența dintre clădirile arhitecturale prezentate și cele mai vechi?

Prin intermediul exemplurilor precum Fortăreața Kamianet-Podilskyi, un simbol al unuia dintre cele mai pitorești orașe din Ucraina, putem observa caracteristicile arhitecturale defensive. Aici, încă se păstrează o atmosferă distinctă a Evului Mediu. Cetatea Kamianet-Podilskyi combină armonios peisajul natural pitoresc cu impenetrabilitatea zidurilor defensive. Alte

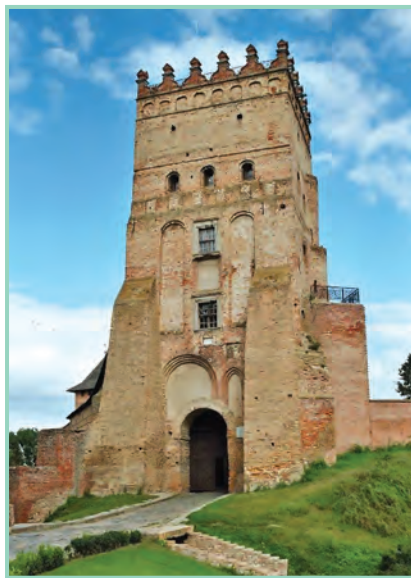
construcții defensive semnificative includ Castelul Luțk și Cetatea Hotin, care contribuie, de asemenea, la peisajul istoric și arhitectural al Ucrainei.

Fortăreața Kamianet-Podilskyi
(XI-XVI)

Cetatea Hotin
(anii 1250 — 1340)

Castelul Luțk
(anii 1350-1430)

Ce particularități ale structurilor de apărare din Ucraina ați observat? Aflați fapte interesante despre istoria lor.

Exemplele urbanizării pot fi clădirile de pe Piața din Lviv — în special **Turnul Negru** (1588 — 1589) și casa florentinului Bandinelli, care în 1627 a înființat în Lviv prima poștă.

Piața din Lviv (fotografie actuală)

Videoclip
„Turnul Negru
în Piața Rynok”
(durată 02 minute
și 39 secunde)
cutt.ly/mX7msf6

» Caracterizați trăsăturile distinctive ale construcției urbane din vremurile vechi. Ce credeți că le explică? »

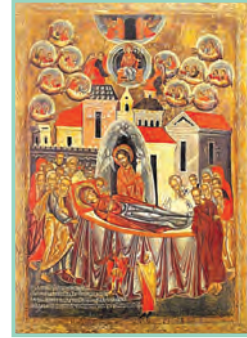
În timpul secolelor XIV — XV, **iconografia** s-a dezvoltat pe teritoriul Ucrainei. O lucrare notabilă de pictură din începutul secolului XIV este icoana Maicii Domnului de la Vladimir. În iconografia, imagini ale războinicilor-victorioși au devenit deosebit de populare, cum ar fi Sfântul Gheorghe (icoana de la sfârșitul secolului XIV).

Icoana „Pokrov Bogorodiți”
(copie din anul 1836)

Icoana Născătoarei de Dumnezeu cu proorocii (sec. XV)

Icoana „Adormirea Maicii Domnului” (pictor — Alexei Goroșcovi, 1547)

» Gândiți-vă, ce informații pot aduce istoricilor icoanele vechi. »

În arta vizuală ucraineană din secolele al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, s-a înregistrat o dezvoltare semnificativă a picturii de portret. Artiștii căutau să transmită trăsăturile de caracter ale persoanelor cunoscute: inteligența lor, puterea voinței, sentimentele propriei demnități.

Ștefan Batoriu

Constantin Kornyakt

Constantin Ostrozskyi

În lume există numeroase monumente arhitecturale și opere de artă unice. Caracteristica arhitecturii constă în faptul că ea îmbină diferite genuri: arhitectură, sculptură și pictură. În mod special, arhitectura conferă aspectul distinctiv al orașelor noastre. Prin urmare, este important să protejăm moștenirea noastră arhitecturală și artistică, să aflăm mai multe despre istoria construcțiilor magnifice și să încercăm să înțelegem măreția a ceea ce ne înconjoară.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știi să sistematizezi informația nouă

1. Definiți termenii: „menghiri”, „dolmeni”, „cromleh”, „monument arhitectural”.
2. Asociați monumentele cu perioadele istorice în care au fost create. Completați tabelul în caiet: plasați în casetele sale numerele ordinale ale monumentelor furnizate.

- 1 — Casa neagră, 2 — Capela Sfintei Treimi,
 3 — Mănăstirea Peșterilor din Kyiv, 4 — Biserica Desăvârșirea,
 5 — Așezarea Mîzinska, 6 — Catedrala din Köln, 7 — Biserica Sfântului Petru,
 8 — Biserica Sfânta Sofia, 9 — Ruinele Palatului din Knossos, 10 — Piramida
 lui Djoser, 11 — Mengele, 12 — Dolmeni

Perioada preistorică	Antichitatea	Evul mediu	Istoria modernă	Istoria contemporană

II. Discutați în grup

Ce mărturii despre viața cotidiană în antichitate oferă istoricilor monumentele arhitecturale, lucrările oamenilor renumiți?

III. Gândesc creativ

Studiați un monument de artă (la alegere), utilizând planul de pe pagina 89. Pe baza rezultatelor cercetării, pregătiți o prezentare.

Catedrala Sfintei Marii Nașente (Duomo)

Tadj Mahal

§ 27 ISTORIA PLAIULUI NATAL

De ce este important să studiem istoria locului natal? Care știință se ocupă de studierea denumirilor geografice? Se poate considera istoria locului parte a istoriei statului și a lumii?

1. ISTORIA PLAIULUI NATAL

Istoria patriei este strâns legată de istoria statului nostru. În fiecare comunitate teritorială din Ucraina există cercetători locali. Poate printre ei se numără cunoștințe sau profesori ai tăi. Cu ce se ocupă cercetătorii locali?

Cercetarea plaiului natal este un complex de discipline istorice deja cunoscute de tine, aplicate pentru investigarea științifică a unei părți specifice a Patriei — patriei noastre natale. Conceptul de „Patrie” nu este clar definit. Poate fi un așezământ individual, o comunitate teritorială, mai rar — un raion sau o regiune. Cercetătorii locali studiază natura, populația, caracteristicile economiei, cultura locului. Și, desigur, cercetează trecutul său istoric.

Există multe cercuri de cercetare locală, societăți științifice, muzee. Din domeniile cercetării locale se distinge cel istoric. Scopul său principal este studierea evenimentelor istorice care au avut loc în regiune, monumentelor locale de arhitectură și artă.

Merită memorizat!

Cercetarea istorică a plaiului natal este o disciplină istorică specială care studiază istoria locală.

În munca lor, cercetătorii locali utilizează rezultatele săpăturilor arheologice, expozițiile muzeelor, înregistrează interviuri cu martori oculari ai anumitor evenimente, cercetează istoriile de familie. Acordă o atenție considerabilă colectării și studierii folclorului local, toponimiei, caracteristicilor limbii, obiceiurilor oamenilor.

Tradițiile, obiceiurile, credințele au caracteristici distincte în fiecare regiune și localitate.

Un domeniu important al cercetării locale este investigarea originii numelui străzilor și piețelor, a proprietăților individuale, a biografiilor oamenilor remarcabili. Din aceste caramizi de cunoștințe se construiește istoria generală a Ucrainei.

Maidanul Independenței
din orașul Kyiv

Teatrul de Operă
din Odesa

Clădirea Guvernului
în orașul Harkov

Mănăstirea Sfânta Treime
și Sfântul Ilie din orașul
Cernihiv

Muzeul Național și
Conacul lui Mykola Pyrogov
din orașul Vinnița

Platforma de observare
de pe Muntele Castelul
Înalt din orașul Lviv

1. Ai fost vreodată în orașele prezentate în fotografii? Ce știi despre istoria lor?
2. Realizează o carte poștală foto pentru comunitatea ta.

2. ISTORIA VIEȚII DE ZI CU ZI. ISTORIE FAMILIALĂ

IEtnografia are o strânsă legătură cu **istoria vieții cotidiene**. Ea explorează condițiile de viață, munca și odihna, obiceiurile casnice, raționamentul alimentar, metodele de tratament etc., precum și viziunea asupra lumii, normele de comportament și preferințele majorității populației, așa-numiții oameni obișnuiți. În trecut, istoricii aproape că nu le acordau atenție.

De fapt, istoria vieții de zi cu zi este studiul acelor oameni care nu doar fac istorie, ci rămân, în același timp, „anonimi” și „tăcuți” pentru cercetător. Investigând viața lor, istoricul se apropie de adevăratele personaje ale istoriei. Istoria umanității se construiește din poveștile indivizilor, deoarece fiecare dintre noi este creatorul propriei sale istorii.

1
Omăgierea a 100 de ani de la ziua
nașterii lui Taras Shevchenko în
orașul Conotop din regiunea Sumî
(foto din 1914)

2
Familia Slobodianskă
(fotografie de la începutul
secolului al XX-lea)

3
Tramvaiul din Sviatoshynskiy
(fotografie de la începutul secolului XX)

4
Galițienii (fotografie de la
Wolfgang Wiggers, 1920)

»» Priviți imaginile la începutul secolului XX și alcătuiți o povestire
despre viața ucrainenilor în această perioadă istorică. »»

Fiecare persoană își are rădăcinile în propria familie. În vremurile vechi, originea unei persoane determina întreaga ei viață ulterioară. Țăranul, de obicei, nu părăsea satul său până la moarte. Meseriașul își transmitea atelierul fiului său. Nobilii și clasa înaltă încheiau căsătorii doar cu reprezentanți ai familiilor care aveau, de asemenea, o înaltă origine.

Cunoașterea și păstrarea **genealogiei** erau cerințe vitale. De exemplu, pentru a primi o moștenire, trebuia să se furnizeze dovezi ale legăturii familiale cu cel decedat. Înțelegerea și reținerea genealogiei erau importante nu doar din considerente practice. De-a lungul timpului, oamenii au păstrat cu grijă memoria strămoșilor, considerând-o o moștenire spirituală a familiei sau chiar a națiunii.

Colectarea informațiilor despre originea familiilor, nume și gradele de înrudire dintre oameni a început să fie abordată încă din antichitate. Cercetarea genealogiei ajută istoricii să dezvăluie unele enigme istorice, să stabilească numele reale ale participanților la evenimente. Omul, familia în care s-a născut, viața sa de zi cu zi, orașul sau satul în care trăiește, toate acestea sunt componente ale istoriei Ucrainei și a întregului lumii.

Istoria în detalii

În istoria Ucrainei există mulți oameni distinși care au contribuit la dezvoltarea țării noastre. Printre aceștia se numără familia lui Bogdan și Varvara Khanenki. Aceștia au fost mecenati care au adus în Ucraina opere ale genilor mondiale în pictură, sculptură și ceramică. Scopul lor principal a fost ca aceste capodopere să fie văzute de cât mai mulți ucraineni.

Vă invit să accesați link-ul și să vă familiarizați cu istoria familiei Khanenki. Identificați contribuția lor la construcția culturii ucrainene.

Videoclipul „Poveștile celor implicați: Bogdan și Varvara Hanenki”
(durata 03 min 33 sec)
cutt.ly/W6d3GGZ

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Oferirea definițiilor pentru termenii „studierea locului” și „studierea istoriei locale”.
2. Ce investighează istoria vieții de zi cu zi?
3. Ce informații despre înțelegerea istoriei unei țări poate oferi istoria unei familii în parte?

II. Discutați în grup

1. Ce evenimente istorice au avut loc în țara dumneavoastră? Ce rol au jucat acestea în istoria Ucrainei? Care aspecte ale istoriei regiunii dumneavoastră credeți ca ar merita o cercetare mai detaliată?
2. Gândiți-vă la modul în care aceleași evenimente ar putea evolua la nivelul unei localități, al unei țări sau la nivel global.

III. Gândiți-vă creativ

Folosind hărțile Google (Google Maps), găsiți localitatea voastră. Căutați strada pe care locuiți și locația școlii dvs. Găsiți pe hartă obiecte istorice din orașul / din satul dvs., muzee. Pregătiți un discurs intitulat „Istoria locului meu natal” și prezentați-l în timpul lecției.

Google-hartă
cutt.ly/vX7mx2W

§ 28 LUCRARE PRACTICĂ. FORMĂM RUTA ISTORICĂ

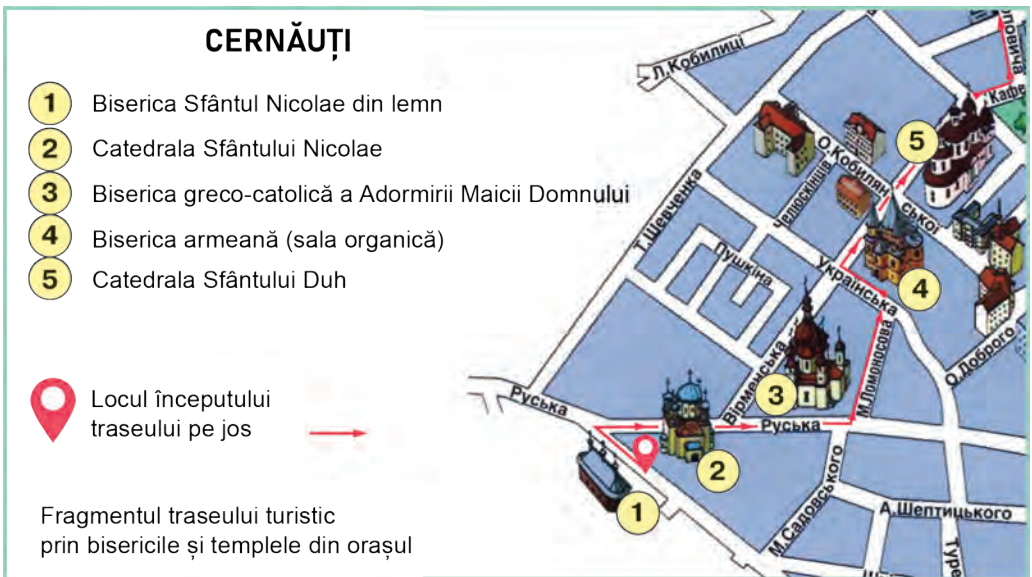
În ce scop se organizează excursii? Gândiți-vă la modul în care traseele turistice sunt legate de spațiul geografic și istoric.

1. TRASEUL DE EXCURSIE ȘI FORMAREA LUI

Merită memorizat!

Traseul de excursie cea mai convenabilă cale de deplasare a unui grup de excursioniști de la o locație la alta, conform unui plan stabilit în prealabil.

Locația este punctul de concentrare al unui sau mai multor obiective turistice.

Fragment din traseul turistic printre biserici și temple în orașul Cernăuți.

Să cugetăm!

1. Reflectați asupra criteriilor după care ar trebui să fie formată lista de obiective turistice.
2. Analizați un exemplu de traseu turistic. După părerea voastră, ce a ghidat cel/cea care a alcătuit traseul?

Dezvoltarea unui traseu turistic începe cu selecția obiectelor de vizitat în timpul excursiei.

A doua etapă în crearea unui traseu turistic implică elaborarea însuși a traseului excursiei (deplasarea între obiectele selectate) și redactarea textului excursiei. Dezvoltarea traseului presupune determinarea amplasării obiectelor și a ordinii vizitării lor, identificarea căilor de transport disponibile care duc către acestea și altele asemenea. În plus, se stabilește în mod definitiv dacă un anumit obiect va fi vizitat.

De obicei, traseele turistice sunt construite pe baza unor principii cronologice, tematice și cronotematice.

Dacă ghidul alege un principiu cronologic, atunci grupul de excursioniști se va deplasa de la cel mai vechi obiect la cel mai modern (conform timpului lor de creație).

În cazul construirii unui traseu tematic al excursiei, toate obiectele prevăzute pentru vizitare sunt legate printr-o temă comună.

Cel mai răspândit principiu este cel complex, cronotematic. După acesta, elaborarea traseului turistic îmbină ambele principii: prezența unei teme comune și o succesiune cronologică.

2. DIAGRAMA CARTOGRAFICĂ A TRASEULUI TURISTIC

Elaborarea unui traseu turistic implică, în mod obișnuit, crearea unei diagrame cartografice cu marcarea traseului pe care grupul de excursioniști îl va urma. Simbolurile convenționale pot fi create independent pe o astfel de schemă.

De exemplu, un traseu pedestru poate fi marcat cu o linie continuă, în timp ce deplasarea cu transportul poate fi indicată cu o linie întreruptă. Direcția mișcării este reprezentată de săgeți. Pe schemă sunt marcate obiectele turistice, se indică numele lor și se specifică distanțele intermediare (*vezi exemplul legendei hărții pe pag. 151*).

Lucrând la crearea unui traseu turistic, este important să se ia în considerare secvența vizitării obiectelor: care clădire, monument sau complex memorial este potrivit să fie vizitat la începutul traseului, iar ce este mai potrivit să fie examinat la sfârșit.

Să activăm: minut practic

Să încercăm să creăm un scurt exemplu de traseu turistic pentru un oraș imaginat folosind algoritmul menționat.

ALGORITMUL FORMĂRII TRASEULUI DE EXCURSIE

Alegeți obiectele de excursie

Alcătuți (locația) traseul excursiei

Scrieți textul excursiei

Formați o hartă schematică a traseului

LEGENDA HĂRȚII SCHEMATICE (EXEMPLU)

Semnele de identificare a obiectivelor turistice

Semnele de circulație pentru mijloacele de transport

Semnele de circulație pentru deplasarea pietonală a grupului de excursie

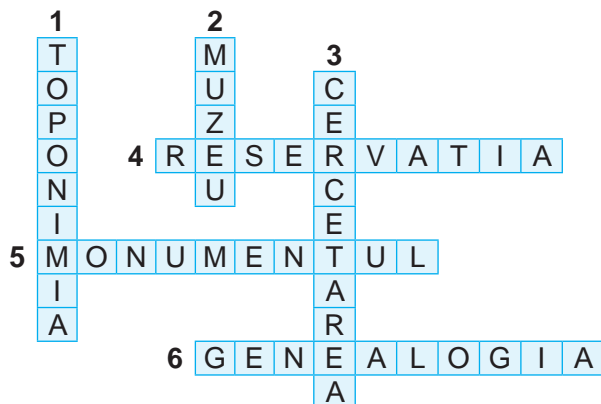

Semnele pentru indicarea distanței dintre obiecte în kilometri

§ 29 LECȚIE DE GENERALIZARE LA CĂPITOLUL 3. CONTROLUL ȘI CORECȚIA CUNOȘTIȚELOR ACUMULATE

1. REBUSUL INVERSAT

Ghiciți rebusul inversat: la fiecare cuvânt alcătuiți întrebare.

2. TABEL COMPARATIV

Folosindu-vă de materialul din manual, faceți un tabel comparativ despre reușitele principale în arhitectură și artă plastică în Ucraina și-n lume.

Criteriile de comparare	Monumente renumite	
	Ucraina	Lumea
Construcțiile de apărare		
Catedrale		
Arta plastică		

3. EXERCIȚII ONLINE

Verificați cunoștințele cu ajutorul exercițiilor interactive.

Restaurator de text
cutt.ly/NK7oNXG

Monumentele de
arhitectură și artă
cutt.ly/mX7mGvs

Istoria în jurul nostru
cutt.ly/rX7mHE8

4. CONCURSUL ARHITECTURAL

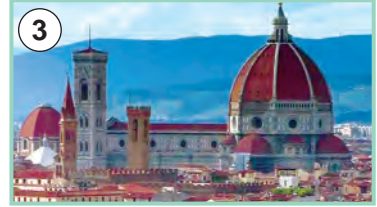
Identificați/descoperiți ce monumente arhitecturale se găsesc în Ucraina și care în alte țări ale lumii. Elaborați o poveste despre unul dintre aceste monumente (la alegere) și realizați o excursie imaginară pentru colegii de clasă.

Piramida lui Djoser

Casa lui Dionis și
Delosi

Catedrala Sfânta
Maria del Fiore

Colosseum

Biserica Deseatina
(maket)

Catedrala Sfintei Sofia

5. LOTO ISTORIC

Joacă „Loto istoric”. Potrivți-le cu cele istorice obiective turistice și informații scurte despre ele. Adăugați informații despre fiecare notă, folosind materialele capitolului.

1 Menhir — monument de arhitectura oamenilor primitivi

2 Monumentul arhitecturii gotice

3 Partea Arhitecturală a ansamblului din Lviv

4 Fondată de grecii antici, coloniștii din Crimeea cu 2500 de ani în urmă

5 Construită de arhitectul Imhotep în al treilea mileniu î.e.n

CAPITOLUL 4. CERCETĂTORII ISTORIEI

§ 30 CUM OMUL CERCETEAZĂ
TRECUTUL

Amintiți-vă, cum omul păstrează memoria istorică. Ce tipuri de surse istorice vă sunt cunoscute? Cum putem să le studiem?

1. FORMAREA ȘTIINȚEI ISTORICE. FAPTELE ISTORICE

Necătând că știința istorică studiază trecutul omenirii, importanța sa în lumea contemporană este dificil de supraevaluat. Fiecare fenomen nou își are întotdeauna rădăcinile în trecut. Nu este posibil să înțelegem prezentul și să prognozăm viitorul fără a trage concluzii din lețiile istoriei.

?

Să cugetăm!

Gândiți-vă, ce sens au pus autorii în expresiile:

- Respectă întotdeauna urmele trecutului (*Ceciliu Statiu, scriitor roman antic*).
- Cei care nu se uită înapoi nu pot vedea înainte (*Edmund Burke, filosof și om de stat englez*).
- Cine nu cunoaște trecutul său nu merită viitorul; cine nu știe de gloria strămoșilor săi nu merită onoare (*Maksym Ryliskyi, poet ucrainean*).

Oamenii de-a lungul timpului au aspirat să înțeleagă și să exploreze trecutul lor: au adunat fapte istorice și obiecte antice, au descris fenomene și evenimente care au avut loc. Mai târziu, istoricii au început nu doar să înregistreze evenimentele, ci să le explice, să le analizeze și să le sintetizeze. Contribuțiile istoricilor din trecut au devenit fundamentul pentru munca urmașilor lor. Astfel, este posibil să se cerceteze cum au evoluat descrierile evenimentelor de către istoricii vremurilor trecute, înțelegerea cauzelor și consecințelor fenomenelor istorice. Prin urmare, istoria ca știință are și ea o istorie a dezvoltării sale — la fel cum există o istorie a dezvoltării geografiei, matematicii, biologiei și altor științe.

Istoria științifică a istoriei este numită **istoriografie**. Această știință permite să se urmărească în detaliu principalele schimbări în procesul formării și dezvoltării istoriei ca știință.

Merită memorizat!

Istoriografia este o ramură a științei istorice, care studiază evoluția disciplinei istorice de la apariția sa până în prezent.

Să activăm: minut practic

Ați auzit vreodată expresia „analele istoriei”? Când oamenii vorbesc despre evenimente foarte vechi, pot spune: „Am aruncat o privire în analele istoriei”. În Roma Antică, analele erau înregistrări ale celor mai importante evenimente pe ani. Cu alte cuvinte, analele sunt practic o variantă a cronicelor romane. Apropos, lucrarea istoricului roman Tacitus se numește „Annale” (de la annus — an).

- Gândiți-vă la evenimentele pe care istoricii romani antichi le-ar fi putut înregistra în anale.
- Ar fi putut aceste evenimente înregistrate să fie nereale?
- Cum astfel de documente ajută istoricii contemporani să studieze trecutul?
- Creați analele familiei dumneavoastră. Prezentați proiectul în clasă.

» Ar putea fi inexacte descrierile anumitor evenimente? »

Fiecare perioadă istorică a contribuit la dezvoltarea științei istorice. În vremea Rusiei-Ucrainei și a răspândirii creștinismului pe teritoriul său, au apărut cronicile antice rusești și istoria bisericii. Unul dintre cele mai vechi monumente ale literaturii ruse vechi este considerat „**Cuvântul despre Lege și Har**”, al cărui autor acolo este mitropolitul Ilarion. În analele „**Povestea vremurilor trecute**” Nestor este despre istoria și originile Rusiei-Ucrainei. Letopisețul din Kyiv (descrierea evenimentelor în care este datată din 1198) și **Cronica Halâci-Volâni** (până în 1258) conține și mai multe informații detaliate despre evenimentele din vechile meleaguri rusești.

În secolele XVI — XVII, tradiția cronicilor Rusiei-Ucrainei a fost continuată de cronici căzăcești precum cele ale lui Samoydets, **Samiil Velychko și Hryhoriy Hrabianka**. Aceste cronici relatează momente importante din istoria cazăcilor ucraineni. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, au apărut cercetători care au colectat „moștenirea cazăcească”, continuând dezvoltarea științei istorice. În căutarea adevărului, istoricii studiază sursele și documentele, confirmând sau infirmând pe baza lor **faptele istorice**.

Merită memorizat!

Fapt istoric este un eveniment real, neinventat, care s-a întâmplat în trecut.

Să cugetăm!

Datorită filmului modern „300 de spartani”, sloganul și meme-ul „This is Sparta!” („Asta este Sparta!”) au devenit populare. În realitate, regele spartan Leonidas, care s-a făcut remarcant în timpul bătăliei celor 300 de spartani împotriva perșilor, a spus: „Vino și ia”. Aceste cuvinte sunt înfățișate în limba greacă pe monumentul dedicat regelui Leonidas, ridicat în locul acelei legendare bătălii.

1. Reflectați de ce a fost înlocuită fraza reală a regelui cu sloganul „This is Sparta!”.
2. Cum credeți că se poate determina veridicitatea unui fapt istoric? Ce dovezi sunt necesare în acest sens?

Monumentul regelui Leonidas din Grecia

2. FORMELE ȘI METODELE CERCETĂRILOR ISTORICE

Pentru a studia trecutul, este necesar să-l cercetăm — să efectuăm investigații în scopul stabilirii faptelor.

Merită memorizat!

Cercetarea istorică presupune căutarea informațiilor despre trecut prin analizarea surselor istorice.

Pentru a realiza o cercetare istorică, istoricii analizează o cantitate mare de surse dedicate dezvoltării politice, economice, culturale și economice ale societății, statelor sau chiar lumii. Pentru ca cercetarea istorică să fie obiectivă, este necesar să se examineze diverse perspective și să se țină cont de contextul istoric și cultural al perioadei studiate pentru a asigura exactitatea cercetării istorice, este important să se folosească surse istorice verificate și să se respecte o anumită consecvență în abordarea lucrării.

PLANUL CERCETĂRII ISTORICE

1. Clarificați esența problemei investigate.
2. Adunați surse referitoare la eveniment și fenomen.
3. Stabiliți momentul și locul istoric al evenimentului sau fenomenului.
4. Identificați participanții la evenimentul sau fenomenul istoric.
5. Enumerați cauzele și motivele evenimentului sau fenomenului istoric.
6. Definiți caracteristicile evenimentului sau fenomenului istoric.
7. Descrieți desfășurarea sau enumerați etapele principale ale evenimentului sau fenomenului istoric.
8. Indicați consecințele evenimentului sau fenomenului istoric și evaluați-le.
9. Clarificați ce a fost păstrat în memoria istorică despre evenimentul sau fenomenul respectiv.

1. Analizați planul cercetării istorice. Ar trebui să fie prezentă opinia personală a autorului într-o astfel de cercetare?
2. În opinia voastră, în ce măsură poziția personală a autorului poate influența rezultatul cercetării?
3. Imaginați-vă că sunteți cercetător în domeniul istoriei. Alegeți un fapt istoric și analizați-l, folosind planul propus. Prezentați rezultatele sub forma unui proiect (*prezentare, infografic, poster etc.*).

Deci, cercetătorul alege o problemă și caută modalități de rezolvare, bazându-se pe surse istorice și lucrările predecesorilor săi. Esența cercetării constă în analiza și verificarea tuturor surselor de informații disponibile despre tema aleasă. Rezultatul unei astfel de lucrări științifice este o descriere istorică în care se creează o **imagine a trecutului**.

Deoarece această imagine se formează în conștiința istoricului, ea poate varia chiar și în cazul acelorași evenimente istorice, în rândul diferiților cercetători.

Merită memorizat!

Imaginea istorică — se referă la percepția asupra unui anumit eveniment sau persoane, care se formează în urma cercetării istorice.

Să activăm: minut practic

În istorie, există femei remarcabile care au contribuit la dezvoltarea culturii, educației și științei în Ucraina. Utilizând informațiile furnizate și sursele suplimentare, voi reda o relatare despre prima femeie-medic din Imperiul Austro-Ungar, **Sofia Okunevska**.

MONUMENT DE CARACTERIZARE ȘI APRECIERE ACTIVITĂȚII ISTORICULUI / ISTORICEI

1. Când și în ce țară a trăit și a activat personalitatea istorică. Cu ce activitate s-a remarcat.
2. Descrieți înfățișarea și caracterul figurii istorice.
3. Activitatea figurii istorice. Exprimați-vă opinia despre el / ea: ce acțiuni aprobați și care nu.
4. Ce trăsături ale caracterului figurii istorice ați dori să adoptați, să dezvoltați în propria persoană.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Dă o definiție pentru termenii: „fapt istoric”, „cercetare istorică”, „portret istoric”.
2. Care sunt formele și metodele existente ale cercetării istorice??

II. Discutați în grup

Uniți-vă în două grupuri și analizați fotografiile date. Despre care fapte istorice puteți afla de la ele? Cum putem verifica aceste fapte?

Discursul Președintelui Ucrainei cu ocazia celebrării aniversării independenței Ucrainei (24 august 1992)

Cosmonautul ucrainean Leonid Kadeniuk în timpul zborului spațial în perioada 19 noiembrie – 5 decembrie 1997, la bordul navei spațiale

§ 31 PROFESIA MEA VIITOARE — ISTORIC

În ce constă valoarea muncii istoricilor? Când și cum a apărut știința istorică? Care este obiectul de cercetare al istoricilor?

1. CUM LUCREAZĂ ISTORICII?

1. Studiarea trecutului. Istoricii studiază trecutul umanității, evenimentele sale, cultura, tehnologia și alte domenii ale vieții.

2. Analiză și gândire critică. Munca istoricului necesită analiza unei mari cantități de surse, mărturii și informații din diferite perioade ale istoriei.

3. Importanța lecțiilor trecutului. Importanța lecțiilor trecutului.

4. Conservarea patrimoniului cultural. Istoricii joacă un rol important în conservarea patrimoniului cultural și arhivarea surselor istorice.

?

Să cugetăm!

Istoricul antic Herodot, cunoscut sub numele de „părintele istoriei”, a scris: „Am adunat și înregistrat informații despre evenimentele trecute, dorind ca faptele popoarelor să nu cadă în uitare.” Cum înțelegeți opinia acestui cercetător?

»» Luați în considerare imaginea. Luați în considerare dacă munca unui istoric este asemănătoare cu o căutare de detectiv. Ce cercetări poate efectua un istoric în timpul muncii sale? »»

* O clipă pentru curiozități

Arheologia subacvatică ajută la cercetarea obiectelor istorice aflate pe fundul mărilor, râurilor, lacurilor și limanelor. Datorită specialiștilor în această disciplină istorică, s-a reușit găsirea vaporului britanic „Titanic” în apele Atlanticului de Nord, care s-a scufundat în 1912. Fragmentele sale au fost descoperite la o adâncime de 3750 de metri! Pentru a cerceta nava scufundată, a fost necesară utilizarea batiscafelor și a echipamentelor hidroacustice moderne.

Ochii „Titanicului” pe fundul Oceanului Atlantic (fotografie subacvatică, 2004)

Lucrând cu documente istorice, istoricii contemporani sunt obligați să analizeze în detaliu opinia autorului sursei. Uneori, aceștia nu doar studiază sensul literal al cuvintelor, ci caută și înțelesurile ascunse în ele.

? Să cugetăm!

În lumea antică, fabulele autorului grec Esop erau populare. Lucrările sale erau pline de imagini alegorice, în care oamenii erau portretizați sub forma animalelor, exprimând astfel caracteristicile lor.

Este important să înțelegem sensul simbolic al surselor istorice. De ce credeți că este relevant să descifrăm sensul simbolic al unor opere istorice precum fabulele lui Esop? Ce fapte sau evenimente ar fi putut fi „ascunse” în aceste opere de către autori?

Esop
(Grecia Antică
Secolul VI î.e.n.)

«Vorba lui Esop»

**Limba plină de
insinuări.
Opinia autorului
este mascată.**

Să activăm: sarcini practice

Elaborează textul fabei lui Esop „Furnica și Cigada”. Cât de alegoric a pus autorul conținut în lucrarea sa? Care este morala lucrării? Poate fi în cele istorice „Limba esopiană” este folosită în sursele scrise?

Furnicile și Cigada

Furnicile își uscau pe soare semințele umede iarna, când la ei s-a apropiat o Cigada flămândă și a rugat să-i dea de mâncare. Atunci i-au întrebat de ce nu și-a pregătit hrana vara, iar ea le-a răspuns: „Pentru mine totul a fost întotdeauna, am cântat”. La aceasta, Muscații, râzând, au răspuns: „Dacă ai cântat vara, atunci dansează iarna”.

2. SPECIALITATEA ISTORICULUI

Misiunea istoricului-cercetător constă în reconstituirea trecutului, înțelegerea și evaluarea acestuia în contextul măsurii în care această experiență istorică poate fi utilă societății contemporane. Prin urmare, pentru a deveni istoric, este necesar să fii o persoană bine educată, cu o dezvoltare cuprinzătoare. Istoricii trebuie să fie capabili să sintetizeze, să analizeze și să-și exprime propria poziție cu privire la evenimentele istorice.

Să cugetăm!

Citiți afirmațiile despre istorici și lămurii contextul lor:

- Chiar și zeii nu pot schimba trecutul, în timp ce istoricii pot (*Agafon, poet din Grecia antică*).
- Istoricul este adesea un jurnalist întors cu fața înapoi (*Karl Kraus, scriitor și satirist austriac*).

Alegând specializarea în istorie, o persoană învață să gândească logic și critic, să dezvolte și să susțină idei în dezbateri, să argumenteze propria poziție și să stabilească legături cauzale între diverse fenomene și evenimente. Prin obținerea unei educații istorice, este posibil să reușești și în profesii precum jurnalismul sau politicul. Un mare istoric și remarcabil om de stat a fost **Mihailo Hrușevski**.

Mihailo Hrușevski
(1866 — 1934)

Să activăm: minut practic

Priviți videoul despre viața și activitatea Mihailo Hrușevski și formați o pagină în feecbook despre o personalitate renumită istorică (folosiți șablonul).

Videoul „Mihailo Hrușevski — fața istoriei ucrainene” (durează 05 min. și 15 sec.)
cutt.ly/a51GwRz

Șablonul pagine pe feecbook
cutt.ly/251F9bB

3. GÂNDIREA ISTORICĂ

În lumea contemporană, oamenii sunt înconjurați de o multitudine de informații diverse. Uneori, această informație poate fi falsă, adică neadevărată. Pentru a fi capabil să analizezi și să evaluezi informația despre trecut, este necesar să ai o **gândire istorică**.

Merită memorizat!

Gândirea istorică este o activitate mentală, care permite individului să înțeleagă trecutul, să evalueze prezentul și să anticipeze viitorul.

Capacitatea de gândire istorică are următoarele caracteristici: abilitatea de a descrie diverse fenomene sociale pe baza faptelor istorice și de a analiza corect evenimentele istorice:

- conștientizarea cauzelor, caracteristicilor apariției, semnificația fenomenelor istorice;

- în căutarea legilor istorice;
- în capacitatea de a compara trecutul cu prezentul;
- în capacitatea de a compara trecutul cu prezentul;
- în conștientizarea lecțiilor de istorie etc.

Prin analizarea surselor istorice, istoricii identifică faptele, le interpretează, stabilesc legături între evenimente, prognozează posibile consecințe. Prin urmare, gândirea istorică este o reflectare, o căutare a răspunsurilor la întrebările problematice puse.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știu să sistematizez informația nouă

1. Care sunt caracteristicile specifice ale unei profesii de istoric?
2. De ce se poate compara munca istoricilor cu un joc de detectivi?
3. Cu ce se ocupă arheologia subacvatică?
4. Ce reprezintă gândirea istorică și care este importanța ei pentru munca istoricilor?

II. Discutați în grup

Uniți-vă în două grupuri. Prelucrați nurașele de cuvinte și formați anunțuri scurte la tema „Profesia istoricului”.

III. Gândesc creativ

Gândiți-vă la caracteristicile profesiei de istoric în lumea modernă. Ați auzit despre istoricii-blogeri? Scanați codul QR sau accesați link-ul și vizionați canalul de YouTube despre istorie creat de frații Kapranov — scriitori și bloggeri ucraineni. Imaginați-vă în rolul unui blogger și realizați un scurt videoclip despre o temă istorică pentru propriul canal YouTube.

Canalul de YouTube
sub numele lui
T.G. Șevcenko
cutt.ly/L51FXmk

§ 32 DE CE AVEM NEVOIE DE ISTORIE

Gândiți-vă la ceea ce învață istoria. Reflecțați asupra sensului expresiei lui Miguel de Cervantes: „Istoria este comoara faptelor noastre, martor al trecutului, învățătură și exemplu pentru prezent, avertisment pentru viitor”.

1. SCOPUL STUDIULUI ISTORIEI

? Să cugetăm!

Mulțumim, de ce este important nu doar să cunoaștem propria noastră istorie, ci și să respectăm istoria și cultura altor popoare. Ce conflicte ar putea fi evitate dacă toate națiunile ar respecta cultura și istoria reciprocă?

Scopul educației istorice în prezent constă în formarea valorilor umane generale, a valorilor naționale și a conștiinței civice. O persoană care cunoaște și respectă propria sa istorie învață din greșelile trecutului, simte apartenența la propria țară și respect pentru valorile sale culturale, și va căuta înțelegerea cu alte popoare și menținerea păcii.

z Să activăm: minut practic

Analizați discuția copiilor. Gândiți-vă, ce concluzii greșite poate face omul, care nu știe istoria. Argumentați, de ce este important să cunoaștem istoria.

Kyiv este un oraș rusesc, deoarece există încă din vremurile Rusiei

Nu ai știut că Kyiv a apărut mult înainte de Imperiul Moscovit?

Citește cărți de istorie despre Rusi-Ucraina, care nu are nimic de-a face cu Rusia

2. LEGILE ISTORICE ȘI ALTERNATIVA. EVENIMENT ISTORIC

Dezvoltarea omenirii, spre deosebire de dezvoltarea naturii, nu se supune unor legi clare, ci se desfășoară mai degrabă conform unor reguli specifice. Investigând evenimentele istorice, studiind interconexiunile dintre ele, istoricii au ajuns la concluzia că există o anumită **regularitate în istorie**. Dar uneori se întâmplă lucruri pe care nimeni nu le-aștepta.

?

Să cugetăm!

Istoricii greci antici, precum Platon și Aristotel, priveau istoria ca pe un ciclu care repetă aceleași etape. Gândiți-vă de ce istoricii antici au ajuns la astfel de concluzii. Există evenimente în istorie care seamănă între ele?

Istoricilor le vine să creadă că anumite evenimente se repetă dacă există condiții istorice similare. Dar există și elemente de întâmplare — evoluții neprevăzute ale evenimentelor. Prin urmare, istoria este un proces extrem de complex al intersectării factorilor legiți și a celor întâmplători, iar a o anticipa sau a o înțelege perfect este extrem de dificil. De asemenea, nu există o viziune unică pentru toate evenimentele istorice și nici o explicație universală. Istoria are întotdeauna **o alternativă**.

Când istoricii explorează alternativa istorică, ei par să pună întrebarea: „Ce ar fi fost dacă?”. Ce s-ar fi întâmplat dacă Al Doilea Război Mondial nu ar fi început? Ce s-ar fi întâmplat dacă alte țări ar fi intrat în război sau dacă nu s-ar fi semnat anumite tratate internaționale? Cum s-ar fi dezvoltat evenimentele istorice dacă anumite personalități istorice nu s-ar fi născut? Sau dacă nu s-ar fi inventat arma de foc? Ce țări ar fi existat? Cu ce oameni ar fi fost populate?

!

Merită memorizat!

Legea istorică este o legătură între evenimentele istorice, fenomenele vieții sociale, care se repetă periodic și nu depind de voința umană.

Aleatorul istoric este o posibilitate constantă a unei evoluții diferite a evenimentelor istorice, pe care nimeni nu ar fi putut să o anticipeze.

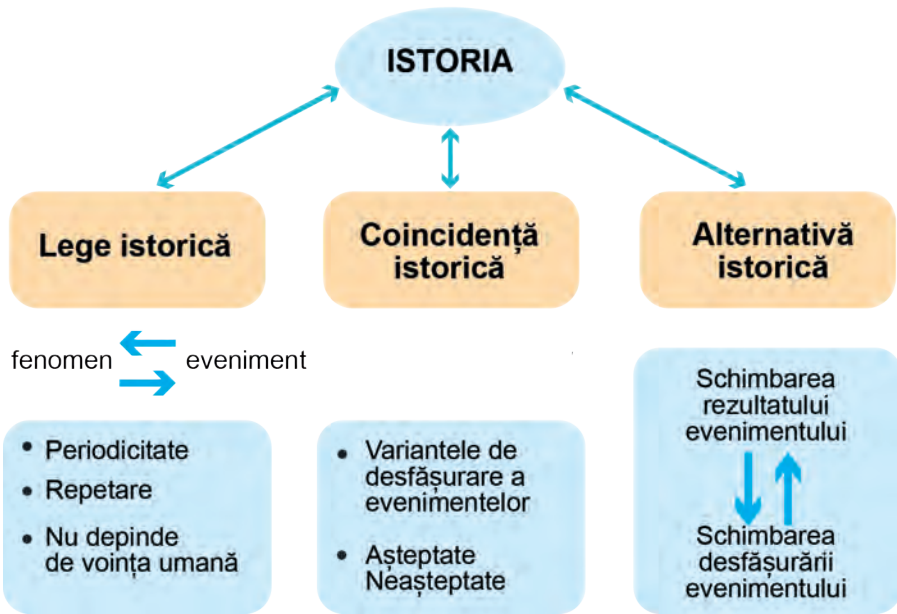
Alternativa istorică este posibila evoluție a istoriei în cazul în care rezultatul anumitor evenimente din trecut este schimbat.

Istoricilor le revine sarcina de a recunoaște nu doar influența legilor și a întâmplărilor asupra procesului istoric.

Istoricilor le revine sarcina să analizeze alternativele (adică variantele) dezvoltării evenimentelor în funcție de circumstanțe. Istoria necesită ca cercetătorii să analizeze varianta de evenimente care s-a întâmplat, precum și variantele care nu s-au realizat. Adesea, acestea nu s-au concretizat tocmai datorită întâmplării. Fără variante alternative, orice înțelegere a istoriei ar fi incompletă. Deoarece, de exemplu, prin intermediul alternativelor, se poate observa ce decizii sau evenimente au dus la anumite consecințe și dacă aceste consecințe ar fi putut fi evitate prin luarea altor decizii.

Să activăm: minut practic

Cu ajutorul infograficului, definiți termenii „lege istorică”, „coincidență istorică”, „alternativă istorică”.

3. PROGRES ȘI REGRES. CIVILIZAȚIE

Orice societate nu stă pe loc, ea se dezvoltă în mod constant. În timp, această dezvoltare atinge un anumit nivel și societatea devine civilizată.

Ce înseamnă, însă, civilizație? În primul rând, este un nivel înalt de dezvoltare socială și cultură materială a unui popor. Primele semne ale celor mai vechi civilizații au fost: scrierea, orașele și statul.

Merită memorizat!

Progres (din latină *progressus* — mișcare înainte) — dezvoltarea societății în direcția „înainte”: trecerea de la un nivel inferior la unul superior, de la simplu la mai complex sau mai perfect.

Regres (din latină *regressus* — mișcare înapoi) — mișcare „pe pantă descendentă” în comparație cu nivelul anterior de dezvoltare, declin.

Să activăm: minut practic

Analizați ilustrațiile. Gândiți-vă, care dintre ele reprezintă concepte asociate progresului și care reprezintă regresul. Care dintre imaginile prezentate pot fi atribuite conceptului de „civilizație”? Argumentați-vă răspunsul.

1

Sistemul judiciar echitabil

2

Dezvoltarea științei

3

Creșterea șomajului

4

Epidemiile

5

Urbanizarea

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI**I. Știi să sistematizez informația nouă**

Explicați, ce înseamnă „alternativă istorică” și „lege istorică”. Modelați dezvoltarea evenimentului cu privire la aceste noțiuni.

II. Discutați în grup

Formați două grupuri. Alegeți un eveniment istoric cunoscut pentru voi. Gândiți-vă, de ce a avut loc acest eveniment. Încercați să anticipați alte posibile evoluții ale acestui eveniment.

III. Gândesc creativ

Imaginează-ți, că ești istoric/istorică. Scrie o referință la enciclopedie pe tema: „Pentru ce studiem istoria?”.

§ 33 „SENSUL” ISTORIEI. VARIETATEA ISTORICĂ

Ce au în comun și ce diferențe există între știința istorică și cursul școlar de istorie? Explicați expresia „bogăția diversității în istorie”.

1. OARE ESTE TOTUL DEJA CERCETAT?

Cu toate că a avut loc o dezvoltare rapidă în domeniul științelor istorice în decursul ultimelor decenii, multe întrebări referitoare la trecut necesită o elaborare detaliată și o reconsiderare. În special, aceasta se referă la studierea „punctelor albe” în istorie.

Merită memorizat!

„Punctele albe” în istorie reprezintă fapte, evenimente sau fenomene care, până la un anumit moment, au fost tănuite, ascunse sau prezentate cu anumite distorsiuni.

Prezența „punctelor albe” în istorie indică faptul că un fenomen sau un eveniment nu a fost suficient de bine cercetat. Imaginați-vă, că cercetarea istorică este ca un puzzle (o imagine-puzzle). Doar atunci când toate piesele sale sunt adunate, vom putea vedea imaginea și să ne familiarizăm în detaliu cu ea. Dacă lipsesc anumite elemente, imaginea va fi deteriorată, neclară. Pentru a remedia această situație, oamenii de știință studiază cu atenție diverse surse istorice, identifică trăsături comune în ele, care permit să vorbească despre autenticitatea căutărilor științifice. Doar atunci când faptele sunt confirmate, putem spune că cercetarea este finalizată și, prin urmare, puzzle-ul istoric este asamblat corect.

Cercetarea „punctelor albe” în istorie permite oamenilor de știință să reevalueze procesele istorice și fenomenele, să stabilească cauzele și consecințele evenimentelor. Multe astfel de „puncte” au apărut în perioada în care teritoriile ucrainene făceau parte din Imperiile Rus și Austro-Ungar, precum și în perioada Uniunii Sovietice. S-a impus ideea că ucrainenii nu sunt un popor separat, ci o populație condamnată să facă parte dintr-un alt stat, și că limba ucraineană este un dialect (vorbit). Mai târziu, etnografi (oamenii de știință care studiază popoarele) au reușit să infirme aceste afirmații eronate.

1. Analizați imaginile. Ce știți despre evenimentele reprezentate?

2. Formulați presupuneri cu privire la „petele albe” create în jurul lor?

2. ISTORIA — ÎNVĂȚĂTOAREA VIEȚII

De-a lungul timpului, oamenii au căutat să-și dezvolte cunoștințele și abilitățile pentru a satisface anumite nevoi. În epoca primitivă, oamenii își perfecționau abilitățile de vânătăorie, colectare, agricultură, creșterea animalelor, pescuit și alte tipuri de activități economice. Apariția primelor state a extins înțelegerea cetățenilor despre sistemul de guvernare, legile, drepturile și obligațiile.

Dezvoltarea activă a științei și tehnologiei a contribuit la revizuirea structurii sociale și la descoperirea unor noi oportunități. Astfel, omenirea a acumulat experiență istorică.

Merită memorizat!

Experiența istorică este cunoștințele și abilitățile dobândite în procesul activ de împrumutare a celor mai bune realizări ale umanității.

Odată cu evoluția științei istorice, cercetătorii au descoperit o lege interesantă: de-a lungul timpului, evenimentele au tendința de a se repeta. Încă din antichitate, egiptenii și grecii s-au gândit la întrebarea de ce acest lucru se întâmplă. În secolul al XIX-lea, filosofi Arthur Schopenhauer și Thomas Brown au încercat să explice esența teoriei ciclicității: „Totul nou este, de fapt, ceva demult uitat.”

Printre oamenii de știință, nu există o opinie unanimă cu privire la corectitudinea unei astfel de presupunerii. În același timp, putem observa cum, de-a lungul istoriei umanității, evenimente asemănătoare între ele se repetă.

?

Să cugetăm!

Formarea și dezintegrarea statelor are loc în circumstanțe similare?

Statele mari adesea decad din cauza crizelor ideologice și sociale. De exemplu, Imperiul Roman de Vest s-a destrămat pe 4 septembrie 476 e.n. Cauza a fost căderea ultimului său conducător, Romulus Augustus. Societatea a fost cuprinsă de o criză economică, iar totodată puternicul imperiu a încetat să mai existe.

Să activăm: minut practic

Cu ocazia celei de-a 30-a aniversări a independenței Ucrainei, echipa Institutului de Modelare Cognitivă a lansat proiectul „Independența noastră”, unde au fost adunate cele 30 de evenimente cele mai semnificative din cei 30 de ani de existență a Ucrainei ca stat independent, precum și analogiile cu evenimente din trecut.

Faceți cunoștința cu acest proiect și să identificați caracteristicile comune între evenimente diverse. Faceți presupuneri, de ce acestea au loc.

Proiectul „Independența noastră”
cutt.ly/N51GIFI

Independența noastră

Detalii istorice

Pe 24 august 1991, Rada Supremă a Ucrainei a declarat independența Ucrainei. Cu toate acestea, istoricii contemporani propun utilizarea termenului „restaurarea independenței”, deoarece pentru prima dată în secolul al XX-lea, independența a fost proclamată la 22 ianuarie 1919, când guvernul Direcției UNR (Republica Populară Ucraineană) a semnat „Actul de Unire” cu guvernul ZUNR (Republica Populară Ucraineană de Vest). La 14 martie 1939, a fost proclamată independența Ucrainei Carpatice. La 16 iulie 1990, a fost adoptată Declarația privind suveranitatea statului Ucraina. Toate aceste evenimente pot fi considerate momente de declarare a independenței Ucrainei.

Pagina de titlu a Declarației privind suveranitatea statului, 1990

Proclamarea Actului de Unire între UNR și ZUNR pe Piața Sofia din Kyiv, la 22 ianuarie 1919

Articolul din ziarul „Estul Îndepărtat” despre crearea Ucrainei Carpatice

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

I. Știi și sistematizez informația nouă

1. Dați definiții termenilor: „puncte albe” în istorie, ciclicitatea istoriei, experiența istorică.
2. Cum se formează experiența istorică și ce înseamnă expresia „a învăța din greșelile trecutului”?
3. Cum identifică și cercetează cercetătorii „punctele albe” în istorie?

II. Discutați în grup

1. Este întotdeauna experiența istorică pozitivă?
2. De ce este istoria atât de diversă și acoperă toate domeniile vieții umane?
3. Cum interpretați expresia: „Și soarele răsare acolo unde omul este doar o străfulgerare”?

III. Gândesc creativ

1. Realizați un proiect pe tema: „Puncte albe în istoria Ucrainei”.
2. Vizionați filme animate de pe canalul YouTube „Cartea-călătorului. Ucraina”. Identificați despre ce „puncte albe” se vorbește în povestirile prezentate.

Ahtem Seitablaiev
despre regizorul
Oleksandr Dovzhenko
(durată 03:32)
cutt.ly/nwy9byQF

Soldații propagandei
(durată 02:53)
cutt.ly/Kwy9bbx9

Jamala despre
deportarea tătarilor
crimeeni
(durată 02:55)
cutt.ly/pwy9b6XO

§ 34 LUCRARE PRACTICĂ. CERCETĂM ISTOTIA NEAMULUI

Cum înțelegeți afirmația savantului Abu-l-Faraj: „Cine nu-și amintește trecutul, nu are viitor”? Sunt aceste cuvinte actuale în zilele noastre?

Ne naștem și devenim cine suntem datorită părinților noștri. Fiecare persoană este continuatorul tradițiilor familiei sale, care sunt transmise de la o generație la alta. Știința care ajută la studierea istoriei unei familii este numită **genealogie**.

Merită memorizat!

Genealogia (din greacă — rodos, neam) este știința care studiază originile și legăturile familiale ale indivizilor, precum și genealogia unei persoane istorice cunoscute. Pentru studiul arborelui genealogic se pot folosi surse precum relatări orale, înregistrări istorice și alte izvoare, care confirmă legăturile de rudenie și ajută la identificarea genealogiei membrilor familiei.

Se consideră că o persoană ar trebui să cunoască arborele genealogic până la a șaptea generație. Nu întâmplător cuvântul „familie” („cim’я”) este format din două componente — „Cim” și „Я”. În societatea ucraineană, a cunoaște și a respecta strămoșii a fost întotdeauna considerat un lucru onorabil.

Pentru a afla cât mai multe despre arborele genealogic, este necesar să adunați informații despre reprezentanții săi din diferite generații. În acest scop, fișele genealogice vor fi de mare ajutor.

CARTE GENEALOGICĂ

1. Nume de familie (pentru femeile căsătorite se indică numele de fată), prenume, patronim.
2. Data și locul nașterii.
3. Informații despre părinți: mamă, tată.
4. Informații despre surori sau frați.
5. Educație.
6. Informații suplimentare.

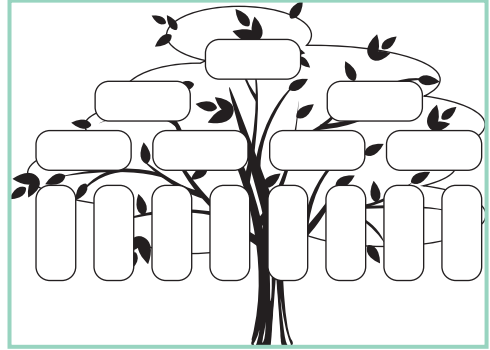
Carte genealogică
cutt.ly/wwqshR7H

Să activăm: minut practic

Folosind ghidul „Cum să alcătuiți un arbore genealogic”, cercetați propria genealogie și prezentați-o sub forma unui arbore genealogic sau a unui tabel genealogic. La nevoie, utilizați aplicații online. Prezentați munca în clasă.

Arbore genealogic

Tabel genealogic

CUM DE ALCĂTUIT UN ARBORE GENEALOGIC

1. Completați fișele genealogice pentru voi înșivă și rugați membrii familiei din diferite generații să facă același lucru.
2. Așezați fișele genealogice ale membrilor familiei în ordinea generațiilor: cei mai tineri în partea de sus, cei mai în vârstă în partea de jos. Dacă vă imaginați un copac, copiii sunt coroana, părinții sunt ramurile, iar cei mai în vârstă sunt rădăcinile.
3. Desenați pe o foaie de hârtie separată un arbore genealogic sau o tabelă genealogică. Lipiți fotografiile sau desenați portrete ale rudelor voastre în locurile corespunzătoare și indicați informațiile despre ele, așa cum sunt înscrise în fișele genealogice”.

Aplicații online pentru crearea arborelui genealogic

MyHeritage
cutt.ly/y51GWXp

Canva
cutt.ly/QK7o7tJ

§ 35 LECȚIE DE GENERALIZARE LA MATERIALUL STUDIAT

Cum înțelegeți expresia lui Cicero: „*Istoria este martorul trecutului, lumina adevărului, memoria vie*”? Explicați-o, bazându-vă pe cunoștințele dobândite din cursul „Ucraina și lumea. Introducere în istorie și educație civică”.

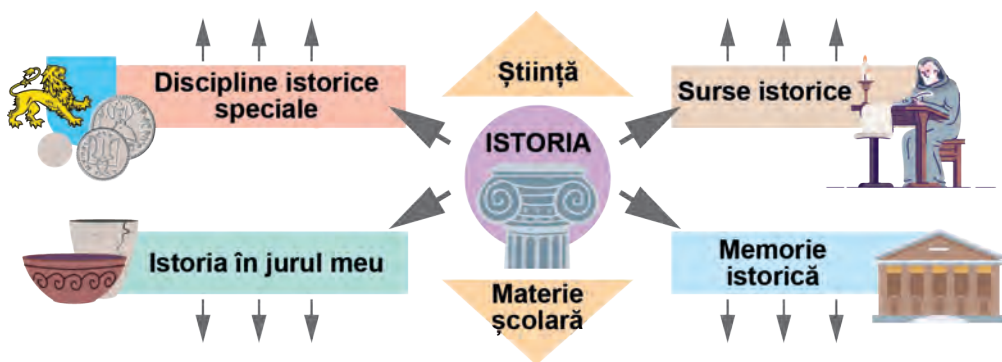
1. BRAIN-RING ISTORIC

Răspundeți la întrebări.

1. Ce este memoria istorică?
2. Ce sisteme de calendar cunoașteți?
3. Ce tipuri de perioadizare istorică cunoașteți?
4. Ce discipline istorice auxiliare ajută la studiul trecutului?
5. Ce tipuri de hărți cunoașteți?
6. Ce tipuri de surse istorice cunoașteți? Dați exemple.
7. Ce loc ocupă folclorul în studiul istoriei?
8. Cum se poate analiza corect o sursă istorică scrisă?
9. Cine sunt arhivarii și restauratorii?
10. Cum puteți distinge informația falsă?
11. Ce muzee din lume și din Ucraina cunoașteți? Care este importanța lor?
12. Ce este memoria istorică și cum o puteți păstra?

2. ISTORIA ÎN INFOGRAFIC

Studiați și completați oral infograficul.

3. STORYTELLING ISTORIC

Folosind ilustrațiile și materialele furnizate în manual, creați o povestire pe tema „Diversitatea istoriei”.

4. LABIRINTUL ISTORIC

Parcurgeți labirintul istoric. Amintiți-vă ceea ce ați învățat pe parcursul cursului și alegeți corect răspunsurile la întrebări. Verificați răspunsurile împreună cu profesorul/profesoara și determinați, dacă ați reușit să ajungeți la final.

5. TESTARE FINALĂ

Verificați-vă cunoștințele la curs — efectuați testul online de final. Pentru aceasta, scanați codul QR sau accesați link-ul: <https://forms.gle/LuMkFWL1KJs1AB816>

Vă dorim succes! La revedere până la întâlnirea următoare!

Навчальне видання

ЩУПАК Ігор Якович
ВЛАСОВА Наталія Сергіївна
КРОНГАУЗ Владислав Олександрович
ПАВЛОВСЬКА-КРАВЧУК Вікторія Анатоліївна
СЕКИРИНСЬКИЙ Дмитро Олександрович

УКРАЇНА І СВІТ: ВСТУП ДО ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

**Підручник інтегрованого курсу для 5 класу
з навчанням румунською мовою
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Переклад з української мови
Перекладачка Олена Георгіївна Апетрі
Румунською мовою**

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Редактор *М. В. Короденко*. Технічний редактор *О. В. Христенко*.
Головна художниця *І. П. Медведовська*.

Художні редакторки *Н. Андрійченко, І. Медведовська*.

Художники *Н. А. Андрійченко, О. С. Шуклінова, Н. В. Гожа (форзаци)*.

Комп'ютерна верстка *О. О. Макаренко*. Коректорка *Г. В. Онофрей*.

Карти у підручнику розроблені картографічною редакцією УОВЦ «Оріон»
під керівництвом *І. С. Руденко*.

У підручнику використані фото з вільних джерел мережі інтернет, фотобанку Shutterstock.

Формат 70×100/16. Папір офсетний. Гарнітура Шкільна.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 14,256. Обл.-вид. арк. 13,50.
Наклад 194 пр. Зам. № 23-12-1309.

ТОВ Видавництво «Атлант»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7928 від 08.09.2023.

Адреса редакції: 02095, м. Київ, вул. Княжий Затон, 9а, офіс 369.

E-mail: atlant_publishing@ukr.net.

Віддруковано у ТОВ «ПЕТ», вул. Максиміліанівська, 17, м. Харків, 61024.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 6847 від 19.07.2019.

Istoria în jurul nostru

Povestea mea despre Istorie!

Maratonul de storytelling continuă.

Descoperiți istoria singuri și povestiți cu drag despre ea altora. Este atât de interesant!

Vă dorim succes!

Sunt deja aici!!!!

Începem cu o vizită la muzeu.

Cum diferă arhitectura și cultura diferitelor popoare din lume?

Louvre

Cât de mult poate spune o sculptură despre istorie?

Dar eu am pregătit un referat despre Turnul Eiffel: înălțimea cărui este — mai mult de 300 de metri!

Secrete ale storytelling-ului

<https://cutt.ly/GwdZ99cx>

Cercetătorii istoriei

Continuăm să studiem originea animalelor

Care este cea mai bună acțiune a fundației voastre de caritate?

Îmi este interesant să discut cu martorii, care au fost prezenți la diferite evenimente istorice

Voi examina structura oaselor unui dinozaur și voi identifica ADN-ul lui

DONATION

Fundație de caritate

Și am pregătit prezentări pentru proiecte.

Am adunat materiale.

La revedere, școală!

